

วิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ได้มีการรวบรวมข้อมูลโดยแบบทดสอบสัมฤทธิ์ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ได้มาประมวลแล้ววิเคราะห์ และเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 สถานภาพของครูและผู้สนับสนุนครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
- ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
- ตอนที่ 3. กระบวนการสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
  1. วิธีการสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
  2. โครงสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
  3. การดำเนินงานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา
  4. ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน

ตอนที่ 1 สถานภาพของครูในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา และผู้สนับสนุนเครือข่ายครู ข้อมูลเกี่ยวกับครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ได้นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียงในตารางที่ 1-5 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (N=30)	ร้อยละ
อายุ (ปี)		
26-30	1	3.3
31-35	1	3.3
36-40	8	26.2
41-45	8	26.2
46-50	12	40
เพศ		
ชาย	25	83.3
หญิง	5	16.6
วุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1	3.3
ปริญญาตรี	24	80
ปริญญาโท	5	16.6
ภูมิลำเนา		
สงขลา	28	93.3
นครศรีธรรมราช	2	6.6

จากตารางที่ 1 แสดงว่าครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคืออายุระหว่าง 36-40 ปีและ 41-45 ปี คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 26.2 ส่วนใหญ่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 83.3 เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 16.6 มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 80 ปริญญาโทคิดเป็นร้อยละ 16.6 และมีภูมิลำเนาอยู่ในสงขลาคิดเป็นร้อยละ 93.3

ตารางที่ 2 สถานภาพครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบ

หน้าที่รับผิดชอบ	จำนวน (N=30)	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
ผู้บริหาร	13	43.3
ครูผู้สอน	17	56.6
กลุ่มประสบการณ์ที่สอน		
ทักษะ	5	16.6
สปช.	4	13.3
สทน.	7	23.3
กพอ.	11	36
ประสบการณ์พิเศษ	3	10
รายวิชาที่สอน		
คณิตศาสตร์	2	6.6
ภาษาไทย	3	10
สปช.	5	16.6
ดนตรี	3	10
พลศึกษา	1	3.3
ศิลปะ	4	13.3
เกษตร	8	26.6
งานเลือก	15	50
งานบ้าน	7	23
หน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมาย		
ฝ่ายวิชาการ	4	13.3
อาคารสถานที่	4	13.3
งานกิจกรรมนักเรียน	3	10
ฝ่ายการเงิน	2	6.6
ฝ่ายบุคลากร	3	10
กรรมการกลุ่มโรงเรียน	2	6.6
ตัวแทนครูใน สปอ.	2	6.6

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีตำแหน่งครูผู้สอน คิดเป็นร้อยละ 56.6 และรองลงมาคือตำแหน่งเป็นผู้บริหาร คิดเป็นร้อยละ 43.3 ส่วนใหญ่สอนกลุ่ม กพอ.คิดเป็นร้อยละ 36 รายวิชาที่สอนคืองานเลือก คิดเป็นร้อยละ 50 หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มากที่สุดคือฝ่ายวิชาการและฝ่ายอาคารสถานที่ คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 16.3

ตารางที่ 3 สถานภาพครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามประสบการณ์

ประสบการณ์	จำนวน (N=30)	ร้อยละ
การรับราชการครู (ปี)		
5-10	7	23.3
11-15	2	6.6
16-20	10	33
21-25	6	20
26-30	5	16.6
สมาชิกในเครือข่าย (ปี)		
1-5	15	20
6-10	24	80

จากตารางที่ 3 แสดงว่าครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่รับราชการครู 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 33 รองลงมาคือ 5-10 ปีคิดเป็นร้อยละ 23.3 ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในเครือข่าย 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 80

ตารางที่ 4 สถานภาพครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ประสบการณ์ในการทำงาน	จำนวน (N=30)	ร้อยละ
การเข้าร่วมกับองค์กรชุมชน		
มี	30	100
ไม่มี	-	-
องค์กรที่เข้าร่วม		
สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา	15	50
สมาคมไก่อ่อน	7	23.3
องค์กรชุมชนในหมู่บ้าน	30	100
กลุ่มออมทรัพย์	15	50
กลุ่มสหกรณ์ร้านค้า	15	50
การประชุมสัมมนาในเครือข่าย		
มี	30	100
ไม่มี	-	-
หน่วยงานที่จัด		
สถาบันทักษิณร่วมกับ NGO	30	100
สวช. ร่วมกับมูลนิธิหมู่บ้าน	17	56.6
สพจ.	11	36.6
เรื่องที่ประชุมสัมมนา		
ภูมิปัญญาชาวบ้าน	17	56.6
หลักสูตรท้องถิ่น	17	56.6
สิทธิคุ้มครองเด็ก	5	16.6
สิ่งแวดล้อม	17	56.6
การทำงานในองค์กรชุมชน	5	16.6
เครือข่ายการเรียนรู้	17	56.6
สหกรณ์ออมทรัพย์	15	50
การจัดการเรียนการสอน	10	33.3

จากตารางที่ 4 แสดงว่าครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาทั้งหมดเข้าร่วมกับองค์กรชุมชน คิดเป็นร้อยละ 100 องค์กรที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ องค์กรชุมชนในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 100 ครูทั้งหมดมีประสบการณ์ในการประชุมสัมมนา คิดเป็นร้อยละ 100 หน่วยงานที่เข้าร่วมมากที่สุดคือสถาบันทักษิณศึกษาร่วมกับ NGO คิดเป็นร้อยละ 100 เรื่องที่ครูได้รับการประชุมสัมมนามากที่สุดคือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หลักสูตรท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และเครือข่ายการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 56.6

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาได้ในเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียงในตารางที่ 5-6

ตารางที่ 5 จำนวนผู้สนับสนุนเครือข่ายครู จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน (N=8)
อายุ (ปี)	
36-40	1
41-45	2
46-50	3
51-55	2
เพศ	
ชาย	7
หญิง	1
วุฒิการศึกษา	
ต่ำกว่าปริญญาตรี	1
ปริญญาตรี	2
ปริญญาโท	5

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 46-50 ปี จำนวน 3 คน รองลงมาอยู่ระหว่าง 41-45 ปี และ 51-55 ปี มีจำนวนเท่ากันคือ 2 คน ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโท จำนวน 5 คน ปริญญาตรีจำนวน 2 คน

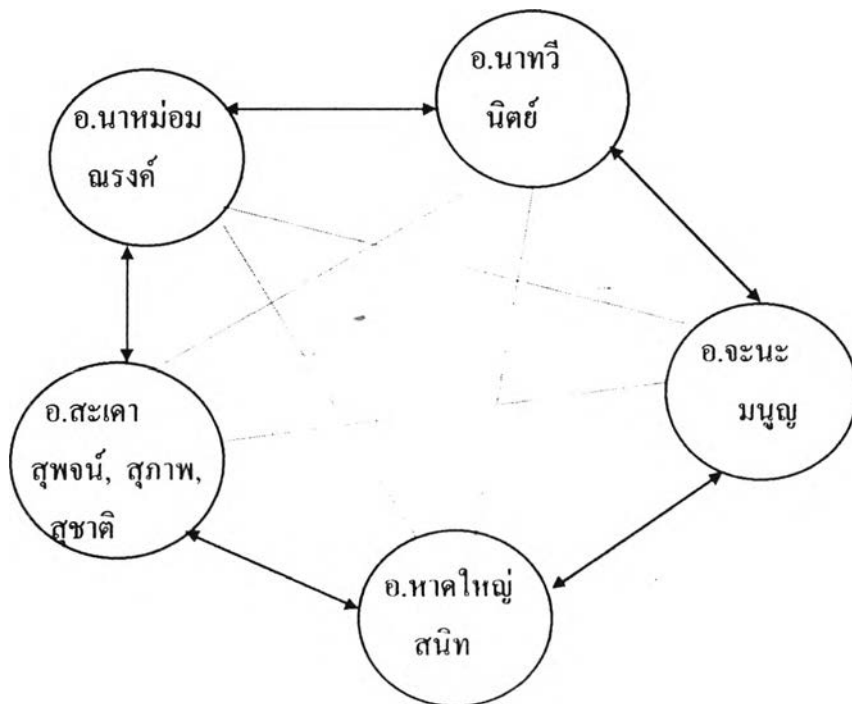
ตารางที่ 6 สถานภาพผู้สนับสนุนเครือข่ายครู จำแนกตามหน้าที่รับผิดชอบ

หน้าที่รับผิดชอบ	จำนวน (N=8)
ตำแหน่ง	
ผอ.สถาบัน	1
นายกสมาคม	1
ศึกษานิเทศก์	2
อาจารย์	1
นักวิชาการ	2
หน่วยงานที่สังกัด	
NGO	4
รัฐบาล	4

จากตารางที่ 6 แสดงว่า ผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ และศึกษานิเทศก์ มีจำนวนเท่ากันคือ 2 คน และหน่วยงานที่สังกัดส่วนใหญ่คือ NGO และรัฐบาลมีจำนวนเท่ากันคือ 4 คน

ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา โดยข้อมูลได้มาจากการใช้แบบทดสอบสัมคมมิติ และนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์บางส่วนมาประกอบ ซึ่งจะนำเสนอเป็นแผนผังสังคมมิติดังต่อไปนี้

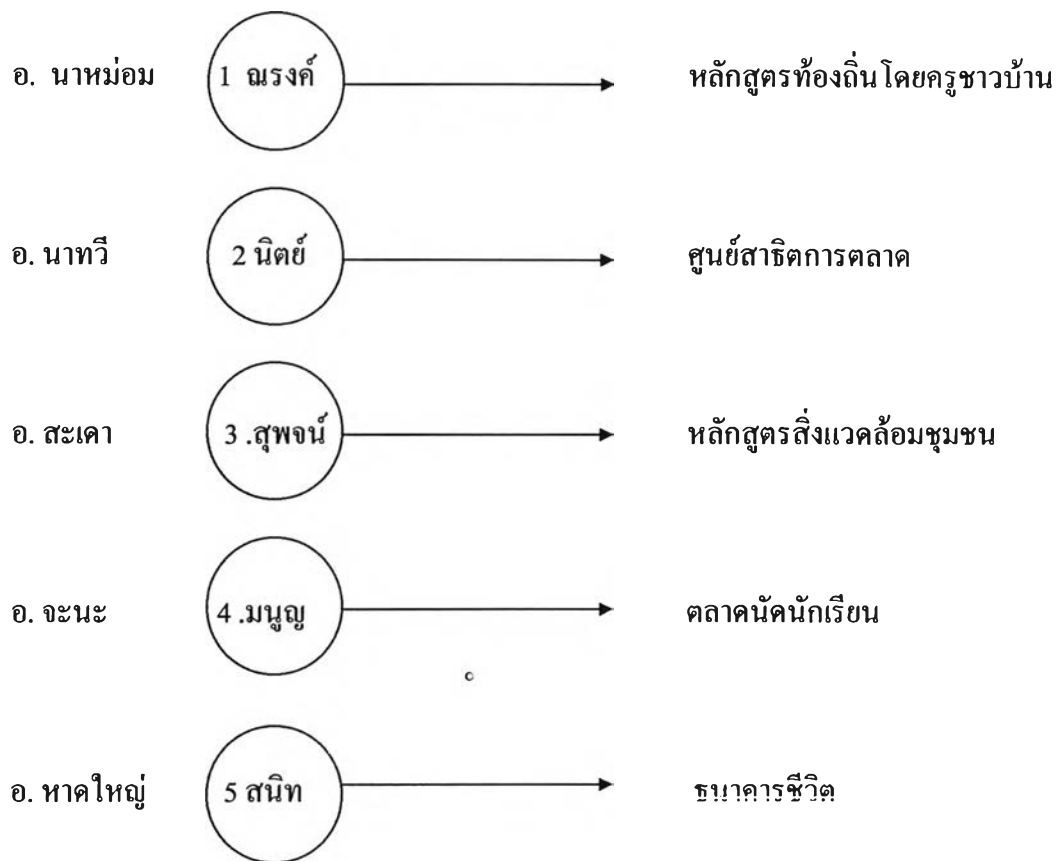
แผนผังที่ 1. แสดงแกนนำเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

จากแผนผังที่ 1 แกนนำที่สำคัญของเครือข่ายประกอบด้วยพื้นที่ครอบคลุม 5 อำเภอคือ อำเภอนาหม่อม ได้แก่อาจารย์ณรงค์ พลันสังเกศ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านควนจง อำเภอสะเคา ได้แก่ อาจารย์สุพจน์ แสงจันทร์ อาจารย์สุชาติ สุวิชัยรงค์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านระตะ อาจารย์สุภาพ แก้วได้ปาน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหน้าซัว อำเภอหาดใหญ่ ได้แก่อาจารย์สนิท จินดาวงศ์ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านใต้ อาจารย์นิตย์ สุวรรณรัตน์ โรงเรียนบ้านป่าเร็ด อาจารย์มบุญ ศรีสุทธาสินี อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดช่องเขา

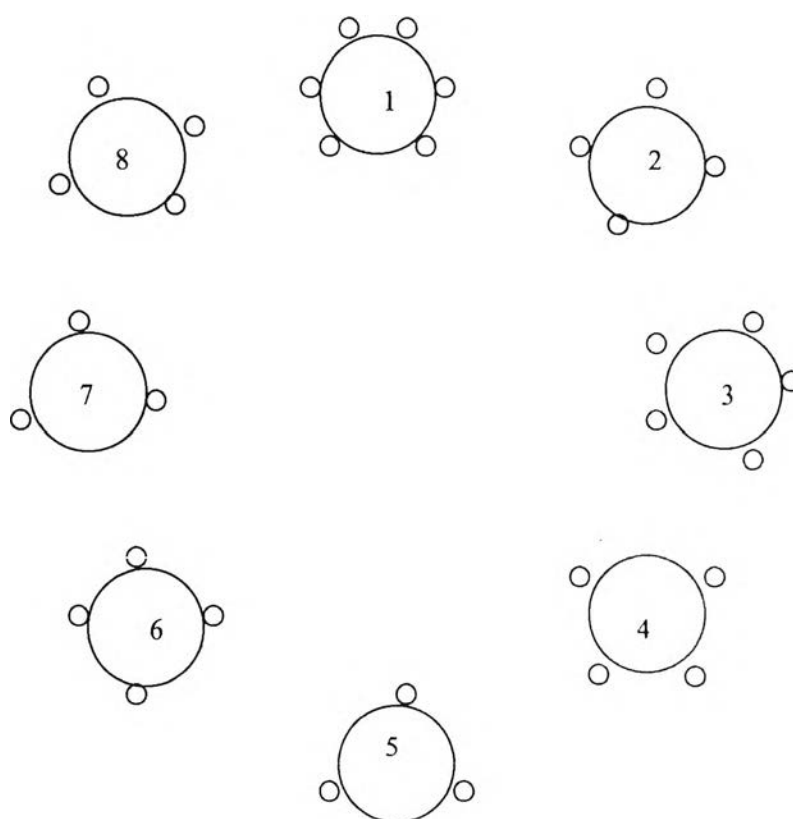
แผนผังที่ 2. แผนผังแสดงครูที่มีกิจกรรมเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาอย่างเด่นชัด

- หมายเหตุ
- 1 ได้รับเลือก 20 คน
  - 2 ได้รับเลือก 18 คน
  - 3 ได้รับเลือก 17 คน
  - 4 ได้รับเลือก 16 คน
  - 5 ได้รับเลือก 15 คน

จากแผนผังที่ 2 สามารถอธิบายได้ว่า อ.ณรงค์มีความเด่นในเรื่องการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยนำเอาปราชญ์ชาวบ้านมาสอนเด็กในสาขาที่ชำนาญ เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า งานฝีมือ การเกษตร อ.นิตย์มีความเด่นในเรื่องการช่วยชาวจังหวัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด เพื่อให้ชาวบ้านสามารถจัดการการตลาด และซื้อสินค้าในราคาที่ถูกลง อ.สุพจน์มีความเด่นในเรื่องการจัดทำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยนำเด็กศึกษาสิ่งแวดล้อม แล้วนำเสนอสรุปประสบการณ์ ออกมาเป็นหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชนของสะเคาซึ่งทำร่วมกันใน 26 โรงเรียนของของอำเภอสะเคา อ.มบุญ มีความเด่นในเรื่องการจัดทำตลาดนัดนักเรียน เพื่อฝึกเด็กให้รู้จักบริหารจัดการ และสร้างกระบวนการคิด ซึ่งเป็นการบูรณาการเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อ.สนิท มีความชัดเจนในเรื่องการร่วมกับชุมชน วัด โรงเรียนจัดตั้งธนาคารชีวิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำการออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือสมาชิก โดยนำเอาหลักธรรมทางศาสนามาช่วยควบคุมและขัดเกลาจิตใจสมาชิก ซึ่งได้ขยายไปสู่การจัดระบบสาธารณสุขของสมาชิกด้วย

แผนผังที่ 3 แสดงกลุ่มที่ปรึกษาหารือของสมาชิกเครือข่ายครู

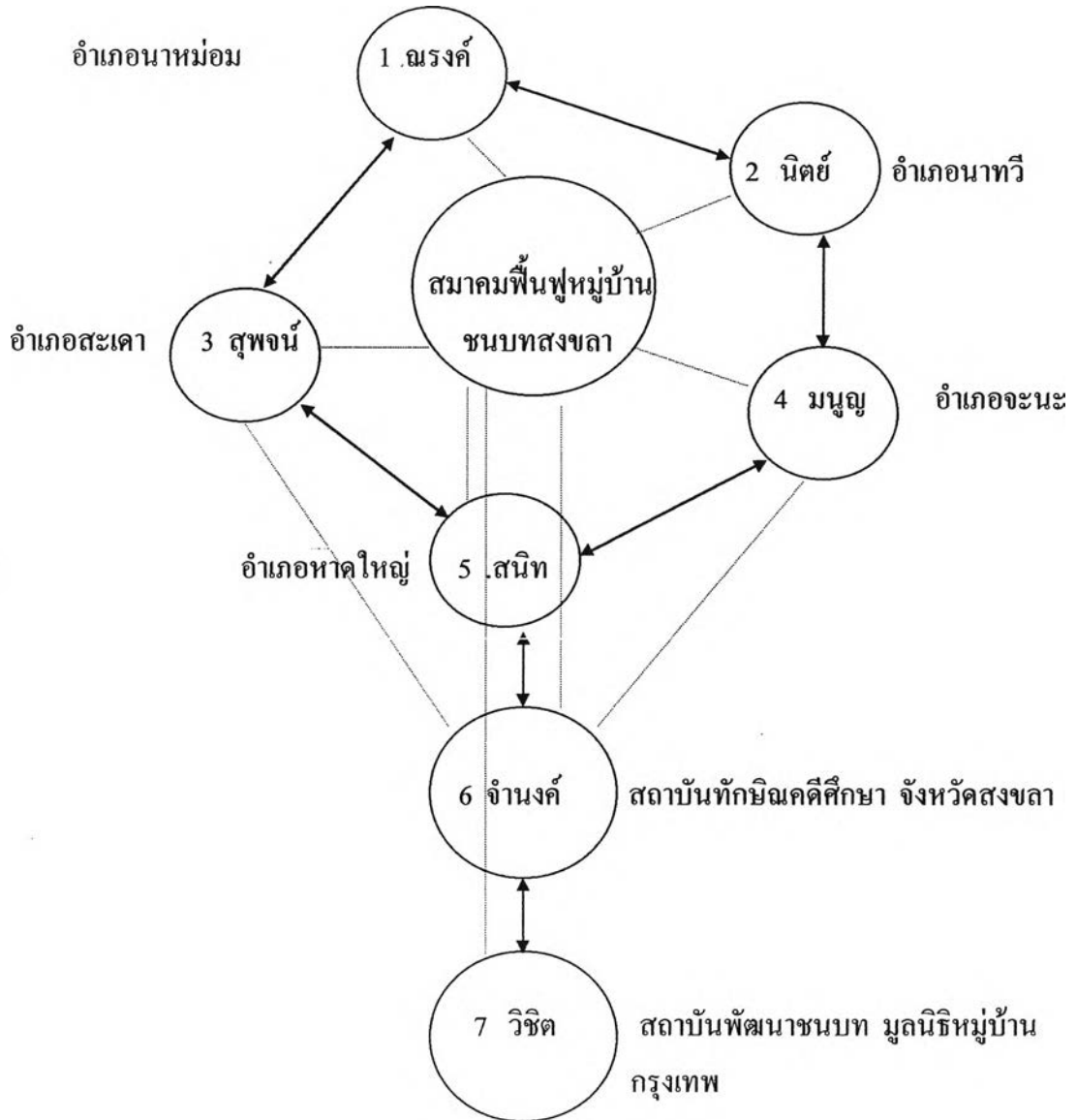

หมายเหตุ

1. ได้แก่ ณรงค์, มนูญ, สุพจน์, นิตย์, สนิท
2. ได้แก่ ณรงค์, สาโรจน์, ชัยวัฒน์, นิตย์
3. ได้แก่ สุพจน์, สุชาติ, สุภาพ, อาคม, บุญชู
4. ได้แก่ โมลี, สนิท, เสถียร, ชาติชาย, สนิท
5. ได้แก่ สาโรจน์, นิตย์, ลก
6. ได้แก่ ศิลปชัย, จรินทร์, เอกจิตรา, มนูญ
7. ได้แก่ สุพจน์, บันดาล, ดวงใจ
8. ได้แก่ มนตรี, ประสิทธิ์, ศุภชัย, ภิญ โญ

จากแผนผังที่ 3 แสดงว่ากลุ่มที่ปรึกษาหารือของสมาชิกเครือข่ายมีตั้งแต่ 3 - 5 คน และบางคนมีกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม

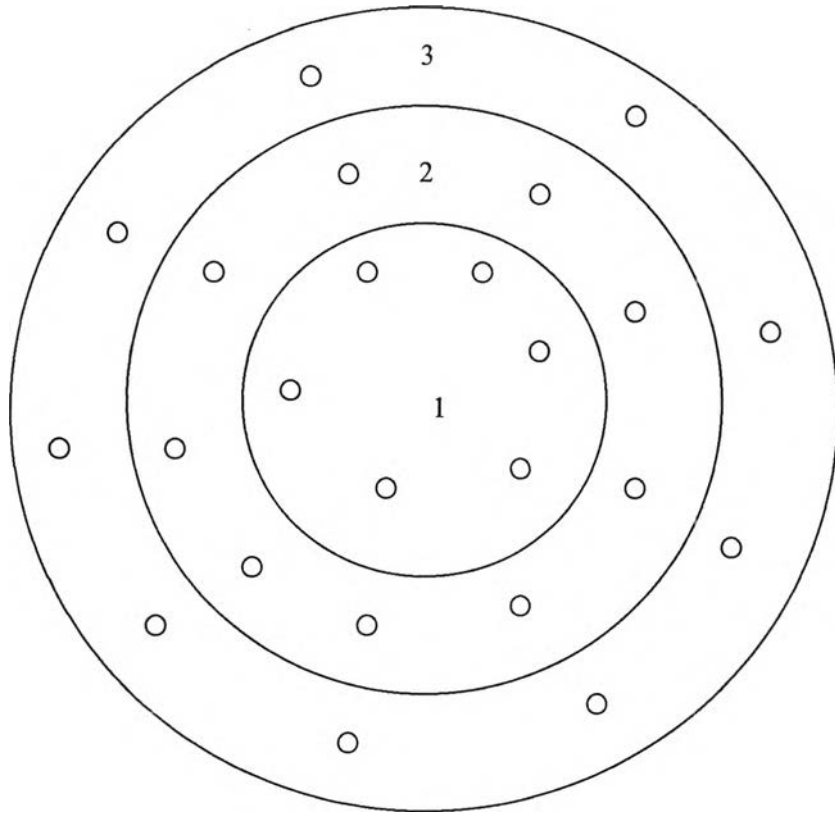
แผนผังที่ 4. แสดงผู้ทำหน้าที่ประสานงานในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

หมายเหตุ	1 ได้รับเลือก 20 คน
	2 ได้รับเลือก 18 คน
	3 ได้รับเลือก 18 คน
	4 ได้รับเลือก 14 คน
	5 ได้รับเลือก 12 คน
	6 ได้รับเลือก 28 คน
	7 ได้รับเลือก 20 คน

จากแผนผังที่ 4 จะเห็นว่าผู้ประสานงานเครือข่ายในพื้นที่ประกอบด้วยพื้นที่ 5 อำเภอ คือ
อำเภอนาหม่อมคือ อาจารย์ณรงค์ พลันสังเกด คำเอกจะนะคือ อาจารย์มัญญู ศรีสุทธาสินี อำเภอนาทวี
คืออาจารย์นิตย์ สุวรรณรัตน์ อำเภอหาดใหญ่คืออาจารย์สนิท จินดาวงษ์ และอาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ
จากสถาบันทักษิณคดีศึกษา ผู้ประสานงานเครือข่ายนอกพื้นที่คือ คุณวิชิต นันทสุวรรณ จากสถาบัน
พัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน

แผนผังที่ 5 แสดงครูที่เข้าร่วมเครือข่ายอยู่เสมอ

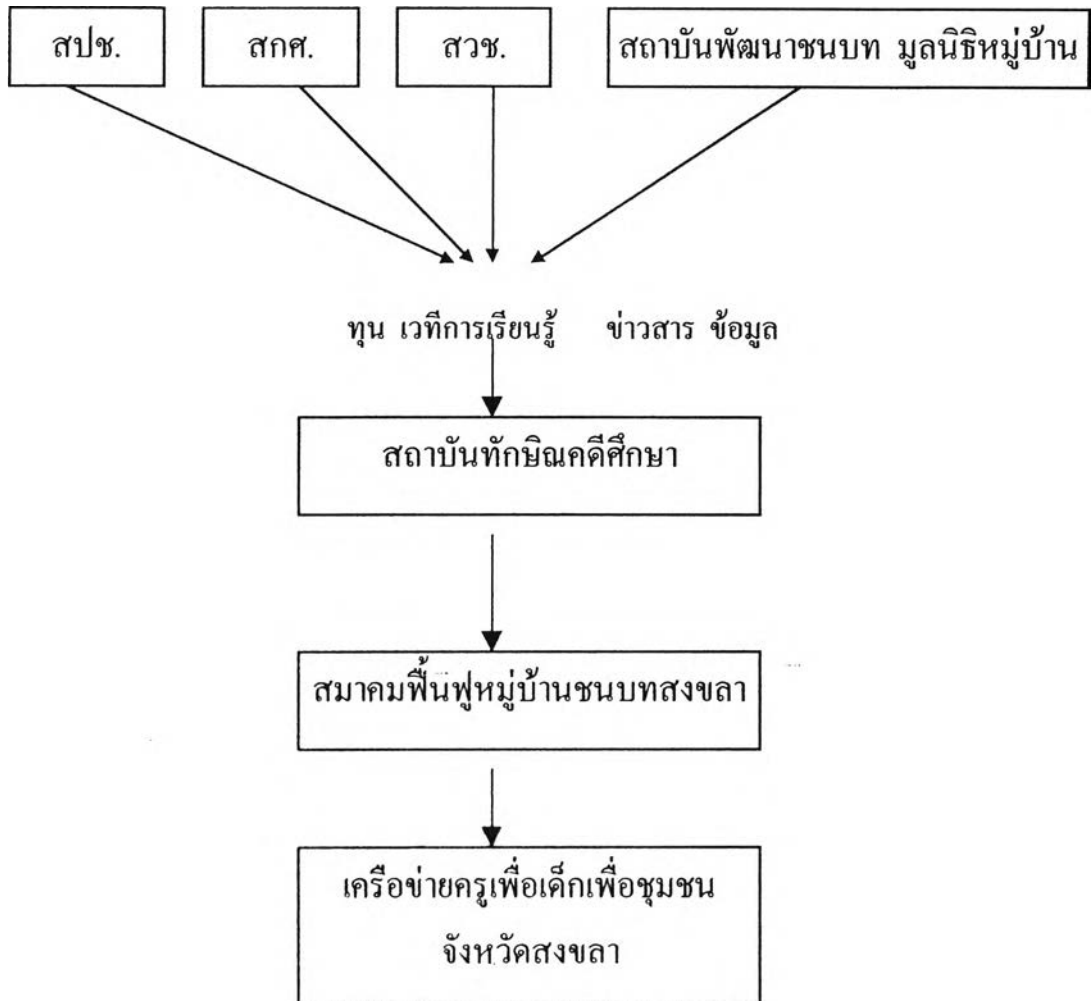

หมายเหตุ

1. ได้แก่ มนูญ, ณรงค์, สุภาพ, สุพจน์, สุชาติ, นิตย์, ความถี่ 2 สัปดาห์/ครั้ง
2. ได้แก่ บุญชู, ดวงใจ, บันดาล, มนตรี, อาคม, จรินทร์, ชัยวัฒน์, สนิท, ไพศัลย์, ความถี่ 1 เดือน/ครั้ง
3. ได้แก่ ศิลปชัย, จิระพันธ์, สาโรจน์, เสถียร, ชาติชาย, สมเกียรติ, ลภ, จิตรปรางค์, เอกจิตรา, ความถี่ 1 - 2 เดือน/ครั้ง

จากแผนผังที่ 5 ผู้ที่อยู่ในกลุ่ม 1 จะเข้าร่วมเครือข่ายมากที่สุด 2 และ 3 จะลดน้อยลง

แผนผังที่ 6. แสดงหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

จากแผนผังที่ 6 หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาในพื้นที่คือ สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลาซึ่งเป็นแหล่งรวมของครู ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ และสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา นอกพื้นที่คือสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สปช.) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน ซึ่งจะสนับสนุนเครือข่ายในเรื่อง ทุน เวทีการเรียนรู้ ข่าวสาร ข้อมูล

หมายเหตุ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และสังคมมิติได้ระบุเป็นสถาบัน

ตอนที่ 3 กระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ต่อไปจะเป็นการนำเสนอกระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ในรูปแบบการพรรณนา ข้อมูลได้มาจากการสัมภาษณ์ และสังเกต ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

วิธีการสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน

1 จุดกำเนิดของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน

ผู้วิจัย : จุดกำเนิดของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา เป็นมาอย่างไรบ้าง

วิจิต : ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน ได้เล่าว่า ตอนนั้นเราไปประสานงานกับชุมชนในเขตสงขลามีครูอยู่สองคนอยู่ในชุมชน คือครูชบ ยอดแก้ว กับครูมณูญ ศรีสุทธาสินี จากการคุยกับครูสองคนนี้ ทำให้เราทราบว่าครูที่มีแนวคิดดี ๆ แล้วเราก็เชื่อว่ายังมีครูคนอื่น ๆ อีกเพียงแต่เราไม่รู้จัก เราก็คิดกันว่าให้พื้มนูญกับครูชบให้หาพวก เพราะสองคนนี้ทำอยู่ระบบไม่ยอมรับ ทั้งนี้เนื่องจากสองคนนี้ทำงานได้ระบบเขาก็ไม่ได้ว่าอะไร พอไปทำงานในชุมชนในโรงเรียนก็ทำไม่ได้มากทำในโรงเรียนก็อยู่ได้กรอบที่จะอธิบาย

อีกภาพหนึ่งก็คือมูลนิธิหมู่บ้าน ได้เข้าไปช่วยสภาการศึกษาซึ่งทำโครงการเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ประมาณ ปี พ.ศ. 2530 หน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานทางนโยบาย ก็คิดจะเอาสภาพความเป็นจริงมาเชื่อมนโยบาย ว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ ในปี 2531 ได้นำ สกศ. ลงไปดูพื้นที่เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้รู้จักกับครูสงขลาเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง คือพี่เลี่ยน ครูกลุ่มนี้ เป็นพวกลูกทุ่ง มีจิตวิทยาท้องถิ่น ตอนที่ไปคุยกันที่สงขลา ก็ได้โยงความคิดเรื่องครูที่ทำงานกับชุมชนกับสภาการศึกษา ว่าเป็นสิ่งที่น่าจะทำเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน พวกนี้เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน สนับสนุนกันและกันในการทำงาน การจัดการศึกษาชุมชน การศึกษาเพื่อท้องถิ่นหรือเพื่ออะไรก็ตาม แต่สภาการศึกษาก็ต่อไม่คิดความคิดนี้ ต่อมาปี พ.ศ. 2532 ก็มาคิดที่ สวช. เรื่องครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน สมัยอาจารย์เอกวิทย์ ณ ถลาง เพราะว่า สวช.ทำสัมมนาใหญ่เรื่องภูมิปัญญา เราตราพระราชกำหนดไป ก็มองเห็นช่องทางที่จะทำงาน เพราะ สวช. เขาก็อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการเหมือนกันอาจารย์จางงค์ แรกพินิจ เป็นหลักอยู่ ตอนนั้นทำเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนอยู่ เป็นจุดแรกที่เกิดเครือข่าย ตอนนั้นมีประมาณ 35-40 คน ก่อนที่จะมีเวทีตรงนั้นมีการพูดคุยกันก่อนว่ามีครูที่ไหนใครทำอะไรอยู่ที่ไหน มีการสำรวจขั้นตอนก่อนเชิญมาร่วมงาน พอร่วมงานเสร็จแล้วก็มีการต่อเนื่องของเขาเอง

จางงค์ : ผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งเครือข่ายครู ได้เล่าว่า จุดกำเนิดของเครือข่ายครู เกิดจากสถาบันพัฒนาชนบทมูลนิธิหมู่บ้าน เขาทำงานด้านการพัฒนาชนบท แต่เราพบว่าขณะที่เราไปพบผู้นำชุมชนที่ทำงานด้านกลุ่มออมทรัพย์บ้าง ด้านอะไรก็แล้วแต่ ผู้นำมักจะเป็นครู ครูคนแรกที่เรารู้จักคืออาจารย์มณูญ ครูมณูญก็แนะนำให้เราไปรู้จักกับครูชบ ครูชบเป็นผู้มีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ในชุมชน ครูมณูญเป็นคนเสนอว่าครูในจังหวัดสงขลาที่มีบทบาทอย่างนี้มีมากเหลือเกิน มันน่าจะมีการพบปะกัน

บ้าง ซึ่งคอนั้นผมก็ทำงานอยู่ในมูลนิธิหมู่บ้าน เราไม่แยกเรื่องงานออกมาจากงานพัฒนาจนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2534 ครูเขาก็เรียกร้องตรงนี้มากขึ้นในที่สุด ผมเองก็ปรึกษาอาจารย์เอกวิทย์ ณ. ถลาง ว่าอยากจะได้เงินสักก้อนให้ครูเป็นเวทิจองเขา ตอนนั้น อาจารย์เอกวิทย์ ณ. ถลาง เป็นเลขาของ สวช. ท่านให้เงินมาจัดสัมมนาครั้งแรก อันนี้เป็นจุดที่เกิดเครือข่ายครูขณะเดียวกันเมื่อเราทำงานตรงนี้ เราจะเห็นว่าเมื่อเกิดเครือข่ายครู ปี 2534 แล้วเครือข่ายครูเขาก็ยังทำงานของเขาเหมือนเดิม คำว่าเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนที่มบุญ ศรีสุทธาสินีเป็นคนตั้งชื่อ เครือข่ายครูไม่แยกจากองค์กรชาวบ้าน เมื่อตั้งสมาคมพื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา เครือข่ายครูหรือการศึกษาจึงเป็นประเด็นงานของสมาคม

ชบ : เป็นครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนยุคเริ่มแรก ได้เล่าถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดเครือข่ายว่า มีครูหลายคนทำงานเพื่อเด็กเพื่อชุมชนแต่ไม่มีใครสนับสนุน ผู้บังคับบัญชาก็ไม่สนับสนุน เพราะทำงานไม่ตรงกับที่เขาต้องการ ระบบราชการไทยต้องสั่งจากเบื้องบนทำตามคำสั่งถูกต้องหมด ครูประเภทนี้มองเห็นปัญหาที่เขาสั่งให้ทำนั้นไม่ทำ แต่เราทำหรือเอางานบวกเข้าไปด้วย เพราะฉะนั้นพวกเราจึงต้องสร้างกลุ่ม ต้องมีการสนับสนุน ทางราชการไม่สนับสนุนเราก็พยายามหากกลุ่ม

ณรงค์ : ซึ่งเป็นครูแกนนำของเครือข่ายได้เล่าถึงการเกิดของเครือข่ายว่า ทางองค์กรเอกชนหรือ NGO เป็นผู้ประสานให้เกิดกิจกรรมประกอบด้วยมูลนิธิหมู่บ้าน เป็นคนจัดกิจกรรมให้ครูมีโอกาสนพบปะกัน พยายามเอาครูที่จัดกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอน มาพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ก็เกิดกิจกรรมต่อเนื่อง ครั้งแรกทำกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่น

จากการรวบรวมคำสัมภาษณ์ของครูในเครือข่ายและผู้สนับสนุนเครือข่ายทำให้เห็นภาพของการเกิดเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ตอนแรกเกิดจากองค์กรเอกชนได้ไปพบว่าครูในพื้นที่จังหวัดสงขลาที่มีแนวคิดที่ดี ๆ มีจิตวิญญาณความเป็นครูที่ไม่ได้มาจากสำนักความรับผิดชอบต่อเด็กเท่านั้น แต่เป็นจิตวิญญาณที่รับผิดชอบต่อครอบครัวของเด็กและชุมชนด้วย ครูแต่ละคนมีประสบการณ์ในท้องถิ่นที่ต่างรูปแบบควรจะมารวมตัวกัน ครูกลุ่มนี้ได้มีส่วนร่วมหรือเป็นแกนนำในกิจกรรมต่าง ๆ ที่พัฒนาชาวบ้านในชุมชน เช่น กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ศูนย์สาธิตการตลาด ครูเหล่านี้มีบทบาทที่แตกต่างไปจากคนอื่น คือมีกิจกรรมที่พัฒนาชาวบ้านในชุมชน ที่เด่นชัดคือเรื่องกิจกรรมออมทรัพย์ นำชาวบ้านแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ และมีกิจกรรมที่สอนเด็กในโรงเรียนด้วย ครูหลายคนทำงานเพื่อเด็กเพื่อชุมชนแต่ก็ไม่ได้รับการสนับสนุน ครูบุญ ศรีสุทธาสินี ซึ่งเป็นครูคนหนึ่งที่ทำกิจกรรม จึงเสนอแนวคิดว่าครูบทบาทแบบนี้ในสงขลาจะมีมากน่าจะมีการรวมกลุ่มกัน ประกอบกับครูในกลุ่มก็เรียกร้องอยากมีกลุ่มเพื่อช่วยเหลือในการทำงานซึ่งกันและกัน ต่อมาในปี 2532 สภาการศึกษาทำโครงการเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านได้มีโอกาสพบกับครู จึงต้องการนำเอาสภาพของครูเหล่านี้เป็นนโยบายแต่ทำไม่สำเร็จ จนกระทั่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ได้สนใจการทำงานของกลุ่มครูมองเห็นช่องทางที่จะทำงานโดยได้มีการตราพระราชกำหนดลงไป ได้ทำการสำรวจว่ามีครูที่ไหนทำกิจกรรมอย่างนี้บ้าง ในปี 2534 อาจารย์จันทน์ แรกพิณิจ ซึ่งขณะนั้นทำงานเป็นนักวิจัยของมูลนิธิหมู่บ้าน

บ้าน จึงเป็นตัวประสานหาเงินทุนจาก สวช.ให้ครูที่ทำกิจกรรมอยู่แล้วได้มีโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์กันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ จึงได้เกิดเป็นเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ตอนแรกยังไม่แยกประเด็นการศึกษาออกจากประเด็นการพัฒนาชาวบ้าน ต่อมาครูกับชาวบ้านได้ร่วมกันก่อตั้งสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ซึ่งมีประเด็นงานทั้งหมด 7 อย่าง จึงมีประเด็นการศึกษาที่เด่นชัด เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่น

1.2) พัฒนาการของเครือข่ายตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัย : พัฒนาการของเครือข่ายเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันมีความเป็นมาอย่างไร

ณรงค์ : กล่าวถึงพัฒนาการของเครือข่ายว่า มันเป็นการสัมพันธ์กันของระบบราชการ แต่พวกเราซึ่งมีความสัมพันธ์ส่วนตัว และพวกเรามีการอบรมประชุมสัมมนาโดยไม่ใช้เวลาราชการ อาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยเหนือขึ้นไปในการประชุมเพื่อขยายความคิด เช่น เรามีการจัดสัมมนาครูให้เกิดกระบวนการเหล่านี้ โดยใช้หน่วยงานของรัฐให้จัดการประชุมสัมมนา เรามองว่ากิจกรรมที่มันดำเนินอยู่มันอยู่ได้ มันจะเข้มแข็งขึ้นอยู่กับพื้นที่ว่ามันมีการประสานสัมพันธ์มากน้อยเท่าไร ที่มีผู้นำองค์กรที่ไม่เป็นทางการมันจะต้องมีการเชื่อมต่อกัน ผู้นำจะต้องมีความกระตือรือร้น นั่นคือเหตุผลหนึ่งองค์กรมันจะอยู่ได้ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนจากหลาย ๆ ฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน มันจะเป็นองค์กรประกอบให้องค์กรเข้มแข็งขึ้น เพราะฉะนั้นมันจะคิดชัดเจนผู้นำองค์กรที่เป็นทางการ มักจะประสบปัญหาจากเครือข่ายไม่เป็นระบบราชการ การประสานความร่วมมือจึงขึ้นอยู่กับผู้นำเครือข่าย ขึ้นอยู่กับโอกาสการเรียนรู้ของเครือข่าย ถ้ามีกิจกรรมต่อเนื่อง แสดงว่ามีความเข้มแข็ง ในส่วนของจังหวัดสงขลามีผู้นำพื้นที่ที่ได้จัดทำกิจกรรมในสงขลา ผู้นำที่ทำกิจกรรมมากมายหลายบทบาท โดยเฉพาะในพื้นที่ระหว่างอำเภอ เราสามารถพูดได้ว่า เรามีความสัมพันธ์และการจัดเครือข่าย มีการทำกิจกรรมเหล่านี้ที่เข้มแข็ง มี อำเภอนาหม่อม อำเภอนาทวี อำเภอสะเดา อำเภอจะนะ ความเข้มแข็งจะดูที่กิจกรรมที่ในระดับผู้นำจะมีกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา เราสามารถรับรู้กิจกรรมของแต่ละเครือข่าย ซึ่งถือว่าตรงนี้เป็นจุดเด่น เรามีการส่งข่าวแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

วิจิต : ได้พูดถึงพัฒนาการของเครือข่ายครูว่า การเข้าร่วมกิจกรรมที่หนาแน่นมีอยู่ 5 อำเภอ คือ อำเภอจะนะ อำเภอนาหม่อม อำเภอนาทวี อำเภอหาดใหญ่ อำเภอสะเดา ทางองค์กรเอกชนก็ไม่ได้ไปทำงานต่อเนื่องอย่างเข้มข้น เราให้เครือข่ายครูเคลื่อนไหวของตัวเอง แต่สมาชิกขยายตัวมันอาจจะพัฒนาปีกของเครือข่ายย่อยในเครือข่ายระดับจังหวัดก็ได้ อย่างอำเภอสะเดาที่เขาเคลื่อนไหวได้อย่างเข้มแข็ง ขยายได้หมดมีสมาชิกจากทุกโรงเรียน ของอำเภอนาหม่อมก็หมดทุกโรงเรียน หัวเรือใหญ่คืออาจารย์ณรงค์ พลันสังเกตุ ซึ่งเป็นรุ่นถัดจากพื้มนูญ พื้ชบ

กิจกรรมครั้งแรกของเครือข่ายมันจะคาบเกี่ยวกันพูดถึงงานในโรงเรียน งานที่ทำในหลักสูตรช่วงแรกปี พ.ศ. 2533 ถึงปี พ.ศ. 2535 เราพูดถึงงานในชุมชนอย่างที่บอกมันทำนอกตัวของ

โรงเรียนจะพูดถึงเรื่องออมทรัพย์ เรื่องเลียงวัว ซึ่งครูมีวิธีการของแต่ละคน เช่น เข้าไปในงานศพ งานแต่งงาน ได้ทีละกลุ่มทีละกลุ่มไปเรื่อย ๆ บางคนก็ไปคลุกคลีกับชุมชน พัฒนาโครงการหรือกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนของสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันแล้ว ครูแต่ละคนก็มีสไตล์วิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ส่วนใหญ่ที่คุยกันช่วงนั้นเป็นงานในชุมชน ระยะเวลาได้พูดถึงเรื่องการปรับเปลี่ยนพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน จนถึงขั้นการสร้างระบบการทำงานเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนถึงชุมชน ระยะเวลาที่เริ่มพูดถึงการเรียนการสอนประมาณ ปี พ.ศ. 2537 - 2538 มีโครงการหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน ควบคุมกันสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติมีโครงการนำร่องหลักสูตรท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ลงไปร่วมด้วยกับโครงการขององค์กรยูนิเซฟ ทั้งหมดก็ลงไป ฐานเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนที่นี้เกาะก่อนใครอื่น

พิสิฐ : กล่าวถึงพัฒนาการของเครือข่ายว่าอาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ ทำวิจัยชิ้นหนึ่งได้เข้าไปสัมผัสครูในระหว่างวิจัย ก็เกิดกลุ่มพวกนี้ขึ้นมา หลังจากนั้นก็มีกรรวมตัวแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันขยายกลุ่มขึ้นมาเอง เป็นผลจากการวิจัยและผลสืบเนื่องมาเป็นการปฏิบัติเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ดำเนินการแล้วมันเห็นความร่วมมือเข้ามาก็มีการบอกต่อเห็นกันอะไรจริง ๆ แล้วสังคมต้องการทางเลือกที่จะเป็นทางออกให้กับชีวิตและสังคมที่ดำรงอยู่เพราะว่ามันมีหลายอย่างที่คุณำชุมชนว่ามันเอื้อให้เกิดความสุข ถ้ามันเกิดสิ่งดี ๆ ขึ้นมามันเป็นความร่วมมือ เป็นสิ่งที่เขาแสวงหาอยู่แล้ว คนที่มีใจในด้านนี้จะเกิดง่าย เครือข่ายครูเป็นทางเลือกทางหนึ่งที่ดี เพราะฉะนั้นจึงเรียกได้ว่าเป็นการขยายตัวที่เป็นกระแสอาจเป็นวาระแห่งชาติได้ ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน เป็นทางเลือกที่ประเทศสามารถใช้ได้ในการแก้ปัญหาสังคม และแก้ปัญหาเศรษฐกิจ

มณูญ : ซึ่งเป็นแกนนำคนสำคัญของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนในจังหวัดสงขลา ได้กล่าวถึงพัฒนาการของเครือข่ายว่า พัฒนามาจากกลุ่มเพื่อนก่อน กลุ่ม NGO อย่างอาจารย์จ่านงค์ อาจารย์วิชิตและรู้จักกันมาก่อน แล้วกิจกรรมต่าง ๆ เราเป็นเพื่อนกัน พอในกลุ่มชาวบ้านก็มาปรึกษาพวกเราว่า จะทำกลุ่มออมทรัพย์จะทำอย่างไรไปช่วยเขา ถ้านาย ก.อยู่อำเภออื่นครูที่อยู่อำเภอนั้น ๆ ก็ช่วยเราก็กี่มาแลกเปลี่ยนกัน แล้วก็ไปขยายงานกันทำอย่างไรให้เพื่อนรู้จักเรามากขึ้น ก็รวมกันเป็นกลุ่มขึ้นมากลุ่มครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ตอนนั้นอาจารย์จ่านงค์และอาจารย์วิชิตก็เห็นด้วยและสนับสนุน เราก็กี่ขยายกลุ่มมาเรื่อย ๆ มีประมาณ 50-60 คนได้ กลุ่มแรก ๆ แต่ไม่เหนียวแน่นมากนัก ลักษณะการขยายเครือข่ายเป็นแบบเพื่อนต่อเพื่อน พอได้กลุ่มหลายกลุ่ม เราก็กี่มาพบกันบ้างเป็นครั้งคราวในงานคนดีศรีสังคม มีการแลกเปลี่ยนกันปีละ 1 ครั้ง ปัจจุบันนี้แนวคิดก็ขยายออกไปในส่วนราชการชัดเจนขึ้น เป็นที่ยอมรับและมีการสนับสนุนกันบ่อย การทำงานร่วมกับชาวบ้านเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมาสอนเด็กบ้าง ให้จัดการเรียนการสอนโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวบ้าน การเปลี่ยนแนวคิดคนมันต้องมีการเผยแพร่แนวคิดเรามีเพื่อนที่ทำงานแบบนี้ก็หลายคน เราเกิดแนวคิดแต่เราไม่ได้ทำเหมือนกัน

พัฒนาการของเครือข่าย เริ่มแรกผู้นำคืออาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ ได้จัดให้ครูได้มีเวทีพบปะกัน เป็นเครือข่ายเพื่อครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ซึ่งอาจารย์มนูญ ศรีสุทธาสินี เป็นผู้ตั้งชื่อไว้ขึ้นมา ความสัมพันธ์ ครั้งแรกที่เกิดขึ้น เกิดจากกลุ่มเพื่อนก่อน เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นความสัมพันธ์นอกระบบ การทำ กิจกรรมที่หนาแน่นต่อเนื่องมีอยู่ 5 อำเภอ คือ อำเภอนาหม่อม อำเภอจะนะ อำเภอสะเดา อำเภอบาเจาะ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอทิวาภิวัตน์ กิจกรรมตอนแรกของเครือข่ายจะเน้นงานเกี่ยวกับชุมชน ต่อมาได้คำนึงถึงการ เชื่อมประสานความรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน กิจกรรมตอนแรกที่เครือข่ายได้ทำคือเรื่องหลักสูตร ท้องถิ่น ต่อมาในปีปัจจุบันได้ทำเรื่องหลักสูตรสิ่งแวดล้อม ในส่วนของชาวบ้านจะเข้าไปเป็นที่ปรึกษา ในกิจกรรมการออมทรัพย์ เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาพัฒนามาจากกลุ่มเพื่อน ครูกับ ชาวบ้านเชื่อมประสานการเรียนรู้ผ่านการทำกลุ่มออมทรัพย์ ครูมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษากลุ่มออม ทรัพย์ กลุ่มครูต่างอำเภอจึงแลกเปลี่ยนกัน เกิดการขยายงาน ครูรู้จักกันมากขึ้น ต่อมาเมื่อเสียงเรียกร้อง จากกลุ่มครูให้มีการรวมกลุ่ม อาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ ตอนนั้นดำรงตำแหน่งนักวิจัยในมูลนิธิหมู่บ้าน ให้การสนับสนุนได้เงินทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ มาจัดเวทีให้ครูมาพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ซึ่งกันและกัน จึงเกิดเป็นเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ตอนแรกมี สมาชิกประมาณ 50-60 คน แล้วก็ขยายกลุ่มแรก ๆ ไม่เห็นขยับมากนัก ลักษณะการขยายเครือข่าย เป็นแบบเพื่อนต่อเพื่อน ที่มีแนวคิดและอุดมการณ์ร่วมกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่าเครือข่ายครูกับเครือข่ายชาวบ้านไม่ได้แยกจากจากกัน เนื่องจากครูและชาว บ้านในจังหวัดสงขลา มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และครูส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของชาวบ้าน จึงทำให้ เครือข่ายครูกับชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ต่อมาเมื่อชาวบ้านและครูร่วมกันก่อตั้งสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ซึ่งมีประเด็นงาน 7 งาน ประเด็นงานครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจึงเป็นงานหนึ่งของ สมาคม เครือข่ายครูเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา มีฐานของเครือข่ายชาวบ้านอยู่ด้วย ซึ่งสมาคมใช้เป็น แหล่งพบปะกันของครูแกนนำและชาวบ้าน คอยสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน

กิจกรรมระยะแรกของเครือข่ายจะคาบเกี่ยวระหว่างงานในชุมชนและงานในโรงเรียนซึ่งส่วน ใหญ่จะเน้นหนักในงานของชุมชนในเรื่องการออมทรัพย์ การปลูกสัตว์ ระยะต่อมาในปี พ.ศ. 2537- 2538 ได้เริ่มพูดถึงการปรับเปลี่ยนพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน จนถึงขั้นสร้างระบบการทำงาน เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีโครงการสิ่งแวดล้อมชุมชน ควบคู่กันกับสำนักงานการประถม ศึกษาแห่งชาติ มีโครงการนำร่องหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น 18 โรงเรียนนำร่องส่วนใหญ่เป็น ครูในเครือข่าย เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา จึงเริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น ประกอบกับ ระบบการศึกษาของไทยประสบกับปัญหาการจัดการศึกษาที่ที่ไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น สังคมต้องการทางเลือกที่จะเป็นทางออกให้กับชีวิตและสังคม ความร่วมมือในการแก้ปัญหา เครือข่าย ครูเป็นทางเลือกหนึ่งที่ดี อาจเรียกได้ว่าเป็นกระแสการขยายตัวจึงมีมากขึ้น เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน จังหวัดสงขลาเป็นฐานแรกที่เกาะตัว เกิดกลุ่มหลายกลุ่ม ซึ่งมีการพบปะกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น เครือข่ายชาวบ้าน เครือข่ายภูมิปัญญา ใน 1 ปี ครูจึงมีโอกาสมพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้

กับหลายสาขาอาชีพ ผู้รู้ นักวิชาการ มีโอกาสได้พัฒนาความคิดของตนเองอยู่บ่อย ๆ เวทีที่ทำให้ครู เพื่อเด็กเพื่อชุมชนได้พบปะแลกเปลี่ยน และเสนอผลงานครั้งใหญ่ที่สุด คืองานคนดีศรีสังคม ซึ่งสถาบัน พัฒนาหมู่บ้าน มูลนิธิหมู่บ้าน และ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติร่วมกันดำเนินการ ปัจจุบันแนวคิดของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเริ่มเป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้น มีการขยายกลุ่มมากขึ้น เพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นกระแสที่ตอบรับสภาพเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ระบุถึงความสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้ และส่งเสริมสนับสนุน ให้เครือข่ายมีการดำเนินการและขยายให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

1.3) บุคลากร

ก. การกำหนดแกนนำ

ผู้วิจัย : แกนนำของเครือข่ายมีการกำหนดอย่างไร

ฉรรงค์ : ได้เล่าถึงการกำหนดที่เป็นแกนนำของเครือข่ายครูว่า เรื่องนี้เกิดจากการ ประชุมสัมมนาทุกครั้ง มีผู้นำเกิดขึ้นในองค์กรเครือข่าย เรากำหนดพื้นที่ว่าใครเป็นตัวประสาน เกิดขึ้น จากการยอมรับ เช่น ผู้นำแต่ละอำเภอจะต้องมีใครประสาน เกิดจากผู้นำเฉพาะครั้งคราวไม่เป็นทางการ จะมีอยู่ไม่มาก แต่จะมีทีมงานการประสานอยู่ในเครือข่ายมาก การได้มาของแกนนำได้มาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวเรา ได้ศึกษาเราคัดเลือกผู้ที่สนใจส่งมาเป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียน ระหว่าง อำเภอ

วิจิต : เล่าถึงแกนนำว่า ครูมณูญ ครูชบ ครูสองท่านนี้เป็นผู้ใหญ่ ครูคนอื่นเขาให้การยอมรับนับถือ ที่อำเภอสะเดามี อาจารย์สุชาติ อาจารย์สุภาพ อาจารย์สุพจน์ อำเภอนาหม่อม มีอาจารย์ ชัยวัฒน์ อาจารย์ฉรรงค์ อาจารย์ ชนาฎา

นิศย์ : กล่าวว่าคุณที่เป็นแกนนำ เราเอาคนที่สนใจ ถ้าใครสนใจก็ผลเข้ามาได้เขาก็ทำตาม เราจะได้เงินสนับสนุนเป็นครั้งคราวบุคคลที่เป็นแกนนำก็คือ อาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ อาจารย์ฉรรงค์ พลันสังเกด อาจารย์มณูญ ศรีสุทธาสินี อาจารย์สุพจน์ แสงจันทร์

มณูญ : เราไม่ได้กำหนด เราดูว่าใครทำกิจกรรมนั้นบ้างที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่เราทำอยู่ เราก็ดูว่าใครรู้จักบ้างก็ไปชวนเขาไปคุยกับเขาว่าเขาเห็นด้วยหรือไม่ เขามีเพื่อนอยู่ที่ไหนก็ไปดึง มาบุคคลที่เป็นแกนนำ อำเภอจะนะมีหลายคน มีผมอาจารย์ไพศัลย์ อาจารย์จันท์ กลุ่มนี้เข้ามาตอน หลังเป็นเครือข่ายจัดกิจกรรม อำเภอนาทวีมีอาจารย์นิศย์ อำเภอนาหม่อมมีอาจารย์ฉรรงค์ อำเภอสะเดา มี อาจารย์สุพจน์ อาจารย์สุภาพ ก็มีคนอื่นด้วย

จากคำสัมภาษณ์ของครูในเครือข่าย สามารถสรุปได้ว่าการกำหนดแกนนำของเครือข่าย ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เครือข่ายจัด จะกำหนดเป็นพื้นที่ในแต่ละอำเภอ เพื่อหาผู้ประสานกิจกรรมของเครือข่าย ซึ่งได้จากผู้ที่สนใจในกิจกรรมหรือที่ทำกิจกรรมอยู่แล้ว การประสานงานในเครือข่ายเป็นเรื่องสำคัญ

แกนนำจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการประสานงาน แกนนำที่ได้จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและเป็นผู้ประสานงานได้ดี ในระหว่างพื้นที่โรงเรียนและระหว่างอำเภอ จำนวนแกนนำมีประมาณ 8 คน เป็นผู้นำครั้งคราวตามกิจกรรมที่จัด เป็นผู้นำไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เด่นชัดในแต่ละอำเภอดังนี้ อำเภอนาหม่อมคืออาจารย์ณรงค์ พลันสังเกต เป็นอาจารย์ใหญ่ที่รับการยอมรับอย่างมากในเรื่องการจัดกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน อำเภอสะเตาะ คือ อาจารย์สุพจน์ แสงจันทร์ อาจารย์สุภาพ แก้วได้ปาน และอาจารย์สุชาติ สุริยันขงค์ ทั้งสามท่านเป็นที่รู้จักกันดีในนามบิกัส ทั้งสามคนจะเด่นในเรื่องกิจกรรมสิ่งแวดล้อม อำเภอนาทวีคือ อาจารย์นิคย์ สุวรรณรัตน์ จะเป็นรู้จักในเรื่องกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน และศูนย์สาธิตการตลาดในหมู่บ้าน อำเภอหาดใหญ่คือ อาจารย์สนิท ศรีรัตน์ ซึ่งเด่นมากในเรื่องกิจกรรมธนาคารชีวิต ดำเนินงานโดยร่วมกับองค์กรสงฆ์ อำเภอจะนะคือ อาจารย์มัญญ ศรีสุทธาสินี ซึ่งทำกิจกรรมเกี่ยวกับตลาดนัดนักเรียน

ข. คุณสมบัติและลักษณะของแกนนำ

ผู้วิจัย : แกนนำมีคุณสมบัติและลักษณะอย่างไรบ้าง

วิจิต : ได้เล่าถึงคุณสมบัติของแกนนำว่า พี่มัญญ กับพี่ชบจะชัดเจนในวัฒนธรรมของข้าราชการ กับการเป็นครูกับชุมชน แต่รุ่นของอาจารย์สุพจน์ อาจารย์สุภาพ อาจารย์สุชาติ อาจารย์ณรงค์ เป็นชีวิตส่วนหนึ่งของชนชั้นกลาง ส่วนหนึ่งมีฐานการรับรู้ในชุมชน บางคนอยู่ในชุมชน ความเป็นผู้นำมันเกิดจากบุคลิกส่วนตัวด้วยแต่ละคนไม่เหมือนกัน ที่สะเตาะจะชัดมาก อาจารย์สุภาพจะเด่นในเรื่องแนวคิดคิดออกมาได้ดี อาจารย์สุพจน์จะเป็นนักปฏิบัติประสานงานได้ทั่ว อาจารย์สุชาติอยู่ระหว่างสัมพันธ์คนและการปฏิบัติจะคิดและทำได้ชัด สุพจน์จะกว้างกว่า สุภาพเล่นเรื่องความคิดในแง่ของผู้นำครู จะดูว่าบุคลิกภาพและลักษณะของบุคคล ของใครจะพัฒนาตัวเองขึ้นมาได้อย่างไร ถ้ามีโอกาสตรงไหนก็จะเด่นขึ้น อย่างอาจารย์ณรงค์นี่ก็จะเด่นเป็นแกนนำชุมชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเยอะ การคิดสร้างสรรค์เกมมาได้เร็ว มันก็ให้ครูคนอื่นยอมรับ การพูดการทำของเขาทำให้ครูต่าง ๆ ยอมรับเหมือนผู้นำ มันไม่ใช่ระบบผู้แทนครูที่ต้องมีการเลือกตั้ง ใครเก่งเรื่องอะไรใครเหมาะตรงไหนไม่ต้องมานั่งประชุมเลือกกัน บทบาทมันจะลงตัวเป็นธรรมชาติ นี่ก็ดูคุณลักษณะหนึ่งของความเป็นเครือข่าย มันอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมมากกว่าเรื่องของระบบ

มัญญ : ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่เป็นแกนนำว่า จะมีแนวคิดหลุดออกมาจากคนอื่นไปทำอะไรใหม่ ๆ ที่มันชัด ทำงานสอดคล้องระหว่างโรงเรียนกับชุมชนส่วนใหญ่ครูจะเป็นคนในท้องถิ่น ลักษณะของการทำงานในโรงเรียนจะทำเต็มที่ กลางคืนเสาร์อาทิตย์จะทำงานตามหมู่บ้าน ทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจไม่จำเป็น

นิคย์ : กล่าวว่าคนพวกนี้ต้องรักเด็กผูกพันกับชาวบ้านใกล้ชิดกับชาวบ้าน

ลักย์ หนูประดิษฐ์ นายกสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา กล่าวว่าแกนนำจะต้องเข้ากับชุมชนได้คือรักชุมชนรู้จักชุมชนดีพอสมควรในพื้นที่ตนเอง งานทุกงานครอบครัวต้องเกี่ยวไม่เกี่ยวเราทำงานไม่ได้ เราไปไหนมาไหนถ้าที่บ้านโวยวายไม่ได้ที่บ้านต้องเข้าใจ

จากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า คุณสมบัติของแกนนำ คือต้องรักเด็ก รักชุมชน เป็นผู้มีความเสียสละ มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม โดยไม่มีการคัดเลือกหรือว่าแต่งตั้ง แต่เป็นผู้นำโดยธรรมชาติ โดยความโดดเด่นของเขาเอง ซึ่งจะเป็นผลมาจากวิถีคิด วิถีปฏิบัติ ที่จะเน้นในเรื่องการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งผู้นำเหล่านี้มักเป็นผู้นำในเรื่องต่างๆ ในท้องถิ่น จนทำให้เขาเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม แกนนำของเครือข่ายส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชน จึงมีฐานการรับรู้ในชุมชนค่อนข้างแน่น มีข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ ความเป็นผู้นำของเขาเกิดขึ้นมาจากบุคลิกส่วนตัวของแต่ละคน เช่น อาจารย์สุภาพ มีแนวคิดที่ดีและคิดได้ชัด อาจารย์สุพจน์ เป็นผู้ที่ประสานงานได้อย่างกว้างขวาง ฉลาดในเรื่องการเข้าหาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น เช่น องค์การสงฆ์ อาจารย์ณรงค์เป็นผู้นำชุมชน มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมาก เป็นนักคิด เป็นนักปฏิบัติ ครูแกนนำเหล่านี้ จะมีแนวคิดและการทำกิจกรรมที่ต้องการทำงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยต้องการเชื่อมประสาน หรือสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างเด่นชัด

ค. ความสำคัญและหน้าที่ของแกนนำ

ผู้วิจัย : แกนนำมีความสำคัญและหน้าที่อย่างไรบ้าง

ณรงค์ : เล่าว่าผู้นำส่วนใหญ่เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียน ระหว่างอำเภอ พวกเราก็เป็นผู้ประสานในรอบปี จะให้เด็กทำอะไรมีการวางแผน เอาผู้ประสานมาวางแผนร่วมกันระหว่างอำเภอ ในเรื่องของกิจกรรมเด็ก การพัฒนาคนในเครือข่ายเราพัฒนาทั้งสองส่วน ส่วนหนึ่งคือจัดค่ายเด็ก สองก็คือการพัฒนากลุ่มครู

มนูญ : ได้กล่าวถึงความสำคัญและหน้าที่ของแกนนำ ว่าเป็นตัวประสานด้านการจัดกิจกรรม ประสานระหว่างหน่วยงาน การจัดประชุม ที่ไปประสานสมมุติว่าเราจะจัดกิจกรรมขึ้นมา เราก็วางแผนเอาใครประชุมที่ไหน ผลสรุปตรงนี้จะเกิดในที่ประชุม

นิตย์ : กล่าวว่าบุคคลแกนนำจะมีหน้าที่เดือนหนึ่งเราประชุมสมาคมทุกเดือน

ลักย์ : กล่าวว่าบุคคลที่เป็นแกนนำ มีหน้าที่ประสานจากโรงเรียนนั้นมา

โรงเรียนนี้มาแลกเปลี่ยนกันพูดคุยกัน โรงเรียนคุณจะเอาเด็กมาเข้ากับผมไหม ผมจะพาเด็กไปเก็บขยะที่โน่นที่นี้

จากการสัมภาษณ์ครูในเครือข่าย ทำให้ทราบถึง ความสำคัญของแกนนำว่า แกนนำจะทำหน้าที่ประสานคน ประสานกิจกรรมที่เครือข่ายได้จัดขึ้น กระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่สมาชิกระหว่างอำเภอ

ระหว่างโรงเรียน ระหว่างหน่วยงาน มีการเข้าร่วมประชุมทุกเดือนร่วมกับเครือข่ายชาวบ้านในสมาคม พี่พู่หมู่บ้านชนบทสงขลา กิจกรรมต่าง ๆ เกิดจากการตกลงกันในที่ประชุมเป็นสำคัญ กิจกรรมที่แกนนำต้องทำก็ขึ้นอยู่กับประเด็นที่เครือข่ายวางแผนกำหนด

ง. การได้มาของสมาชิก

ผู้วิจัย : การได้มาของสมาชิกได้มาอย่างไร

มณูญ : ได้เล่าถึงการได้มาของสมาชิกว่า ไม่ได้กำหนดชัดเจนใครเข้ามาร่วมใครมีอุดมการณ์ตรงกันแนวคิดตรงกับเรา ถ้าเขาจับไม่ได้เขาก็ห่างออกไป สมาชิกของเราจะขึ้นอยู่กับกิจกรรม เช่น กิจกรรมอนุรักษ์มีเครือข่ายประมาณ 20 โรงเรียนแนวคิดคือ หาเพื่อนที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน หาทางสนับสนุนให้เขาได้ปฏิบัติงาน ผลักดันตัวเขาให้เป็นที่รู้จักให้ต่อยอดต่อไป

ณรงค์ : กล่าวว่า การได้มาของสมาชิกนั้นแล้วแต่ใครจะสนใจ เราไม่มี ทะเบียนเราไม่มีประวัติอะไรทั้งสิ้น ไม่ได้ดำเนินการแบบทางราชการ จากการที่เราทำกิจกรรมคนสนใจมากขึ้น เราถือว่าเราได้ความพอใจบอกเป็นจำนวนไม่ได้ แต่เราได้เห็นคนแปลกหน้ามากขึ้น เอาความสมัครใจเป็นหลัก เขาสนใจที่จะร่วมกิจกรรมหรือวิธีการในการนำเสนอรูปแบบกิจกรรม บทบาทหน้าที่ของคนเหล่านี้ ไม่ใช่ระดับแกนนำ เป็นเพียงบทบาทในโรงเรียนที่เขาประสานงานกันเอง เขาทำกิจกรรมเป็นเรื่องของเขา แลกเปลี่ยนการเห็นได้ชัดเจนคือเขาได้พัฒนาความคิดร่วมกัน

ชบ : การได้มาของสมาชิก ไม่มีการกำหนดใครสนใจก็รับถึงแม้ว่าเมื่อก่อนจะไม่สนใจ มาสนใจตอนหลังก็รับ เมื่อก่อนมีประมาณ 10 โรงเรียนก็ยังคงอยู่ครบที่นาทวีก็เยอะ มี 10 โรงเรียนที่ทดลองหลักสูตร พยายามสร้างหลักสูตรเองแล้วก็สอน

จ่านงค์ : ได้เล่าถึงการได้มาของสมาชิกว่า คือความสัมพันธ์ส่วนตัวและความสัมพันธ์ส่วนตัวที่สนใจงานในประเด็นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าการได้มาของสมาชิกในเครือข่ายได้มาจากความสมัครใจ สมาชิกของเครือข่ายที่ได้มาจากคนที่มีความคิด อุดมการณ์เดียวกัน และส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว เป็นความสัมพันธ์ในแนวราบซึ่งไม่มีกฎเกณฑ์ใด ๆ บังคับ ไม่มีทะเบียนไม่มีเอกสาร เครือข่ายครูค่อนข้างเป็นระบบเปิดเปิดรับผู้ที่สนใจตลอดเวลา เมื่อเข้ามาในเครือข่ายถ้าอยากจะทำอะไรเมื่อใดก็ได้ จึงทำให้ทุกคนที่เข้ามาด้วยจิตใจที่ตรงกันเป็นสำคัญ ใช้กิจกรรมเป็นตัวเชื่อมประสานสมาชิกเข้าด้วยกัน กิจกรรมยังเป็นตัวกำหนดสมาชิกด้วย สมาชิกในเครือข่ายไม่สามารถกำหนดจำนวนได้แน่นอน ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่จัดในแต่ละครั้ง เช่น กิจกรรมอนุรักษ์มีสมาชิกหรือเครือข่ายอยู่ 20 โรงเรียน

จ. คุณลักษณะของสมาชิก

ผู้วิจัย : สมาชิกมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง

มนตรี : ได้พูดถึงคุณลักษณะของสมาชิกครูในเครือข่ายว่า บุคคลที่ทำงานส่วนนี้ต้องเป็นผู้เสียสละพุง่าย ๆ ว่าเงินนั้นไม่ได้เราต้องเสีย แต่ที่ได้นั้นเราได้ประสบการณ์

สุพจน์ : กล่าวว่าอันดับแรก อยู่ที่ความคิดเป็นหลัก เศรษฐกิจอาจไม่ดีมากนักเขาก็ทำได้ เราอย่าไปคิดอะไรที่มันใหญ่เกินตัว เรื่องความเจริญก้าวหน้าคัดออกไปเลย สองเราต้องเป็นคนอะลุ่มอล่วยกับสถานการณ์ อย่าเอาอุปสรรคเพียงเล็กน้อยมาขวางกั้นความตั้งใจจริงที่จะทำงานเพื่อประโยชน์สังคม อุปสรรคเพียงเล็กน้อยอย่าไปสนใจมัน อย่าโกรธคนอย่างพวกเราโกรธไม่ได้

สุภาพ : กล่าวว่า 1) มีความรู้มีความคิดคล้าย ๆ กันมีความเห็นภาพรวมการศึกษา การเศรษฐกิจ การสังคมต่าง ๆ มันแยกส่วนจากกันไม่ได้ โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนซึ่งเดี๋ยวนี้มันเป็นเรื่องของรัฐ แต่ในความเห็นของพวกเราโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เพราะครูเป็นคนที่อยู่ในชุมชน เด็กที่มาเรียนก็เป็นคนในชุมชน เมื่อเรามองเห็นภาพรวมคล้ายกันแบบนี้ การที่จะมาร่วมงานกันก็เข้ากันได้ง่าย

ชบ : ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของสมาชิกว่า ภูมิหลังส่วนใหญ่จะเป็นคนเสียสละในส่วนรวมไม่ค่อยเห็นแก่ตัวเพราะใครเห็นแก่ตัวก็จะทำไม่ได้

จากการสัมภาษณ์ครูในเครือข่ายทำให้ทราบถึงคุณลักษณะของสมาชิกว่า มีแนวคิดและอุดมการณ์ที่คล้าย ๆ กันในเรื่องการศึกษากับชุมชนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต้องเป็นบุคคลที่เสียสละ ไม่คำนึงถึงเรื่องผลประโยชน์ เป็นคนที่เข้าใจถึงการทำงานต้องมีอุปสรรคและปัญหา มีความตั้งใจจริงที่จะทำประโยชน์แก่สังคม สมาชิกในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา เป็นครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ครูกลุ่มนี้จะมีแนวคิดในการจัดการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน มองเห็นภาพรวมของการจัดการศึกษากับเศรษฐกิจ สังคมต่าง ๆ ไม่สามารถแยกส่วนจากโรงเรียน โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และครูก็เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในชุมชน เมื่อมองเห็นภาพรวมคล้ายกันอย่างนี้ครูจึงเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้น ที่สำคัญครูที่อยู่ในเครือข่ายต้องมีคุณลักษณะที่ทำงานเพื่อส่วนรวม มีความเสียสละ มีอุดมการณ์ที่จะทำงานเพื่อเด็กเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

ข. ความสำคัญและหน้าที่ของสมาชิก

ผู้วิจัย : สมาชิกมีความสำคัญและหน้าที่อย่างไรต่อเครือข่าย

มณูญ : กล่าวถึงหน้าที่ของสมาชิกว่า รับผิดชอบเรื่องการศึกษาเป็นตัวแทนของสมาคม

ชบ : ได้กล่าวถึงความสำคัญของสมาชิกว่า เป็นแรงเป็นพลังร่วมกันคิดร่วมกันทำมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเครือข่าย ด้วยนอกจากเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนแล้ว ยังมีเครือข่ายกลุ่มออม

ทรัพย์ เครือข่ายกลุ่มเลี้ยงสัตว์ ก็มามีความรู้ร่วมกัน มาเล่าด้วยกัน แשרความรู้ร่วมกันมีอะไรดี ๆ ก็มาคุยด้วยกัน

จากคำสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า ความสำคัญของสมาชิกในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ไม่ได้มีอะไรแตกต่างจากแกนนำมากนักที่สำคัญก็คือ เป็นพลังร่วมกัน คิด ร่วมกันทำ ร่วมกันวางแผนรับผิดชอบการศึกษาในโรงเรียนของตน เข้าร่วมการประชุมสัมมนาบ้าง เข้าเรียนรู้ในเครือข่ายตามที่มีกิจกรรม สมาชิกจะมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการจัดการศึกษาในโรงเรียนของตนเองเป็นสำคัญ หน้าที่รองคือการเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาดูงานร่วมกันในเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้งานซึ่งกันและกัน เมื่อมีปัญหาที่สามารถปรึกษาขอคำแนะนำได้ นอกจากนั้นสมาชิกยังเป็นแรงเป็นพลังร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มาร่วมแשרความรู้ ความรู้สึกร่วมกันมาเล่าเรื่องราวทั้งที่เป็นความรู้และความคิด ตลอดจนบอกข้อมูลความเคลื่อนไหวในการทำกิจกรรม

2. นโยบาย/หลักการ/แนวคิดของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ผู้วิจัย : เครือข่ายมีนโยบาย/หลักการ หรือแนวคิดในการรวมตัวกันอย่างไรบ้าง

วิจิต : ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนเครือข่ายคนสำคัญ ได้กล่าวถึงแนวคิดของการรวมตัวในการเกิดเครือข่ายว่า ไม่ได้มีการประกาศแนวคิดออกมาอย่างชัดเจน แต่ถ้าเราดูจากการปฏิบัติจากความเป็นมา การเกิด การแสดงบทบาทของตัวมันเองมันมีอยู่ สองเป้าหมายใหญ่ เป้าหมายแรกเป็นเรื่องของชุมชนและท้องถิ่นซึ่งอยู่ในฐานะหน่วยงานการศึกษา จะตอบสนองการเรียนรู้ของชุมชนและท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกองทุน กลุ่มออมทรัพย์ สิ่งแวดล้อม เรื่องของโค ขยะ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานการศึกษา ก็เห็นอยู่ว่าหน่วยงานที่ตัวเองรับผิดชอบมันเป็นอย่างไรมีปัญหาอะไรอยู่ ต้องการจะทำให้ตรงนี้มันดีขึ้น พยายามพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มันดีขึ้น คือเป็นความรับผิดชอบต่องาน ต่อระบบ มันเป็นหน้าที่ที่ต้องมีการพัฒนาการที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ คือเขามองเห็นปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่ตอบสนองคนในท้องถิ่น ชีวิตคนในพื้นที่ที่เขาพยายามแก้ตรงนี้

สุภาพ : ซึ่งเป็นครูที่มีบทบาทที่สำคัญในเครือข่าย ได้เล่าถึงแนวคิดในการรวมตัวกันว่า

1) มันทำให้เรามีความอบอุ่นในเรื่องของการทำงาน เราทำอยู่คนเดียวก็ไม่มั่นใจว่าจะถูกหรือผิด ถ้าเรามีเพื่อนก็จะได้แลกเปลี่ยนมันจะได้เป็นการกลั่นกรองประสบการณ์ ซึ่งกันและกันด้วยได้มาวิเคราะห์วิจารณ์ด้วยว่ากิจกรรมที่เราทำ หรือว่าเพื่อนทำมันไม่เหมาะสมอย่างไร ควรปรับปรุงพัฒนาแก้ไขอย่างไร เป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วย

2) ในด้านกำลังใจทำให้เรามีความอบอุ่นใจทำให้เรามีพลังในการต่อสู้ในแนวคิด การผลักดันกิจกรรมเข้าสู่ส่วนรวม หรือขยายเครือข่าย ขยายการหาสมาชิกมาทำงานร่วมกันมากขึ้น ถ้าเราทำงานคนเดียวเพื่อนมันอาจจะบอกว่อกว่านอกแถวบ้านอยู่คนเดียว เราได้กำลังใจจากเพื่อน เพื่อนก็ได้กำลังใจจากเรา เราต้องการให้เด็กได้เรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกันกับคนอื่น เป็นการเปิดกว้างทำให้คนลดอคติ ลด

ทิวทัศน์ส่วนตัว เพราะการทำงานกลุ่มต้องมีการยอมรับความสามารถของคนอื่นด้วย เมื่อเราออกจากโรงเรียนมาอยู่ในสังคม ต้องมีกลุ่มยอมรับคบค้า ในระบบการศึกษาของเรามักเป็นการกีดกัน ทำให้คนเก่งก็พาตัวเองโคดเคี้ยวไป

ณรงค์ : ครูแกนนำในเครือข่าย กล่าวถึงแนวคิดในการรวมตัวกันว่า เราอยากเห็นการจัดการศึกษาที่ไม่แปลกแยกจากชุมชน พยายามที่จะมุ่งเน้นเรื่องท้องถิ่น มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระ มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข มุ่งเน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องวิถีชีวิต ประเพณีอาชีพ ศิลปะวัฒนธรรมของชุมชน มองสองด้านคือนโยบาย

- 1) คือการจัดการศึกษาไม่แปลกแยกจากชุมชน
- 2) ดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ครูและผู้สนับสนุนเครือข่ายครูทำให้ทราบว่า เครือข่ายไม่ได้มีประกาศแนวคิดออกมาชัดเจน แต่จากการประพฤติกฎปฏิบัติของพวกเขา ทำให้ได้ทราบว่า ครูกลุ่มนี้ ต้องการแก้ไขปัญหการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น ต้องการให้มีการถ่ายโอนความรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือชุมชนเชื่อมโยงกับโรงเรียนโดยผ่านตัวเด็ก พยายามคิดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเชื่อมประสานระหว่างบ้านกับโรงเรียน เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นคน สิ่งที่ครูในเครือข่ายเน้นก็คือ เน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในเด็ก และชาวบ้านโดยผ่านหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่อาจารย์จางค์ แรกพินิจ ผู้สนับสนุนเครือข่ายคนสำคัญได้กล่าวว่า แนวคิดหลัก ๆ ของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนว่า ครูที่ทำงานร่วมกันจะมองการศึกษาในรูปของกระบวนการตลอดชีวิต ไม่ได้แยกว่าการศึกษาคือการไปโรงเรียน หรือการศึกษาคือห้องเรียน แต่มองในลักษณะที่เป็นกระบวนการสอดคล้องระหว่างกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน และกระบวนการที่มีอยู่ในชุมชน ครูเหล่านี้จึงไม่ยึดติดอยู่กับกรอบแบบแผนเท่าไรนัก หลักสูตรที่มีอยู่ก็ดำเนินการ เมื่อมีเวลาครูเหล่านี้จะเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในโรงเรียนและชุมชน

แนวคิดในการรวมตัวกันของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา สามารถสรุปได้ว่า

- 1) พวกเขาต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หรือจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับชุมชนเน้นในเรื่องของท้องถิ่น และต้องการแก้ไข้ปัญหาของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา
- 2) พวกเขาต้องการพลังผลักดัน ให้การทำงานเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเป็นที่ยอมรับ ต้องการกำลังใจในการทำงาน

หลักการ/แนวคิดของเครือข่ายไม่ได้ประกาศออกมาอย่างชัดเจน แต่จากการประพฤติกฎปฏิบัติของพวกเขาทำให้ทราบว่า ครูกลุ่มนี้ต้องการแก้ไข้ปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น ต้องการให้มีการถ่ายโอนความรู้ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน หรือชุมชนเชื่อมโยงกับโรงเรียน โดยผ่าน

ตัวเด็กจึงพยายามคิดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเชื่อมประสานระหว่างบ้านกับโรงเรียน เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของท้องถิ่นคน สิ่งที่คุณครูในเครือข่ายนั้นก็คือนำการสร้างความกระบวน การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในเด็กและชาวบ้าน โดยผ่านหลักสูตรท้องถิ่น

3. วัตถุประสงค์/เป้าหมาย ของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ผู้วิจัย : วัตถุประสงค์/เป้าหมายของเครือข่ายคืออะไร

ขบ : ได้พูดถึงเป้าหมายของเครือข่ายว่า รวมกลุ่มกันคิดเพื่อจะได้ขยายแนวคิดเพื่อผลักดันให้ กระบวนการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลง ตอนนี้นำประสบผลสำเร็จในภาพรวมเป็นที่ยอมรับมากขึ้น เพราะทั้งหมดเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน

จันทน์ : ได้เล่าถึงเป้าหมายของเครือข่ายว่า ที่ชัดเจนคือว่าจัดการศึกษาให้เด็กที่หลุดพ้นไปออกจากห้องเรียน ให้เด็กได้เรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กกับชุมชน

สุชาติ : ไม่อยากเห็นสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย การทำงานเราไม่โคดเคี้ยวในการที่เราจะเอากิจกรรมตรงนี้เข้ามาดำเนินการ เมื่อก่อนต่างคนต่างทำรู้สึกโคดเคี้ยว เพราะว่ามันเป็นประเภทนอกคอก เพราะเพื่อนครูที่เขามองอยู่นี้ เขามองที่เราเป็นกลุ่มครูนอกคอก เขาไม่เข้าใจว่าในอนาคต การทำงานใน ลักษณะการสร้างเครือข่าย ว่ามันจะมีความจำเป็นมีความสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน วิธีการนี้น่าจะนำมาใช้ เพราะถ้าเราทำงานตามคำสั่งอาจไม่ทำตามคำสั่ง บางครั้งสิ่งที่เราอยากจะทำนอกเหนือจากนั้นไม่มีโอกาสได้ทำ แต่ถ้าเราทำงานในลักษณะอย่างนี้น่าจะเกิดประโยชน์

พิสิฐ : การเรียนรู้เน้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์กับชีวิต ที่เรานั้นคือเรียนเพื่อให้รู้สมดุลของชีวิต ไม่ต้องรวยมาก ปรองคองชีวิตให้ตนเองมีความสุขไม่ขัดแย้ง กลุ่มนี้จะมีเรื่องคุณธรรมเข้ามา

ฉรงค์ : เป้าหมายคือการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และต้องทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพราะทั้งเด็กและชุมชนจะต้องมีลักษณะที่เข้าไปมีส่วนในการเรียนรู้ และพัฒนาไม่ว่าเด็กหรือชุมชน

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก และพัฒนาชุมชน โดยทำกิจกรรมที่เชื่อมโยง ให้เกิดการเรียนรู้ทั้งเด็กและชาวบ้านในชุมชน จัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กและชุมชน และต้องการรวมพลังกันเพื่อผลักดันให้กระบวนการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลง โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

4. มาตรการ/แนวทาง ในการดำเนินงานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ผู้วิจัย : เครือข่ายมีมาตรการ/หรือแนวทางในการดำเนินงานอย่างไร

ฉรงค์ : ได้กล่าวถึงแนวดำเนินการของเครือข่าย เราเพียงประสานในแต่ละกลุ่ม เช่น ถ้ามีโอกาส แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างเครือข่าย แนวทางของเราคือต้องช่วยเหลือกัน ถ้าเครือข่ายใดต้องการความช่วยเหลือด้านวิชาการก็ดี ด้านกระบวนการเรียนรู้ดี ทุกคนในเครือข่ายก็คือคอยประสานและช่วยเหลือกัน

จํานงค์ : ได้กล่าวถึงมาตรการในการดำเนินการของเครือข่ายว่า

- 1) เขาใช้ความเสียสละความชอบโดยส่วนตัว เพราะงานนี้ส่วนใหญ่จะใช้เวลาเสาร์ อาทิตย์เพื่อไม่ให้กระทบต่องานประจำ
- 2) ประสานกับอำเภอทั้งจังหวัดเข้าด้วยส่วนหนึ่ง ทุกอำเภอจะมีการประสาน แล้วแต่ว่าจะเป็นที่ประเด็น เมื่อมีประเด็นเกิดขึ้นเขาก็จะมีการประสาน ที่ทำได้ดีตอนนี้ก็คือสะเดา เพราะเขามีโครงการและงบประมาณที่ชัดเจน
- 3) เขาประสานกับเครือข่ายครูในจังหวัดอื่น
- 4) สุดท้ายคือประสานกับระดับนโยบาย เราจะเห็นว่าเขาประสานกับเลขาธิการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติบ้าง พบกับคณะทำงานด้านต่าง เช่น คนทำงานในชุมชน อาจารย์พิเศษ นาครำไพ บ้าง คุณสุวัจ เงินฉ่ำ ซึ่งครูเหล่านี้จะมีความสนิทสนมอยู่ คอยประสานด้านนโยบายด้านการขยายเครือข่ายเขาก็ยังเหมือนเดิม คือใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการดึงคนต่าง ๆ เข้ามาเป็นพวก แต่การดึงตรงนี้มันมีจำกัดในด้านการเรียนรู้ของครูเองส่วนหนึ่ง ด้วยหลายคนมองไม่ออกว่าสิ่งที่พวกนี้ทำมันเป็นของการศึกษาได้อย่างไร ครูหลายคนมองไม่ออก ไม่ใช่แค่ชาวบ้าน เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็ยังเป็นงานหนักอยู่ อันนี้จะเป็นมาตรการหนึ่งในการขยายผลไปสู่ข้างล่าง
- 5) เครือข่ายครูเขาพึ่งตนเองเป็นหลัก

วิจิต : ได้กล่าวถึงการดำเนินงานของเครือข่ายว่า มันขึ้นอยู่กับท้องถิ่นความคิดเรื่องเครือข่ายเกิดการพัฒนาร่วมมือของครูอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน ฐานเดิมของท้องถิ่น ครูมีการเกาะกลุ่มกันอยู่แล้ว เพียงแต่ว่ามันไม่มีแนวไม่มีทิศทาง แต่มีเป้าหมายของท้องถิ่น เราขยับขยายออกไป ประสบการณ์หลายอย่างของสงขลาขึ้นมาที่ระดับชาติ การที่เราผลักดันอะไรต่ออะไรทั้งหมดมันเริ่มมาจากฐานที่สงขลา

จากการบอกเล่าของผู้สนับสนุนเครือข่ายและครูในเครือข่าย ทำให้ทราบถึงแนวทางในการดำเนินงานของเครือข่ายว่า มี 3 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การประสานงาน ซึ่งได้แก่ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สปอ. สปจ. สปข. อบต. และเครือข่ายครูจังหวัดอื่น ๆ ประสานกับบุคคล เช่น ผู้สนับสนุนเครือข่าย นักวิชาการ บุคลากรในท้องถิ่น เช่น ชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้าน ผู้นำครู
2. การขยายฐานของเครือข่ายให้ขยายออกไปสู่ระดับชาติ โดยมีการขยายแนวคิดจากการจัดเวทีประชุมสัมมนาในระดับท้องที่ และในเวทีระดับชาติ
3. ใช้การพึ่งตนเองกับการเสียสละเป็นหลัก ซึ่งหมายถึงการเสียสละเวลา เสียสละเงินทุน เพราะการทำกิจกรรมในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในเครือข่ายไม่มีเงินงบประมาณมาสนับสนุน

5. ปัจจัยสนับสนุนเครือข่าย

5.1) ปัจจัยที่สนับสนุนที่ค้นพบในการศึกษาคั้งนี้ เป็นที่สังเกตว่าปัจจัยที่สำคัญอย่างมากที่ทำให้เครือข่ายเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้คือมีบุคคลากรที่เข้มแข็ง ครูและผู้สนับสนุนเครือข่ายดังกล่าวดังต่อไปนี้

ก. แคนนำผู้สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ผู้สนับสนุนเครือข่ายครูซึ่งประกอบไปด้วยปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการ นักวิจัย ผู้ที่มีบทบาทอย่างมากคือ อาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ นักวิจัยจากสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา และคุณวิชิต นันทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถานบันพัฒนาชนบท และมูลนิธิหมู่บ้าน อาจารย์จ่านงค์ แรกพิณิจ เกิดเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2497 ปัจจุบัน อายุ 45 ปี ภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากเป็นนักวิจัย จึงเป็นผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูล และเป็นผู้มีบทบาทในการทำรายงานเสนอแก่หน่วยงานการศึกษามากมาย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผลงานด้านการเขียน เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท ผู้เขียนร่วมปฏิรูปการศึกษาเพื่อปวงชนแล้วชาวบ้านจะเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร ผลงานด้านวิจัย เช่น แשרแรงงาน : ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวบ้านภาคใต้ 2537 การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการศึกษาเพื่อปวงชน 2537 โครงสร้างและการกระจายในองค์กรชาวบ้าน 2538 เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2540-2542

อาจารย์จ่านงค์ไปค้นพบเครือข่ายครู เนื่องจากทำการวิจัยเกี่ยวกับผู้นำในองค์กรชุมชนในเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ แล้วพบว่าผู้นำส่วนใหญ่มักจะเป็นครู ที่ทำงานในลักษณะเพื่อเด็กเพื่อชุมชนอยู่แล้ว แต่ไม่มีใครประสานให้รู้จักกัน จึงเป็นตัวประสานให้ครูเหล่านี้ได้รู้จักกัน และไปปรึกษากับ ดร. เอกวิทย์ ณ. ถलग เพื่อขอทุนมาจัดเวทีให้ครูได้เกิดเครือข่ายเพื่อพบปะ แลกเปลี่ยน ความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งได้ทุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดเวทีให้ครูได้พบกันครั้งแรกเมื่อวันที่ 10-11 พฤษภาคม 2534 และนั่นเป็นจุดกำเนิดเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาที่เป็นรูปธรรม ครูในเครือข่ายให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ ในตัวอาจารย์จ่านงค์เป็นอย่างมาก ดังที่อาจารย์สุพจน์ได้กล่าวว่า “แกมีความชัดเจนในเรื่องภูมิปัญญา เป็นคนพูดตรงประเด็นเข้าใจง่าย อะไรที่ยาก ๆ อาจารย์จ่านงค์พูดเข้าใจง่าย แกเป็นตรงไปตรงมาและให้เกียรติคน ชัดเจนไม่มีอะไรแอบแฝง ที่คบกันได้ก็เพราะอย่างนี้” อาจารย์ณรงค์ได้พูดถึงคุณสมบัติของอาจารย์จ่านงค์ว่า “จะคอยประสานได้ดี เครือข่ายครูในสงขลาได้รับความช่วยเหลือจากท่านทั้งสองเป็นอย่างดี ในเรื่องของการจัดหาทุนให้เครือข่าย และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การ” อีกอย่างหนึ่งที่ครูในเครือข่ายได้ชื่นชม คือในเรื่องการเข้ากับคนได้ดีทุกระดับ ไม่ถือตัวเข้ากับชาวบ้านได้ปรับตัวได้ดี เป็นคนมีอุดมการณ์ เป็นฝ่ายสนับสนุนส่งเสริมทำให้ครูทำงานได้กว้างขึ้น จึงกล่าวได้ว่า อาจารย์จ่านงค์เป็นผู้สนับสนุนเครือข่ายให้มีโอกาสได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนกันประสบการณ์ แฉงข้อมูลข่าวสาร ในระดับนโยบาย ส่งเสริมให้ครูในเครือข่ายไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งระดับพื้นที่และระดับประเทศ เป็นผู้สนับสนุนให้ครูได้แสดงบทบาทของคน

เอง จนปัจจุบันเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา มีกิจกรรมที่เข้มแข็ง และได้รับการยอมรับมากขึ้นทั้งจากเพื่อนครูและจากหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งการสนับสนุนส่งเสริมเครือข่ายครูในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ อาจารย์จ่านงค์ ได้เชื่อมประสานกับคุณวิชิต นันทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน ซึ่งสามารถนำครูไปเชื่อมต่อกับเครือข่ายระดับต่าง ๆ ส่งผลให้เครือข่ายได้เรียนรู้อย่างหลากหลายและกว้างขวาง นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนในเรื่องของเงินทุนเป็นครั้งคราว และกระจายข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อเครือข่าย ครูในเครือข่ายจึงได้รับรู้ข้อมูลที่อยู่ในระดับนโยบายค่อนข้างเร็ว

5.2) หน่วยงานที่สนับสนุน

หน่วยงานที่สนับสนุนเครือข่ายมีทั้งภายนอกและภายในท้องถิ่น ภายนอกพื้นที่ที่ได้แก่ สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน หน่วยงานในพื้นที่คือ สถาบันทักษิณคดีศึกษา และสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา หน่วยงานในพื้นที่จังหวัดสงขลาที่มีส่วนอย่างมากให้เครือข่ายสามารถเคลื่อนไหวกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่องคือ สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา (Songkhla village Reconstruction Association or SVIRA) สมาคมได้ก่อตั้งเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 เมื่อปี พ.ศ. 2532 สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้านได้ทำการศึกษาศักยภาพของกลุ่มออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา และได้จัดสัมมนาผู้นำองค์กรเหล่านี้เมื่อปลาย พ.ศ. 2532 ภายหลังจากสัมมนาครั้งนี้ ได้มีผู้นำองค์กรชาวบ้านจำนวนหนึ่งในจังหวัดสงขลายังคงนัดพบปะกันทุกเดือน มีการแลกเปลี่ยนเครือข่ายในรูปแบบศูนย์กลางผู้บริโภคจังหวัดสงขลา และพัฒนาขึ้นเป็นสมาคมดังกล่าว เพื่อให้ชาวบ้านในชนบทได้เป็นเจ้าของและดำเนินงานพัฒนาด้วยตัวเอง

ประเด็นงานที่สมาคมให้ความสนใจและดำเนินการ จะอยู่ภายใต้ขอบเขตของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่เป็นผลมาจากประสบการณ์ชาวบ้าน เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง และการสร้างงานเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างอำนาจต่อรองให้ชาวบ้าน ซึ่งเป็นหนทางสำคัญในการแก้ปัญหาทั้งหมดในชนบท วัตถุประสงค์ของสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา มีดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการศึกษาและค้นคว้าหาสู่ทางการพัฒนาชนบทที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
2. สนับสนุนชาวบ้านในชนบทรวมตัวเป็นองค์กรชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนด้วยตัวเอง
3. ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาขององค์กรชาวบ้านในชนบท เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธุรกิจชุมชน การศึกษา ปศุสัตว์ การเกษตร และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
4. สนับสนุนการศึกษาคุณงามและการฝึกอบรมแก่ชาวบ้าน และองค์กรชาวบ้าน
5. ประสานงานและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างองค์กรชาวบ้านเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

6. ประสานงานกับองค์กรชาวบ้านเพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างกัน

สมาชิกและกิจกรรม สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา รับผิดชอบบุคคลในฐานะ ตัวแทนกลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายชาวบ้านเข้าเป็นสมาชิก ฉะนั้นการเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมนี้ทุกคนต้องได้รับความเห็นชอบ จากองค์กรที่ตนสังกัด และได้รับมอบหมายให้เข้าไปดำเนินงานในนามขององค์กร ปัจจุบันสมาคมนี้มีสมาชิกจาก 19 ชุมชน ใน 5 อำเภอ ของจังหวัดสงขลา อันได้แก่ เมืองสงขลา หาดใหญ่ จะนะ นาทวี และนาหม่อม เมื่อพิจารณาองค์กรต้นสังกัดของสมาชิก พบว่า แต่ละองค์กรมีกิจกรรมแตกต่างกัน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงโค ศูนย์รวมยางแผ่น ศูนย์สาธิตการตลาด ศูนย์กลางผู้บริโภครองทุนสตรีอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และชมรมอนุรักษ์สัตว์ป่าและป่าไม้ เป็นต้น ในแง่อาชีพนั้นพบว่าสมาชิกของสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ประกอบด้วยชาวบ้านหรือเกษตรกร ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ นักการภารโรง นักวิชาการ และนักพัฒนาเอกชน สมาชิกภาพของสมาคมนี้สิ้นสุดลงเมื่อสมาชิกลาออก ตาย และ องค์กรต้นสังกัด หดสภาพความเป็นกลุ่ม องค์กรหรือเครือข่ายชาวบ้าน กิจกรรมทั้ง 7 ด้านของสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา สรุปได้ดังนี้

1. การออมทรัพย์ ส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิกและเครือข่ายแลกเปลี่ยนประสบการณ์

เกี่ยวกับการออมทรัพย์ เน้นการออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ หรือการออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิต สมาคมนี้ได้ส่งสมาชิกและเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ เดินทางไปศึกษาดูงานและร่วมประชุมสัมมนา กับกลุ่มออมทรัพย์และองค์กรชาวบ้านอื่น ๆ ทั้งในและต่างจังหวัด ปัจจุบันสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา สามารถสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา มีสมาชิกจำนวน 90 กลุ่ม เงินทุนประมาณ 100 ล้านบาท นอกจากนั้นสมาคมนี้ยังสนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิก จำนวน 19 กลุ่มรวมตัวกันตั้งกองทุนหมุนเวียนชาวบ้านสงขลา (VR-FUND) ภายใต้วัตถุประสงค์ของการช่วยเหลือกันทางการเงินระหว่างกลุ่ม หรือองค์กรสมาชิกที่มีเงินเหลือ และกลุ่มขาดแคลนเงินทุน และกองทุนนี้ได้นำเงินจำนวนหนึ่งไปลงทุนร่วมกับสมาชิก ในกิจการของศูนย์กลางผู้บริโภคจังหวัดสงขลา ปัจจุบันกองทุนหมุนเวียนของชาวบ้านสงขลา มีเงินทุนประมาณ 500,000 บาท

2. การอุปโภคบริโภคร่วมกัน ส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์สาธิตการตลาดหรือร้านค้าชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและชุมชนเครือข่ายจำนวน 54 ชุมชน ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ในด้านการบริหารจัดการและการตลาด การศึกษาดูงานของศูนย์กลางผู้บริโภคจังหวัดสงขลาในการประสานและกระจายสินค้าลงสู่ชุมชน

3. การผลิต การแปรรูป และการตลาดยางพารา ส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิก และชุมชนเครือข่ายได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงระบบสวนยาง การรวมกลุ่มขายยางแผ่น การตลาด และการแปรรูปยางพารา โดยศึกษาจากกิจกรรมที่สมาชิกระดมดำเนินการอยู่แล้ว คือ ศูนย์รวมยางตำบลบ้านพรุอำเภอหาด

ใหญ่ จังหวัดสงขลา และร่วมกับสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน สร้างกระบวนการเรียนรู้แก่สมาชิกเครือข่ายโรงงานแปรรูปยางพาราจังหวัดสงขลา จำนวน 11 โรงงาน

4. สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมและสนับสนุนสมาชิกได้เรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและโรงเรียน สนับสนุนให้เกิดชมรมอนุรักษ์สัตว์ป่าและป่าไม้ บ้านลุ่ม ตำบลทับช้าง อำเภอนาทวี และสนับสนุน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าปากราด ตำบลสะทอน อำเภอนาทวี เป็นแหล่งศึกษาดูงานของสมาชิกและเครือข่ายของสมาคมนี้

5. การปศุสัตว์ ส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มเลี้ยงโคและปศุสัตว์อื่น ๆ เช่น แพะ แกะ และไก่พื้นเมือง เป็นต้น ให้มีความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากร เช่น ทุ่งหญ้า เงินทุน และเทคนิควิธีการเลี้ยงโค เป็นต้น โดยการศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับกลุ่มเลี้ยงโคทั้งในและนอกพื้นที่ ปัจจุบันสมาคมนี้มีสมาชิกในเครือข่ายกลุ่มเลี้ยงโคจำนวน 10 กลุ่ม และยังได้สนับสนุนให้เกิดการก่อตั้งกองทุนกลุ่มเลี้ยงโคอำเภอจะนะ

6. การเกษตรผสมผสาน สนับสนุนและให้การศึกษแก่สมาชิกในการปรับปรุงระบบเกษตรกรรม การค้นหาตัวแบบเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานของสมาชิก เช่น เกษตรกรรมธรรมชาติแบบธาตุสี่ของ ป๊ะหรน หมักหลี และเกษตรผสมผสานของนายมนัส อนนท์ไทย อำเภอนาหม่อม เป็นต้น

7. การศึกษาเพื่อเด็กเพื่อชุมชน สนับสนุนครูและโรงเรียนในชุมชนต่าง ๆ พัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ และใช้โรงเรียนเป็นฐานการพัฒนาชุมชน สนับสนุนครูที่ปฏิบัติงานตามแนวทางนี้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และศึกษาดูงานระหว่างกัน จนสามารถสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน มีสมาชิกจำนวน 40 คนจาก 32 โรงเรียนในโรงเรียนสังกัดการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ปัจจุบันสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลาได้ร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเน้นหนักในประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน

จากโครงสร้างการบริหารงานของสมาคม จะเห็นได้ว่ามีเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา เป็นงานหนึ่งในสมาคม มีผู้รู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน นักวิชาการ ที่มีความสามารถในด้านต่าง ๆ มากมายหลายสาขาอาชีพ เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สมาคมเป็นเวทีเรียนรู้ที่ดีที่ สามารถทำให้ครูและชาวบ้านเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน สามารถเชื่อมโยงความรู้ แลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาจึงมีฐานการรับรู้ของชุมชนหรือชาวบ้านอย่างแท้จริง และที่สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลาได้เอื้อให้เครือข่ายครูก็คือการสร้างเวที ประชุมสัมมนาทุกเดือน กลุ่มครูกับชาวบ้านจึงเชื่อมโยงกันได้ตลอดเวลา มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

5.3) ความรู้

ความรู้ที่ได้แลกเปลี่ยนกันในเครือข่ายมีมากมายและค่อนข้างกว้างขวาง ตั้งแต่เรื่อง เศรษฐกิจ การทำมาหากิน เช่น เรื่องการออมทรัพย์ การปลูสดั้ว การเกษตร และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการ เรียนการสอน ซึ่งสามารถจะแยกประเด็นให้ชัดเจนดังต่อไปนี้

ก. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เรื่องกลุ่มออมทรัพย์จะมีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนมากที่สุด เพราะว่าจังหวัดสงขลามีองค์กรชาวบ้านที่มีความสามารถในการจัดการกลุ่มออมทรัพย์ จนมีเงินหมุนเวียนมากพอที่จะจัดสวัสดิการแก่สมาชิกได้ และสมาชิกเครือข่ายครูส่วนใหญ่ จะนำความรู้เรื่องการออมทรัพย์ไปใช้ในโรงเรียน ในเรื่องสหกรณ์โรงเรียน เพื่อให้เด็กรู้จักออม นอกจากนั้นยังเป็นเรื่องของการเกษตร การปลูสดั้ว ยังมีการแลกเปลี่ยนกับปราชญ์ชาวบ้าน เช่น ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ทำให้ครูนำแนวคิด เรื่องการเกษตร ไปจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กได้ การหัตถกรรม และในเรื่องสิ่งแวดล้อม อาจารย์ณรงค์กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้แก่ สิ่งแวดล้อม เราถือว่าทุกเครือข่ายจะให้ความสำคัญในสิ่งแวดล้อม เราพยายามผลักดันจะเปลี่ยนเรื่องกระบวนการเรียนรู้ อยากจะให้มันเป็นลักษณะของการเรียนรู้ และเกิดการปฏิบัติมากขึ้น กิจกรรมเรื่องสิ่งแวดล้อมทุกเครือข่ายจะให้ความสำคัญ และทำกิจกรรมเหล่านี้ให้ครูได้เปลี่ยนแนวการเรียนการสอน ถึงแม้ในโรงเรียนจะทำได้ไม่มาก แต่เราพยายามจัดกิจกรรมนี้นอกห้องเรียน โดยนำเด็กส่วนหนึ่งออกไปสัมผัส และใช้กิจกรรมตัวนี้เป็นสื่อการเปลี่ยนแปลง เอาสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นยุทธวิธีในการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน เรียกว่าการปฏิรูปครู อยากเห็นพฤติกรรมที่เด็กสนใจ มีสิ่งเร้า เราอยากสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

ข. วิทยาการสมัยใหม่

เครือข่ายให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการผสมผสาน ภูมิปัญญากับความรู้วิทยาการ เช่น โครงการสิ่งแวดล้อมชุมชน เครือข่ายได้เชื่อมโยงนำเอาระบบนิเวศน์ วิทยาเข้ามาร่วมด้วย วิทยาการสมัยใหม่ที่ค่อนข้างชัดเจนที่ได้รับมาคือ การเรียนการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งครูเริ่มเปลี่ยนแปลงโดยใช้การสอนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น จากการที่เคยเรียนห้องสี่เหลี่ยมก็ได้นำเด็กไปสัมผัสกับของจริงมากขึ้น มีการใช้นวัตกรรมในเรื่องการจัดค่ายเด็กอนุรักษ์ เพื่อปลูกฝังให้เด็กมีจิตสำนึกให้รักชุมชนรักท้องถิ่น

ตัวอย่างทำกิจกรรมค่ายเด็กอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอำเภอหนองม่อม ซึ่งอาจารย์ณรงค์ พลัน สังเกต ได้เล่าถึงวิธีดำเนินงานว่า เราตั้งเป้าหมายว่าเราจะเอาเด็กกลุ่มนี้มาทำอะไร 1) ทำเรื่องการศึกษาชุมชนเรื่องของทรัพยากรชุมชน อันประกอบไปด้วยพันธุ์ไม้ดั้งเดิมของนาหม่อม ป่าไม้ แหล่งน้ำ 2) ความหลากหลายของพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ในเทือกเขาที่เรานำเด็กไปดู 3) พันธุ์ไม้ที่เรานำมาปลูกในนาหม่อม เป็นกิจกรรมที่เราเรียกว่าการเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชน เด็กจะได้รับรู้ว่าเขานี้ มันมีพันธุ์ไม้

อะไรบ้าง โดยให้คนในพื้นที่เป็นคนนำเสนอข้อมูล นำเสนอความคิดว่าพันธุ์ไม้ที่มีมันมีความเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับสิ่งที่เรารู้จัก หยอดไปมีอะไรบ้าง ความสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้นี้เป็นอย่างไร ขณะนี้ เราก็ต้องคำถามหลังจากทำกิจกรรมเราก็มาสรุป เด็กจะได้รับรู้ได้เรียนรู้ในเรื่องทรัพยากร ป่าไม้มันให้คุณค่าแก่เขาอย่างไร ให้คุณค่าแก่ท้องถิ่นอย่างไร ประเด็นที่เราจับก็คือว่า เราอยากให้เรารู้ว่าทรัพยากรที่อยู่ในชุมชนมันให้คุณค่าแก่เขาได้อย่างไร มันมีการสืบทอดเรื่องราวกันมาอย่างไร ทำให้เด็กได้เกิดความรู้สึก เกิดความรู้เรื่องป่า

5.4) ทรัพยากร

ก. ทรัพยากรจากแหล่งภายนอก

สิ่งที่สนับสนุนเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาได้คืออีกอย่างหนึ่งคือ เครือข่ายได้มีผู้รู้จากเครือข่ายต่าง ๆ จากภาคเหนือ อีสาน กลาง มาช่วยแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ให้ เช่น มีผู้นำชาวบ้าน อาทิ ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม นักวิชาการ เช่น ดร.เอกวิทย์ ณ.กลาง ดร.เสรี พงศ์พิศ ดร. สุวัจ เงินจ๋า เป็นต้น เป็นผลให้เครือข่ายมีโอกาสที่ดีได้เรียนรู้แนวคิด และกระบวนการในการทำงานที่ผ่านการกลั่นกรอง และ มีนักวิชาการมาเติมเต็มความรู้ ทำให้ครูได้พัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม

ข. ทรัพยากรจากแหล่งภายใน

สำหรับทรัพยากรจากแหล่งภายในเป็นการแลกเปลี่ยนในแง่ของความรู้ของครูในเครือข่ายซึ่งอาจร่วมกับชาวบ้าน ปราชญ์ชาวบ้านในเครือข่าย จะเห็นได้ว่าไม่ได้แตกต่างจากทรัพยากรแหล่งภายนอก ที่เน้นและให้ความสำคัญในเรื่องบุคลากร ซึ่งสิ่งที่ได้แลกเปลี่ยนกับชาวบ้านโดยผ่านสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านนำไปสู่การวางรากฐานการศึกษาของเด็กในชุมชน ดังจะเห็นได้จากการจัดทำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน บุคลากรจากในเครือข่ายเองก็มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

6. สภาพโดยรวมของเครือข่าย

6.1) การประเมินการดำเนินงานในปัจจุบัน

ผู้วิจัย : การดำเนินงานของเครือข่ายครูในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ชัยวัฒน์ : การดำเนินงานของเครือข่าย มีลักษณะแบบช่วยเหลือกันเอื้อกันแบบฉันทที่พี่น้องน่าจะเป็นอย่างนั้น คือเราเข้าใจแล้วในหน้าที่ที่ทำอยู่ ถ้ามีภาระงานอะไรเราก็ต้องช่วยเหลือกัน จุนเจือกัน

ฉรรค์ : ได้เล่าถึงสภาพการดำเนินงานของเครือข่ายว่า ไม่จัดองค์กรให้เป็นทางการ แต่การแต่ผูกพันแบบหลวม ๆ เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าแต่เราก็ทำกิจกรรมอยู่ตลอด

ในเรื่องกิจกรรมของเครือข่าย จำนวนักแรกพินิจได้เล่าถึงกิจกรรมหลัก ๆ ของเครือข่ายว่ามีดังต่อไปนี้

- 1) กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก เช่น เรื่องของการมีค่าย ค่ายจัดบ่อยที่สุด
- 2) กิจกรรมเกี่ยวกับชุมชน
- 3) กิจกรรมของเครือข่ายเด็ก

กิจกรรมสามอย่างนี้เขาทำกันมากที่สุด เช่น ให้เด็กเข้าค่ายเดินป่า เขียนภาพตามความรู้ สึกความประทับใจที่เด็กมี และก็เอาเด็กมัธยมมาเป็นพี่เลี้ยงให้กับเด็กประถม ทำให้เครือข่ายเด็กเกิดขึ้น อีกอย่างหนึ่ง อาจารย์วีรัตน์ ที่อยู่โรงเรียนธรรมโฆสิตเขาก็เป็นคนทำเครือข่ายเด็กในชุมชนแออัดของ จังหวัดสงขลา ซึ่งเรียกว่าศูนย์พลเมืองเด็ก พลเมืองเด็กพวกนี้ซึ่งเป็นเด็กมัธยม ซึ่งมีความคิดมีการเรียนรู้ ที่เน้นนอกห้องเรียน มากกว่าในห้องเขาจะมาเป็นที่เลี้ยงให้เด็กประถมของครูฉรรค์ของครูสุพจน์ การ จัดค่ายเด็กมักจะทำให้เกิดเครือข่ายเด็กขึ้นมา ตรงนี้เป็นลักษณะเด่นของกิจกรรมเมื่อจัดกิจกรรมแล้ว หลายเครือข่าย ก็พยายามเอาประสบการณ์ตรงนั้นสะท้อนออกมาเป็นหลักสูตร ซึ่งยังทำได้ไม่เท่าที่ ควรซึ่งที่ อำเภอสะเตาะพยายามทำอยู่ หลายที่ก็พยายามทำโดยภายใต้ โครงการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เราจัด เรื่องป่าพันธ์ไม้ก็ดี ที่ร่วมมือกันกับสิ่งแวดล้อม และได้เงินมาจากกรมวิชาการก็ดี สปช. ส่วนหนึ่ง เพื่อให้ออกมาเป็นหลักสูตรแต่ยังไม่ได้เท่าที่ควร

สำหรับความเข้มแข็งของเครือข่ายครูชบ ยอดแก้ว ซึ่งเป็นครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนยุคเริ่มแรกได้กล่าวถึงความเข้มแข็งของเครือข่ายว่า ยังไม่เข้มแข็งพอในสายตาผม เพราะครูยังหันไหวอยู่ครู ยังหันไหวกับอำนาจของข้าราชการปกติ

วิชิต : การดำเนินงานมันขึ้นอยู่กับท้องถิ่น ความคิดเรื่องเครือข่าย เกิดการพัฒนา ความร่วมมือของครูอยู่ในท้องถิ่นเดียวกันฐานเดิมของท้องถิ่น ครูมีการเกาะกลุ่มกันอยู่เพียงแต่ว่ามันไม่มีแนวไม่มีทิศทาง แต่มีเป้าหมายของท้องถิ่น เราขับขานออกไป ที่อุบลราชธานี ขอนแก่น สระแก้ว บุรีรัมย์ ภาคเหนือ มีพะเยา น่าน เชียงราย อุตรดิตถ์ เขามีหลาย ๆ จุด ภาคตะวันออก ภาคกลางมี อุรุษยา ชัยนาท กาญจนบุรี มันก็เกาะกลุ่มกันในชุมชน จะมีที่ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ขอนแก่น น่าน ประสบการณ์หลายอย่างของสงขลาขึ้นมาที่ระด้าชาติ การที่เราผลักดันอะไรต่ออะไรทั้งหมดมันเริ่มมาจากฐานที่สงขลา

เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนในจังหวัดสงขลา เป็นเครือข่ายในแนวราบ คนมีความสัมพันธ์กัน ด้วยแนวคิดและอุดมการณ์การร่วมกัน การดำเนินงานในเครือข่ายจึงไม่มีกฎเกณฑ์หรือระเบียบไว้คอย บังคับสมาชิก การจัดการเครือข่ายยังไม่เป็นรูปแบบองค์กร แต่มีความสัมพันธ์ในเชิงระบบความผูก พันธ์ทางสังคม มีลักษณะแบบช่วยเหลือเอื้ออาทรกันแบบฉันทันทีนี่เอง ทุกคนเข้าใจในอุดมการณ์และ

หน้าที่ของคน ไม่มีการจัดองค์กรแบบทางการ แต่มีกิจกรรมการพบปะกันตลอดเวลา มีการประชุมพบปะกันภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การเรียนรู้ของเครือข่ายจึงเกิดขึ้นตลอดเวลา เกิดการสร้างสรรคความคิดใหม่ ๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะเครือข่ายครูได้มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลทั้งระดับบน ระดับล่าง กิจกรรมที่เข้มแข็งคือมีความต่อเนื่องในกิจกรรมปรากฏอยู่ 5 อำเภอ คือ อำเภอนาหว้า อำเภอนาทมุนี อำเภอนาหว้า อำเภอนาหว้า อำเภอนาหว้า เพราะมีแกนนำที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น และแกนนำในพื้นที่มีกิจกรรมเพื่อเด็กเพื่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนมีกิจกรรมหลัก ๆ ดังนี้

- 1) กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก เช่น การจัดค่ายเด็กอนุรักษ์ การจัดหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน การจัดหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 2) กิจกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน ครูในเครือข่ายจะมีความสัมพันธ์กับชาวบ้าน เข้าไปมีบทบาทมากที่สุดในเรื่องของการออมทรัพย์ โดยครูจะเป็นที่ปรึกษาในเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ หรือนำผู้นำชาวบ้านเข้าไปเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเวทีเครือข่ายระดับชาติ เรื่องของการออมทรัพย์จะมีความสำคัญมาก ครูจะเป็นผู้นำเพราะครูสามารถเข้าใจและนำไปใช้ได้ดี ครูจะเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยมีกิจกรรมการออมทรัพย์ในเกือบทุกโรงเรียน กิจกรรมจะดำเนินการโดย ให้นักเรียนมีการออมทรัพย์ในทุกวันจันทร์-วันศุกร์ กิจกรรมการออมทรัพย์ที่สงขลาค่อนข้างเป็นที่รู้จักกันในระดับประเทศ กระบวนการทำกลุ่มออมทรัพย์ของเครือข่ายมีดังนี้ เริ่มจากครูแกนนำแล้วสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านเรียนรู้ได้แล้ว ก็ปล่อยให้ชาวบ้านดำเนินการ ความสัมพันธ์ของครูกับชาวบ้านจึงผ่านกลุ่มออมทรัพย์เป็นสำคัญ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ อื่น เช่น ในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม และมีการตั้งเอาองค์กรสงฆ์เข้ามาร่วมด้วย

3) การทำเครือข่ายเด็ก เครือข่ายเด็กเกิดจาก การทำเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยในแต่ละ 1 ภาคเรียน ครูในเครือข่ายจะจัดกิจกรรมให้เด็กได้ศึกษาแหล่งน้ำ หรือป่า และนำเด็กมัชฌมาเป็นผู้เลี้ยงให้กับเด็กประถม ส่งผลให้เด็กสื่อการเรียนรู้กับเด็ก ซึ่งครูในเครือข่ายกล่าวว่าทำให้เกิดเครือข่ายเด็กตามมาด้วย การเรียนรู้ของเด็กก็เกิดอย่างมีความสุขและสื่อกันได้ง่ายขึ้น

4) การทำหลักสูตรท้องถิ่น ครูในเครือข่ายจะมีการสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักแต่สำหรับกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่นในเครือข่ายโดยรวม ยังเป็นแค่เวทีให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวคิด ในปัจจุบันเครือข่ายได้ดำเนินการ ทำหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องสิ่งแวดล้อมชุมชน

เครือข่ายเป็นการเรียนรู้ ปัญหา และวิธีการทำงานร่วมกัน เป็นกระแสที่ได้รับการสนับสนุนในนโยบายระดับชาติ ปัจจุบันแนวคิดเครือข่ายในสงขลาได้ขยายออกไปทั่วประเทศ เช่น ที่ อุบลราชธานี ขอนแก่น บุรีรัมย์ ชัยภูมิ นครราชสีมา ภาคเหนือมี พะเยา น่าน เชียงราย อุตรดิตถ์ ภาคตะวันออกมี ฉะเชิงเทรา ภาคกลางมี อยุธยา ชัยนาท กาญจนบุรี สระแก้ว เป็นต้น

6.2) การประเมินสภาพในอนาคต

ผู้วิจัย : ท่านต้องการให้เครือข่ายในอนาคตเป็นอย่างไรบ้าง

สุพจน์ : กลุ่มมันไม่ได้มีเฉพาะกลุ่มเรา ถ้าเราแยกกลุ่มมันมีกลุ่มวัฒนธรรม ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์ อาจจะรวบรวมแต่ละกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาหลอมรวมประสบการณ์ เพื่อจะนำเสนอแนวคิด ส่งไปให้สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้สงขลาของเราเป็นแกนนำทดลองแนวคิด ทดลองเข้าไปสู่หลักสูตรแกนในด้านความคิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริง ไม่ใช่ท่องตำราเหมือนก่อน ๆ กิจกรรมไม่ว่าจะเป็นของคนกลุ่มเรา หรือกลุ่มโครงการวิทยาศาสตร์ กลุ่มคณิต อยากให้ครูเหล่านี้มาประสานสัมพันธ์กันในงาน และขยายฐานออกไปเรื่อง ๆ ความคิดมันจะขยายพื้นที่ให้รับรู้แนวคิดไปสู่การปฏิบัติ

มนตรี : อยากให้ทางราชการมองเห็นความสำคัญเราที่กำลังใจถึงไม่ให้งบประมาณ แล้วอย่าไปตำหนิว่ากล่าว

ชบ : เครือข่ายควรจะได้รับ การสนับสนุนในด้านงบประมาณ น่าจะให้ฝึกปฎิบัติจากครูอื่นด้วย ถ้าเป็นครูในโครงการน่าจะให้ไปเลย แต่ส่วนใหญ่จะติดพรรคพวกในระเบียบราชการพวกนี้เขาไม่ค่อยมีพวกก็ต้องหันมาพึ่งพวกเดียวกันเวลา

พิสิฐ : เครือข่ายควรได้รับการสนับสนุน ในเรื่องระบบงาน เรื่องกฎระเบียบครูเขาทำงานด้านนี้ไม่คล่องตัว เรื่องเงินเป็นเรื่องรองมากกว่า ในอนาคตอยากให้เครือข่ายกว้างขึ้น ตอนนี้จะมีการลงสัตยาบรรณเครือข่ายจะเกิดมากขึ้น จะมีพื้นที่มากขึ้น พยายามจะมีให้การรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อน

ฉรงค์ : ได้กล่าวถึงสิ่งที่เครือข่ายควรได้รับการสนับสนุนว่า ในด้านงบประมาณปัจจัยที่เป็นตัวเงิน และเรื่องบุคลากรที่เป็นนักวิชาการ

ชัชวพันธ์ : อยากให้มันชัดเจนกว่านี้ ในขณะที่มันชัดเจนผู้นำผู้ประสานงานเท่านั้น อยากให้โรงเรียนเข้าใจให้ชัดเจนที่จะให้งานมันบรรลุแล้วก็กิจกรรมนี้มันเข้มแข็ง

จากการรวบรวมคำสัมภาษณ์ ทำให้ทราบความต้องการของผู้สนับสนุนเครือข่าย และครูในเครือข่ายว่าพวกเขา ต้องการให้เครือข่ายของตนไปในทิศทางใดดังต่อไปนี้

1) ครูและผู้สนับสนุนหลายคนในเครือข่ายต้องการให้มีการสนับสนุนในด้านปัจจัยตัวเงิน

2) ต้องการได้รับการสนับสนุนด้านบุคลากรที่เป็นนักวิชาการ

3) อยากให้ราชการเห็นความสำคัญ ให้กำลังใจ ถึงแม้ไม่ให้งบประมาณก็อย่ามาตำหนิว่ากล่าว

4) ต้องการรวบรวมกลุ่มที่มีอยู่หลากหลาย เช่น กลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มวิทยาศาสตร์กลุ่มโครงการวิทยาศาสตร์ กลุ่มคณิต ให้ครูเหล่านี้มาประสานสัมพันธ์กัน และต้องการขยายฐานเครือข่ายออกไปเรื่อย ๆ โดยให้สงขลาเป็นแกนนำทดลองแนวคิดเพื่อให้เกิดการปฏิบัติจริง

5) เครือข่ายควรได้รับการสนับสนุนในเรื่องระบบงาน ระเบียบที่ครูทำงานอยู่ไม่คล่องตัวควรผ่อนคลายลง

ส่วนทางด้านผู้สนับสนุนเครือข่ายอาจารย์จำนงค์ ได้กล่าวถึงเครือข่ายที่ต้องการในอนาคตว่า ผมว่าสนับสนุนให้เกิดเวทีตรงนี้ก็เพียงพอแล้ว ซึ่งแปลว่าอาจจะมิงบประมาณบ้าง ให้ครูได้มีทุนรองเป็นปัจจัยค่าอาหารบ้างในการพบปะกัน หรือได้ไปศึกษาดูงานร่วมกันมีการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องไม่ต้องไปสนับสนุนอย่างอื่น อีกอย่างหนึ่งคือโครงสร้างของระบบราชการ จะต้องผ่อนคลายลงต้องให้ครูเหล่านี้ทำงานได้ดี กฎ กติกา เรื่องการประเมินบ้างระเบียบอะไรต่าง ๆ น่าจะเปิดโอกาสให้ครูเขามากขึ้น ไม่ใช่ได้ผลงาน ไม่ใช่ได้อาจารย์ 3 แต่เขาต้องการทำในสิ่งที่เขาอยากทำ เครือข่ายที่ต้องการในอนาคตอยากให้เป็นเครือข่ายอยู่เหมือนเดิม ไม่อยากให้ป็นองค์กรถ้าเป็นองค์กรก็อยากให้ป็นองค์กรแนวราบ ไม่อยากให้ป็นแนวตั้ง อยากให้เป็นองค์กรที่มีพลังแต่ไม่มีอำนาจ เครือข่ายครูต้องไม่ทำหน้าที่แทนราชการ เครือข่ายครูก็ต้องทำหน้าที่ของเครือข่ายครูไม่ใช่เอางานของส่วนกลางมาทำแทน ไม่ใช่เอาหลักสูตรมาทำแทนกรมวิชาการ ไม่ใช่ทำหน้าที่ดูแลครูแทน สำนักงานการประถมศึกษาหรือหัวหน้าการทำหน้าที่กันเอง ประสานกันเองทำหน้าที่การเรียนรู้ของเด็กให้ยอมรับเขามากขึ้นทุกฝ่ายต้องมีอิสรภาพ ให้มีอิสระให้มีความเป็นของตัวเองค่อนข้างสูง

6.3) ศักยภาพของเครือข่าย

ผู้วิจัย : ท่านคิดว่าเครือข่ายมีข้อเด่นหรือศักยภาพในเครือข่ายมีอะไรบ้าง

ขวัญฉวี : คือการร่วมงานประสานงานกันคือ 1) ประสานกันได้รวดเร็ว 2) งานที่เราทำจะอยู่ในแนวเดียวกัน หมายความว่าปฏิบัติงานได้ทุกอำเภอตามที่เรากำหนด งานที่เราทำมันหลากหลาย มันจะมันจะขึ้นอยู่กับแต่ละโรงเรียนเขาจะจัดการอย่างไร เราก็ได้เอื้อกันในส่วนนี้

ฉวีรงค์ : เราไม่ถือปัจจัยเรื่องตัวเงินเป็นเรื่องสำคัญ เรามีอุดมการณ์ความคิดเหมือนกันเลขอยู่ได้

สุพจน์ : อันดับแรกการรวมตัวของภาคอื่นมักจะคิดว่าจะได้อะไร ที่ไปกันได้ก็มีบ้างเหมือนกันแต่ไม่โดดเด่น จุดเด่นของเราคือ เราทำงานโดยไม่ได้เป็นเครื่องมิกของใคร แต่ละคนก็ช่วยกัน เราช่วยกันทางสังคมเป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคม เรามีจุดเดียวกันคืองาน

สุภชัย : จุดแข็งของเราคือการมีผู้นำเป็นจุดขึ้นคือ การจับกลุ่มกันที่เข้มแข็ง

พิสิษฐ : จุดแข็งของเครือข่าย คือความคิด กระบวนการคิดอ่านที่จะเกิดประโยชน์กับชุมชนกับชีวิตที่ดำรงอยู่กัน แล้วก็มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอดเวลา

จำนงค์ : ได้กล่าวถึงจุดแข็งหรือศักยภาพของเครือข่ายว่า มันทำให้เป็นเวทีแล้วก็มาเรียนรู้การศึกษาร่วมกัน ทำให้ครูเหล่านี้ได้สร้างวิถีคิดมีคุณค่าต่อการศึกษแบบใหม่ ๆ ได้ในขณะเดียว

กัน เมื่อพูดถึงการต่อรองเขาก็มีอำนาจขึ้นด้วย การที่เลขาธิการศึกษามานั่งกับครูในเครือข่ายเป็น 4-5 ชั่วโมงเป็นคืนที่อื่นไม่สามารถทำได้

ชบ : กล่าวถึงจุดแข็งของเครือข่ายว่าคือการพบปะกันแลกเปลี่ยนกันหมั่นประชุม สม่ำเสมอ ปรึกษาหารือกัน ครูจะพบกันเดือนหนึ่งครั้งหนึ่ง ที่สมาคมจะกำหนดวันเสาร์อาทิตย์ เพราะว่าครูเขาไม่ว่าง เขายึดหยุ่นในการประชุม เพื่อให้ครูมีโอกาสมาเข้าร่วมประชุม คนเข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นแกนนำ บางทีครูก็พาชาวบ้านมาร่วมด้วย

มนตรี : มีเพื่อนครูของเราหลายคน มีความชอบอยู่ในเรื่องนี้ จุดแข็งก็คือความมีอุดมการณ์ความเป็นเพื่อนมากกว่า

จะเห็นได้ว่าจุดแข็งหรือศักยภาพของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลามีหลายประการด้วยกันคือ

- 1) พื้นฐานหรือธรรมชาติการรวมตัวเกิดจาก แนวคิดและอุดมการณ์เดียวกัน ครูทำงาน โดยไม่ได้เป็นเครื่องมือของใคร ต่างคนต่างมีจิตวิญญาณอุดมการณ์ร่วมกัน เครือข่ายจึงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด มีความเกี่ยวข้องกันอย่างหนาแน่น
- 2) การพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการประชุมปรึกษาหารือ ครูจะพบกันทุกเดือน ที่สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา โดยมีครู ชาวบ้าน นักวิชาการ ข้าราชการร่วมด้วย การเรียนรู้ของครูจึงเกิดอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้ครูได้สร้างวิสัยทัศน์ วิถีปฏิบัติที่มีคุณค่าต่อการศึกษาแบบใหม่ ๆ และเกิดการพัฒนาตนเอง
- 3) การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทำให้ครูมีอำนาจต่อรองมากขึ้น วิสัยทัศน์ปฏิบัติของครูในเครือข่ายเป็นที่ยอมรับในระดับนโยบายเห็นได้จาก การที่เครือข่ายมีผู้มาศึกษามาวิจัย เป็นที่รู้จักกันในระดับประเทศ
- 4) การประสานงานในเครือข่ายทำได้ดี เพราะมีผู้นำในการประสานงานทั้งในระดับพื้นที่ และในระดับนโยบาย กิจกรรมจึงมีความต่อเนื่อง
- 5) เครือข่ายมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน ในการสร้างเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับพื้นที่ และในระดับนอกพื้นที่ ในระดับพื้นที่คือ สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ระดับนอกพื้นที่คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน ซึ่งจะจัดให้ครูได้มีการพบปะกับเครือข่ายต่าง ๆ ทั่วประเทศในงานคนคีศรีสังคม

6.4) ข้อดีของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

ผู้วิจัย : ท่านคิดว่าเครือข่ายครูในจังหวัดสงขลา ข้อดีคืออะไร

ชัยวัฒน์ : บางโรงเรียนที่เราไม่รู้ทิศทาง เมื่อได้รับคำสั่ง เมื่อผู้ประสานงานเมื่อเขาได้รับคำสั่ง เขาก็มาบางครั้งเขาก็ไม่มา เขาคิดว่าไปแล้วก็ไม่ได้อะไรกลับมา คือมันไม่ได้ประสานต่อ หยุคมันงมงาย เลขงานก็ไม่เดินอย่างนี้

ณรงค์ : ความไม่มั่นใจในการทำกิจกรรม เพราะเราคิดว่าครูไม่กล้าที่จะทำงานมันขัดกับหลักการ กฎเกณฑ์ของระบบราชการส่วนกลาง ถ้าบอกว่าเป็นการเสี่ยงต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ต่อผู้บังคับบัญชา 2. ปัจจัยเรื่องเศรษฐกิจของครูเอง ซึ่งสำคัญเพราะงานส่วนใหญ่เราจะใช้วันเสาร์ อาทิตย์ ปัญหาที่คือเราไม่มีเวลาจะไปทำกิจกรรมอย่างอื่น ที่เป็นรายได้ของเราเอง อันนี้ก็เป็นจุดอ่อนที่แรงจูงใจน้อยลง .

ชบ : ความไม่เข้าใจของระบบราชการ แต่เราพยายามจะผลักดันเรื่องนี้ เช่นการให้ครูไปเป็นวิทยากรเพื่อจะได้เผยแพร่ขยายแนวคิด

จางค์ : ได้เล่าถึงจุดดีของเครือข่ายอย่างชัดเจนว่า

1) การที่เขาสื่อสารที่เขาทำกับระบบที่เขาอยู่ที่สื่อสารกันอยู่ไม่ค่อยได้ ปัญหาในการสื่อสารและวิธีคิด แน่นอมนั้นมีปัญหาอยู่ด้วยในแง่วิธีการศึกษาคืออะไร ถ้าการสื่อสารตรงนี้มันมีมากขึ้นมันจะคลี่คลายไปได้ระดับหนึ่ง

2) วิธีการทำงานเพราะเขาคิดว่าเขาทำเพื่อความมั่นคงความสนใจในอุดมการณ์ ทำให้ครูเหล่านี้ทำงานโดยไม่เก็บข้อมูลเลข บันทึกข้อมูลไม่มี ไม่ได้ทำในลักษณะของมืออาชีพ ซึ่งครูเหล่านี้ต้องพัฒนาเขาเป็นลักษณะมืออาชีพมากขึ้น

มนตรี : กล่าวได้ว่าโดนมองจากทางราชการว่าเรานี้ทำงานให้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่งจุดอ่อนของเราคือการประสานงาน นัดประชุม การมีกิจกรรมของแต่ละโรงเรียน มาให้ไม่ทั่วถึง ที่จริงเมื่อก่อนมันทำดีแล้ว พักหลังที่มันไกล และไม่มีโทรศัพท์ พอจะติดต่อมาที่ที่อื่นเขาดำเนินการไปแล้วเรายังไม่ได้ดำเนินการ

สุพจน์ : มีความคิดที่แตกต่างจากคนอื่นว่า เพื่อนในสาขาของเราวิจารณ์กันเองว่า เราประชาสัมพันธ์น้อย แต่ผมแย้งนะ ให้เหตุผลว่าดีแล้วที่เราไม่ประชาสัมพันธ์น้อย เราทำของเราที่ละขั้นทีละขั้น มันจะมั่นคง ข้อดีที่ว่านั้นผมว่าเป็นจุดเด่น เราไม่ได้ทำเพื่อหวังชื่อเสียง แล้วจำเป็นอะไรที่ต้องประชาสัมพันธ์ ตัวประชาสัมพันธ์คืองาน

จากการรวบรวมคำสัมภาษณ์ของครูและผู้สนับสนุนเครือข่าย ทำให้ทราบข้อดีของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา มีดังนี้

1) ครูเกิดความไม่มั่นใจในการทำกิจกรรม มักเสี่ยงต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน บางครั้งโดนมองว่าทำงานให้องค์กรใดองค์กรหนึ่ง และกฎเกณฑ์ของระบบราชการยังเป็นปัญหาต่อการทำงาน เช่น ในเรื่องระเบียบเวลา

2) เรื่องระบบเศรษฐกิจของครูเอง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เพราะงานส่วนใหญ่ ครูทำมักเจียดเวลาในวันเสาร์อาทิตย์ ทำให้ครูไม่มีเวลาไปทำกิจกรรมอย่างอื่นที่เป็นรายได้ของครูเอง ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการทำงานน้อย

3) ความไม่เข้าใจในระบบราชการ การทำงานของครูมักถูกมองว่าทำนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ครู แนวคิดเรื่องเครือข่ายบางครั้งอาจทำความเข้าใจให้กับบางระบบ เพราะค่อนข้างเป็นเรื่องใหม่ แต่ปัจจุบันข้อค้อยนี้ได้ลดลงไป เพราะมีการได้พยายามผลักดันให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น โดยการให้ครูเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่แนวคิดในเครือข่าย

4) การสื่อสารในสิ่งที่ครูในเครือข่ายทำ กับระบบราชการที่เขาถือกันอยู่ไม่ค่อยดีเท่าไร เพราะแนวคิดเรื่องการศึกษายังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่

5) การทำงานของครูในเครือข่ายยังไม่มีเก็บข้อมูล เพราะครูก็คิดว่าเขาทำงานด้วยอุดมการณ์ด้วยความสะใจ การบันทึกข้อมูลจึงไม่ได้ให้ความสำคัญ เมื่อต้องการหาข้อมูลจึงเป็นเรื่องที่ยังต้องพัฒนาปรับปรุง ให้มีการจัดเก็บข้อมูลมากขึ้น

7. ปัญหาและอุปสรรคเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1) ในเรื่องของเวลา ความไม่คล่องตัวในการทำงาน เพราะครูที่ทำงานในเครือข่ายต้องทำงานในราชการ

2) งบประมาณ ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาส่วนตัว นอกจากไม่ได้เงินแล้ว ยังเสียเงินอีก ปัญหาสองส่วนนี้เป็นปัญหาที่สำคัญ

3). ระบบราชการ การจัดการการศึกษายังไม่ได้ให้อำนาจแก่โรงเรียน ในการกำหนด นโยบาย เป้าหมายด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าหน่วยงานในระดับนโยบาย เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จะเปิดโอกาสให้เครือข่ายครูในการทำงานมากขึ้น แต่ในระดับพื้นที่เอง เช่น สปอ. กลับไม่มีมาตรการใด ๆ เพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมของเครือข่ายเพราะการทำงานต้องคำนึงถึงระบบระเบียบต่าง ๆ ทำให้ครูทำงานไม่คล่องตัว

โครงสร้างเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

1. ขนาดของกลุ่ม

ผู้วิจัย : ขนาดกลุ่มที่มีการปรึกษาหารือกัน เครือข่ายมีประมาณเท่าไร

ไพศิลป์ : ประมาณ 15 คน

สุพจน์ : ประมาณ 10 คน แคน ๆ จะพบกันใน 1 เดือน แคน ๆ จะสนิทกันดีมาก พี่มณูญ พี่ณรงค์ คุณนิตย์

ประสิทธิ์ : กลุ่มมีประมาณ 30 คน(ในอำเภอนาทวี) จากโรงเรียนแบ่งเป็น โชนอาจารย์นิตย์คู่ แต่โชนทักษิณคุมอยู่ 12 โรง คุมอยู่ 6 โรง แล้วก็ไปนาทวีอาจารย์สนธิ

ดวงใจ : แกนนำ 4 คน สมาชิกในเครือข่ายเป็น 100 คน เขาจะลงไปโรงเรียน มีประมาณ 26 โรง ที่ทำอยู่จะนะ ก็เคยไปประชุมร่วมกัน ที่สนธิหรือกลุ่มที่ปรึกษาหารือ ประมาณ 10 คน

อาคม : ที่สนธิประมาณ 6 คน ทั้งสะเดา ประมาณ 40-50 คน

นิตย์ : ตัวแทนผู้ประสานงานประมาณ 7 คน ตามอำเภอต่าง ๆ จะแบ่งกลุ่มประสานงานร่วมกันในภาพรวมในเครือข่าย

สุชาติ : สัปดาห์หนึ่งที่พบกัน 2-3 คน คือ สุพจน์ อาจารย์สุภาพ อาจารย์อาคม แล้ว 26 โรง ที่บอกเมื่อเรามีกิจกรรม ที่โรงเรียนจะเข้าร่วมเครือข่ายไม่หมดทั้งโรง แต่เราจะแลกเปลี่ยน

มัญญ : มีไม่มาก เราเกาะกลุ่มกันหลวม ๆ ไม่เป็นทางการ ครูที่อยู่ในสมาคมที่แน่นประมาณ 10 คน ที่สนธิ มีอาจารย์สุพจน์ อาจารย์ สุชาติ อาจารย์ สุภาพ

มนตรี : นาทวีที่เป็นแกนนำมีอยู่หลายคน ที่สนธิกันประมาณ 5 คน

จากคำสัมภาษณ์ครูจะเห็นได้ว่าขนาดของกลุ่มค่อนข้างหลากหลาย สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ

1) ขนาดกลุ่มของบุคคล

ขนาดกลุ่มแกนนำมีประมาณ 5- 7 คน สูงสุดมี 15 คน ขนาดกลุ่มของสมาชิกมี 2-3 คน

2). ขนาดกลุ่มอำเภอ

ในอำเภอนาหม่อมมีประมาณ 7 โรง มีประมาณ 15 คน อำเภอจะนะ มี 7 โรง มีประมาณ 15 คน อำเภอสะเดามีขนาดของกลุ่มประมาณ 26 โรงเรียน มีสมาชิกประมาณ 40-50 คน อำเภอนาทวี ประมาณ 30 คน กลุ่มที่ปรากฏเหล่านี้จะเป็นกลุ่มหรือเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน ไว้ปรึกษาแลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิด ให้กำลังใจกันและกัน

2. ความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในเครือข่าย

2.1) ความสัมพันธ์เชิงซ้อนอันเนื่องมาจากบทบาทที่หลากหลายในสังคม

ก. บทบาทต่อโรงเรียน

ผู้วิจัย : ในฐานะที่ท่านเป็นครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนท่านได้แสดงบทบาทอะไรต่อโรงเรียนบ้าง

ชัยวัฒน์ : ที่เราเคยจัดมาแล้ว เราจัดให้เด็กเดินรณรงค์ในหมู่บ้าน เรื่องยุกลายให้ไปสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ เรื่องประเพณี วัฒนธรรมหมู่บ้านในท้องถิ่น เรื่องขยะมูลฝอยปลูกต้นไม้ตามชุมชน

ไพศัลป์ : ร่วมบริหารโรงเรียน ภายในกลุ่ม ให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ถึงแม้ว่าจะอยู่ในชุมชนที่ใกล้เคียงกัน แต่ความเป็นอยู่จะแตกต่างกัน เช่น เรื่องศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ก็มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม อะไรต่าง ๆ เราจะคิดว่าทำอะไรให้ชุมชนมีความเสมอภาค เด็กที่จะต้องทำกิจกรรม เช่น กีฬา จะเป็นการแข่งขันวิชาการก็ดี การอยู่ค่ายพักแรมอะไรต่าง ๆ เพราะเราต้องมาสร้างพื้นฐานให้เด็ก จะต้องมาทำความเข้าใจ ความเป็นอยู่จะเข้าไปอยู่ร่วมกันในสังคม

สุพจน์ : 1) บทบาทในหน้าที่รับผิดชอบ คนที่จะทำตรงนี้ต้องเสียสละ เราต้องทำจริง ๆ ต้องรู้จักหน้าที่ของตนเอง ทำงานเท่าตัว อยู่ในโรงเรียนต้องไม่ว่างก็แล้วกัน เพราะต้องบริหารความรู้ สึกของครูและของผู้บริหาร จะลำบากถ้าอยู่ไม่เป็น

ประสิทธิ์ : ส่วนใหญ่ก็เพื่อเด็ก กิจกรรมนักเรียนด้านการกีฬา การออมทรัพย์ การอนุรักษ์ และกิจกรรมร้านค้า เพื่อส่วนหนึ่งจะนำเอากลับมาทำที่โรงเรียน

ศุภชัย : ก็ให้นักเรียนได้ปลูกต้นไม้ ให้นักเรียนมีสถานที่ปลูกทดลอง ให้เด็กได้รักต้นไม้

มนตรี : ส่วนใหญ่เราจะพูดคุยเรื่องการเรียนการสอน ปีที่แล้วเราเคยนำเด็กเข้าค่ายพักแรมที่นาหม่อม และจัดกิจกรรมแบบนันทนาการ และกีฬาเด็กไปเที่ยวป่าหาประสบการณ์ เช่น พาเด็กไปที่แหล่งคอมมิวนิสต์กลับตัวที่เขาน้ำค้าง พาเด็กไป 12 คน เป็นตัวแทน แล้วค่อยมาขยายผลที่โรงเรียน

ดวงใจ : รมรงค์เรื่องการกำจัดขยะ รักษาความสะอาด

มัญญู : เป็นกลุ่มทำกิจกรรมที่เกิดจากความคิดร่วมของกลุ่มครู สมมุติเราไปประชุมร่วมกันสักครั้งหนึ่ง เราก็มีการบ้านมีกิจกรรมมาทำ เรามิงบประมาณจากส่วนไหนมาสนับสนุน เช่น จากยูนิเซฟ เขาให้ทุนมาก่อนหนึ่งเพื่อทดลองจัดการเรียนการสอน เด็กมีส่วนร่วมเด็กเป็นศูนย์กลาง แล้วส่งเสริมเด็กด้วยโอกาสหาที่ลงหาสนามลงไม่ได้ ในกลุ่มครูเราก็เลือกโรงเรียนลง 12 โรง ที่หลายคน เราก็เลือกคนที่อยู่ในเครือข่าย เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอยู่บ้าง หมายถึงว่าเป็นหน่วยทดลองปฏิบัติในแนวคิดใหม่ ๆ ทางการศึกษา

สนิท : ได้หาวิธีการที่จะชักนำหมู่บ้าน หาวิธีการที่จะส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดจะจัดกลุ่มเด็กอนุรักษ์

ภิญโญ : ส่วนมากให้ความรู้กับเด็กกับบุคลากรภายในโรงเรียน ในเรื่องที่เราได้รับความรู้มา

นิศย์ : นอกจากพบปะกันแล้ว ก็มีการจัดค่ายร่วมกันเอามาต่อเชื่อมโยงที่สมาคมฟื้นฟูที่คลองหะ บางครั้งเราก็ไปจัดระหว่างภาคไปร่วมกันถ้าเขาเชิญมาระหว่างอำเภอก็มีอย่างเช่นที่นี้มีการจัดค่าย

สุชาติ : นำกระบวนการเรียนรู้สู่โรงเรียน ๆ ที่อยู่ในเครือข่ายพยายามสอดคล้องแทรกคุณธรรมหลาย ๆ เรื่องที่เราจัดกิจกรรม เปิดโอกาสให้เด็กไปสัมผัสของจริง ซึ่งจะดีที่สุด แต่ความรู้สึกจิต

สำนึก ถ้าเราจัดการเรียนการสอนลักษณะอย่างนี้ มันจะสอดคล้องได้ ชาวบ้านกับเด็กจะสามารถสืบทอดกันได้ เราต้องการให้เด็กเป็นทั้งคนเก่งและคนดี

สุภาพ : ผลักดันให้ครูได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน มาเป็นลักษณะของการของการเรียนรู้โดยให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม ได้สำรวจ ได้บันทึก ได้คิด ได้ใช้กระบวนการกลุ่มกันเอง ครูเป็นเพียงผู้คอยแนะนำ ซึ่งช่องทางให้เด็กได้ค้นพบองค์ความรู้ ให้เด็กได้คิดวิเคราะห์กันเอง นี่เป็นจุดในการพัฒนาปัญญา ถ้าเราสอนให้เด็กท่องจำ มันไม่ได้ทำให้เราพัฒนาปัญญา ถ้าสอนแบบบรรยายให้เด็กได้เรียนรู้จากครูอย่างเดียว

จากการสัมภาษณ์ทำให้สามารถรวบรวมบทบาทของครูในเครือข่าย ว่าพวกเขาได้แสดงบทบาทต่อโรงเรียนอย่างไรดังต่อไปนี้

1) บทบาทในฐานะผู้ให้คำปรึกษา ร่วมบริหารโรงเรียน ภายในกลุ่มให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน เพื่อต้องการสร้างพื้นฐานของเด็กให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งบทบาทนี้ค่อนข้างเด่นชัดในตัวสมาชิกที่เป็นผู้บริหาร และยังแสดงบทบาทในการร่วมผลักดันกระตุ้นให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน โดยยึดให้เด็กเป็นศูนย์กลางมากขึ้น

2) บทบาทในหน้าที่รับผิดชอบ คือในหน้าที่ทำการสอน ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนต้องรู้จักหน้าที่ตนเอง ต้องเสียสละทำงานหนักเท่าตัว เพื่อเป็นการบริหารความรู้สึกร่วมกันและเพื่อนร่วมงาน

3) บทบาทนำกระบวนการเรียนรู้จากเครือข่ายสู่โรงเรียน พยายามสอดคล้องคุณธรรมจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสกับของจริง จัดทำกิจกรรมที่เด็กและชาวบ้านได้สืบทอดเชื่อมโยงกัน เช่น กิจกรรมด้านกีฬา กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมร้านค้า กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการจัดค่ายเด็ก

4) เผยแพร่ขยายความรู้ ที่ได้รับมาจากเครือข่ายให้กับครู และบุคลากรในโรงเรียนในเรื่องที่ได้รับรู้มา

ข. บทบาทต่อชุมชน

ผู้วิจัย : ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนได้มีบทบาทอย่างไรต่อชุมชนบ้าง

ชัชวพันธ์ : ถ้าเป็นที่ควนจริงจะมีความสัมพันธ์กันมาก มีการมีงานอะไรเราก็ช่วยกัน มีการประชุมควน อะไรก็ร่วมปรึกษาหารือกัน

ไพศลิป : บทบาทที่มีต่อชาวบ้านในชุมชน มีบทบาทมาก ต้องเข้าไปช่วยเหลือชุมชนโดยชุมชนที่เขาขาดความรู้ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ เราต้องช่วยเหลือในจุดนี้ เช่นว่า กลุ่มอาชีพต่าง ๆ โรงเรียนจัดเป็นกลุ่มสนใจต่าง ๆ จัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก เช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์ เรามีอยู่ประมาณ 3-4 กลุ่ม มีเลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ เลี้ยงแพะ เลี้ยงวัว โดยที่เราใช้พื้นที่ในชุมชนเราไม่ใช้พื้นที่

ที่ในโรงเรียน เมื่อเราใช้พื้นที่ชุมชนเราก็ต้องช่วยเหลือ และร่วมกับชุมชน ชุมชน เขามีความรู้ในเรื่องนี้ใหม่ บางอย่างเขาก็มีความรู้มากกว่าเรา แต่ในบางอย่างเราก็ต้องให้เขา บางอย่างเราก็ต้องแชร์ความรู้กับ

สุพจน์ : คุณนิศัยการออมทรัพย์เขาลงเต็มตัว ที่ที่ณรงค์ ที่มัญญู ที่จະนะ สะเคาอ่อน ในเรื่องร้านค้า แต่คิดว่าไม่จำเป็นต้องทำ เพราะเราจะทำในเรื่องที่เรานัด เราจะชัดเจนมากที่สุด ในกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งแวดล้อมลงไปสู่ชุมชน เราจะมีแกนในแต่ละชุมชน ทำหน้าที่ในการประสาน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำธรรมชาติ

ประสิทธิ์ : นำชาวบ้านมาให้ความรู้ การออมทรัพย์ออมอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง ที่นี้เราจะมีโครงการจัดทำร้านค้าของอำเภอโดยรวมกัน โดยสั่งของมาทำร้านค้าเพื่อลดราคาค้นทุน ชาวบ้านจะได้ซื้อสินค้าราคาถูก

มนตรี : ส่วนใหญ่จะให้คำปรึกษาชี้แนะในเรื่องการจัดกลุ่มร้านค้า ตั้งกลุ่มรับซื้อของ เรื่องการจัดหาเงินทุนหมุนเวียน

ดวงใจ : ส่วนมากจะเข้าไปคลุกคลีอยู่ในชุมชน

มัญญู : นำความรู้เชื่อมโยงกันระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียน และก็ไปสนับสนุนกิจกรรมในหมู่บ้าน

สนิท : เข้าไปแนะนำเข้าไปดูสภาพ สภาพปัญหาที่ใกล้เคียงกันเกี่ยวกับการทำมาหากิน แต่ส่วนมากไม่ค่อยลำบาก ๆ จริง ๆ คือคนที่มาจากที่อื่น มาอาศัยกรีดยางมาอาศัยอย่างอื่น

กัญญา : มีบทบาทเยอะเรื่องการอนุรักษ์ก่อนแล้วก็มีเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ ต้องการให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันทุกหมู่บ้าน ตอนนี้ที่ไปเป็นสมาชิกด้วยและเป็นที่ยกย่องสมาชิกด้วย และเป็นที่ยกย่องของหมู่บ้าน

นิศัย : ส่วนใหญ่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ แรก ๆ ก็พาชาวบ้านไปดูให้เขามีประสบการณ์ คัดจะจัดกลุ่มขึ้นมาแล้วเราเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ เช่น การตั้งคณะกรรมการ การจัดกลุ่ม การจัดแบ่งงาน

สุชาติ : เราอยากให้เด็กไปสื่อกับชุมชน เมื่อตรงนี้เกิดในการที่เราจะไปสร้างเครือข่ายกับกับชุมชน เมื่อผ่านเราเกิดเครือข่ายครู บางทีเราไม่ต้องผ่านเด็กก็ได้ อย่างการจัดเวทีเสวนาสัญจร ตอนที่เราทำโครงการธรรมชาติ เราไปเกือบทุกคืนไปจัดเวทีกับชาวบ้าน กลุ่มครูก็จะไปสอดแทรกถ้าเขามารวมตัวกันเราก็ไปคุยกับเขา ไปจุดประกายให้เกิดขึ้นกับเขา

อาคม : มีมากโดยเฉพาะทางด้านกิจกรรมสิ่งแวดล้อมชุมชนคือจริง ๆ แล้วด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน ไม่มีใครประสานกลุ่มของเราจะมาช่วยในการประสาน และที่ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติขึ้นมา กิจกรรมที่ชัดเจนคือกิจกรรมการณรงค์ธรรมชาติ เพื่อลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ธรรมชาติเป็นพระจากกลุ่มเสขิยธรรมจากกรุงเทพฯ ด้วย จากสุราษฎร์แล้วก็กลุ่มอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลาเป็นกลุ่มของฆราวาส ที่มาเดินร่วมกลุ่มพระเสขิยธรรมและกลุ่มอนุรักษ์ไถ่เดือนเป็นผู้ประสาน เข้ามาร่วมตั้งแต่ลุ่มน้ำสะเคาไปลงทะเลสาบสงขลา

สุภาพ : โดยส่วนใหญ่มีครูเป็นคนในพื้นที่ เขาเป็นคนที่มีความรู้ในระดับวิทยากรก้าวหน้ากว่าคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นที่ตรงนี้ คนในชุมชนจะยอมรับเขาแล้วส่วนหนึ่ง 2 ในเมื่อเรามาจัดกิจกรรมการเรียนให้กับเด็กเป็นกิจกรรมที่เราใช้เด็กเป็นสะพาน ไปกระตุ้นชุมชนให้เรามีความคิดไปกระตุ้นจิตสำนึกสิ่งต่าง ๆ ของชุมชนขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เรื่องเรียนรู้ การศึกษาโดยคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องก็คือ เป็นผู้นำในท้องถิ่น โดยเป็นลักษณะผู้นำด้านการปกครอง ผู้นำด้านความคิด ด้านสติปัญญา ด้านวัฒนธรรม ซึ่งคนเหล่านี้จะมีอิทธิพลอยู่ในท้องถิ่น ถ้าเราสามารถไปกระตุ้นให้ตื่นขึ้นมา เขาจะเป็นตัวกระจายความคิดความอ่านเข้าไปสู่ในชุมชน

จากการประมวลคำสัมภาษณ์ของครูในเครือข่าย สามารถสรุปบทบาทของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนที่มีต่อชาวบ้านในชุมชนดังต่อไปนี้

1) บทบาทผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะ จะเห็นได้ว่าครูในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการจัดกองทุนร้านค้า การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การตั้งกลุ่มรับซื้อยาง เรื่องการจัดหาเงินทุนหมุนเวียน เรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการ เป็นต้น

2) บทบาทในการช่วยเหลือกันและกัน ครูในเครือข่ายบางครั้งต้องขอความร่วมมือกับชาวบ้านในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการทำงานร่วมกัน กิจกรรมบางอย่างต้องอาศัยความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างมาก เช่น การใช้พื้นที่ในชุมชน หรือนำผู้รู้มาเป็นครูชาวบ้านในกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็ต้องพึ่งพาครูในเรื่องการขอความรู้ คำปรึกษาแนะนำในเรื่องการประกอบอาชีพ

3) บทบาทในการนำความรู้เชื่อมโยงกันระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียน และสนับสนุนกิจกรรมในหมู่บ้าน โดยส่วนมากครูในเครือข่ายเป็นคนในท้องถิ่น คนในชุมชนจะยอมรับว่าเป็นคนที่มีความรู้ระดับวิทยากรก้าวหน้ากว่าคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจะมีกิจกรรมส่วนหนึ่งที่ใช้เด็กเป็นสื่อไปกระตุ้นให้ชุมชนมีจิตสำนึกในเรื่องสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างไร โดยตอนแรกใช้ผู้นำในท้องถิ่น อาจจะเป็นผู้นำในด้านการปกครอง ผู้นำทางด้านความคิดด้านสติปัญญา ด้านวัฒนธรรม ซึ่งคนเหล่านี้จะมีอิทธิพลในท้องถิ่น เพื่อกระจายความรู้ความคิดไปสู่ชุมชน

ค. บทบาทต่อเครือข่ายครู

ผู้วิจัย : ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนมีบทบาทหรือได้ทำอะไรบ้างต่อเครือข่ายครู

ไพศัลย์ : เราต้องมีเวลาสักช่วงหนึ่งไปแลกเปลี่ยน ร่วมประชุมสัมมนา แสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกันบางครั้ง เราดูงาน ในส่วนรวมของเครือข่าย

บันดาล : เวลาไปประชุมการประชุมงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอาจารย์สุพจน์จะเป็นฝ่ายประสานงาน

สุพจน์ : ลงไปทำงานในสิ่งที่เราพูดกันไว้ ปกติเราก็ขายเครือข่ายอยู่แล้ว ทุกคนจะขายเครือข่ายโดยรู้ตัวก็ดี ไม่รู้ตัวก็ดี เป็นต้นว่า ครูบันดาล แกอยู่แถวบ้านใหม่ แกก็รู้จักกับกลุ่มหมูเถื่อนก่อน ถ้าสะเคาจะนึกถึงไก่เถื่อนเพียงกลุ่มเดียว พอคอนหลังมันมีกลุ่มสะเคารักเขาเร่ กลุ่ม 40 กลุ่มหมูเถื่อน เกิดใหม่ ๆ ก็คือกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเทศบาลสะเคา ถามว่ามีบทบาทอย่างไร เราเข้าไปมีส่วนผลักดันให้เขาเกิดกลุ่ม เราก็ให้คำแนะนำเขา

มณูญ : แลกเปลี่ยนแนวคิด แลกเปลี่ยนปัญหา หาทรัพยากรมาสนับสนุนซึ่งกันและกัน

สนิท : เข้าไปอบรมสัมมนากันเรื่อย ส่วนมากแล้วเดือนละครั้ง มันใช้เวลาเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุดโรงเรียน

ภิญโญ : ต้องไปปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแก้ปัญหาที่ทำงานอยู่ ถ้ามีปัญหาที่มานั่งคุยกันเอาปัญหามาถกกัน ในนาท้วงนี้ไม่ค่อยบ่อย

นิศย์ : แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ใครมีกิจกรรมอะไรเด่น ๆ ก็แนะนำกัน

สุชาติ : ทุกคนมีบทบาทมีความสำคัญเท่ากันทุกคน มีโอกาสที่จะจุประกายช่วงไหนเราก็สอดแทรกเข้าไปทันที พยายามขายเครือข่ายเมื่อมีโอกาส เราขายความคิด มันไม่เป็นรูปแบบว่าใครเป็นประธานใครเป็นรองประธาน นั่นคือลักษณะของเครือข่ายคือการสอดรับกัน มันไม่ได้เป็นรูปแบบ ทุกคนมีบทบาทเหมือนกันขึ้นอยู่กับสถานการณ์และโอกาส

อาคม : ครูกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษาให้เด่นชัด มีการประสานกับเครือข่ายนอกสถานศึกษากับเครือข่ายทั่วประเทศ กลุ่มนี้มีบทบาทมากในระดับแกนนำ เช่น อาจารย์สุพจน์ อาจารย์สุชาติ อาจารย์สุภาพ แล้วก็อาจารย์ณรงค์ อาจารย์มณูญ เป็นตัวประสานเครือข่ายทั่วประเทศ

จากการสัมภาษณ์ครูในเครือข่ายสามารถสรุปบทบาทของครูที่มีต่อเครือข่ายดังนี้

1) บทบาทในฐานะสมาชิกที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน มีการร่วมประชุมสัมมนา ไปศึกษาคูงานร่วมกัน และจัดหาทรัพยากรให้เครือข่าย

2.) บทบาทในฐานะแกนนำของเครือข่าย ครูแกนนำจะทำหน้าที่เป็นผู้กระจายข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลง ประสานงานในเครือข่าย รวมถึงการประสานงานกับเครือข่ายระดับประเทศด้วย

3) บทบาทในการขยายเครือข่าย ซึ่งเป็นไปตามโอกาสและสถานการณ์ จะเป็นการถ่ายทอดแนวคิดพยายามสอดแทรกเมื่อมีโอกาส และคอยสนับสนุนเมื่อเห็นว่าเครือข่ายมีโอกาสก่อตัวขึ้น เครือข่ายที่สนับสนุนไม่ได้จำกัดแค่เครือข่ายครู แต่หมายรวมถึงเครือข่ายชาวบ้านด้วย

ง. บทบาทต่อเพื่อนสมาชิก

ผู้วิจัย กลุ่มครูในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับเพื่อนสมาชิกอย่างไรบ้าง

ไพศัลป์ : ขอคำแนะนำเหมือนอย่างที่พูดแล้ว ความรู้ความสามารถของแต่ละคนไม่เหมือนกัน แต่ว่ามันก็ไปอาศัยกับเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่ม คนที่มีความรู้บางครั้งก็เชิญเขามาช่วยเป็นวิทยากรให้มัน มาแนะนำมัน

จรรย์ : เป็นแบบเพื่อนมากกว่า ไม่มีหัวหน้าไม่มีลูกน้อง สวนเสเฮฮา บางทีก็นัดกินข้าวเย็นกัน ส่วนใหญ่จะพบปะกันตอนกลางคืน วันปกติจะไปตอนกลางคืน วันเสาร์อาทิตย์ จะนัดกันไปเดือนละครึ่ง

สุพจน์ : มันพิเศษกว่าเพื่อนธรรมดา มันมีความรู้สึกว่าหัวอกเดียวกัน พอมีอะไรกระทบมันกระทบกันไปหมด เช่น เมื่อก่อนผมจะกระทบกับผู้บริหาร กลุ่มครูของเราก็ไม่พอใจไปด้วยทางได้มีลักษณะพิเศษผู้ก็ผู้จริง ๆ

ประสิทธิ์ : เป็นเพื่อนกันมากกว่า มีอะไรเราก็ทำร่วมกัน เช่น นำเด็กมาฝึกผู้นำ มีข่าวสารอะไรเราก็ถึงกัน

ศุภชัย : คงจะคิดต่อประสานงาน ให้คำปรึกษา มีครั้งหนึ่งเราพาเด็กไปเข้าร่วมที่นาปรัง พาเด็กเข้าค่าย

ดวงใจ : เป็นแบบช่วยเหลือกันมีงานก็ช่วยกัน เป็นแบบเพื่อนทุกคนเท่าเทียมกัน

มนูญ : ในกลุ่มแกนนำจะมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ร่วมกัน เพราะว่าในวันประชุมเราเอาเงินไปออมแล้วก็กู้เงินกันเอง มีตัวเชื่อมโยงไว้เป็นสื่อให้เราพบกันเดือนละครึ่ง และก็มีรายงานผลกัน ใครเชิญเราเป็นวิทยา เราก็ตัดเงินส่วนหนึ่งออกมา 5-10 เปอร์เซ็นต์ ออกมาเป็นเงินกองกลางของสมาคม

ภิญโญ : จะพบกันประจำมานั่งคุยวางแผนต่อเนื่อง

นิตย์ : เป็นเรื่องหมู่คณะมีความสามัคคีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีลักษณะที่เป็นหมู่คณะองค์กรรวมพลัง สามารถเรียกได้ตลอดเวลาพร้อมเพรียงกัน เราเพราะยึดถือความสมัครใจความเสมอภาค เรามีความตั้งใจแล้วว่าเราจะช่วยเหลือชุมชน มันไม่ทั้งหมดทุกคนนะ เราเลือกเอาผู้ที่มีใจผู้สมัครใจโดยมีความพร้อม

สุชาติ : เอาตัวกิจกรรมเป็นหลักเป็นตัวสร้างความสัมพันธ์ เมื่อมีกิจกรรมของกลุ่มครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนคนนั้นว่างก็ไปร่วม กิจกรรมที่เราเชื่อมกันในขณะนี้คือกิจกรรมสิ่งแวดล้อม ในสงขลาเครือข่ายของเราก็จะไปสอดคล้องกับเครือข่ายอื่น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ในองค์กรชาวบ้าน เราก็ให้อาจารย์สุพจน์กับอาจารย์สุภาพที่เขามีเวลาให้ไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน

อาคม : ถ้าในอำเภอสะเดานี้เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัว แต่ถ้าเป็นกลุ่มจะเป็นความสัมพันธ์ระดับจังหวัดครูต่างอำเภอ แต่จะเป็นความสัมพันธ์แบบส่วนตัวมากกว่า สัมพันธ์กันในเชิงทำกิจกรรมร่วมกัน

สภาพ : มีกิจกรรมที่เราไปประชุมสัมมนาร่วมกัน ก็ได้ศึกษาประสบการณ์ของกัน และกันว่า โครงการที่ทำไปถึงไหนแล้ว สำเร็จไปถึงไหน เคลื่อนไหวไปถึงไหน มีความก้าวหน้าอย่างไร เามาแลกเปลี่ยนกัน กลุ่มครูที่อยู่โรงเรียนมัธยม เขามีนักเรียนที่เป็นแกนนำในเรื่องการเรียนรู้ ซึ่งจะมาช่วยกิจกรรมของระดับประถม ได้เป็นจำนวนมากนอกจากครูแล้วแกนนำของนักเรียนมัธยมจะมา ร่วมกิจกรรมของเด็กระดับเล็ก ๆ เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างครูกับเด็ก ช่องว่างระหว่างวัยมันลด การชักนำกิจกรรมจะทำให้ดีกว่า ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลาย ๆ ครั้ง ก็เห็นว่าถ้ามีกลุ่มมัธยม ร่วมด้วยก็จะเห็นว่ามีผลคล่องตัว

สำหรับความสัมพันธ์หรือบทบาทต่อเพื่อนสมาชิกด้วยกันเอง ส่วนมากทุกคนจะมีความ เสนอภาคเท่าเทียมกัน จะแสดงบทบาทโดยเป็นผู้ปรึกษาให้คำแนะนำแก่กันและกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการจัดการศึกษา ประสบการณ์ในเรื่องการประกอบอาชีพ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กำลังใจกัน และมีการร่วมมือในกิจกรรมที่จัดร่วมกัน เช่น การจัดค่ายเด็กอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนแกนนำ จะมีการพบปะกันทุกเดือนโดยมีกิจกรรมการอบรมทรัพยากรเป็นตัวเชื่อมให้กิจกรรมต่อเนื่อง เป็นที่น่าสังเกต ว่าครูทุกคนในเครือข่ายมีความสนิทสนม มีสัมพันธ์ภาพที่แนบแน่นพร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างดียิ่งนี้เพราะว่าครูที่รวมตัวกันต่างมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน

2.2) ความสัมพันธ์ที่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการแลกเปลี่ยน

ก. การแลกเปลี่ยนด้านความรู้และประสบการณ์

ผู้วิจัย : ความรู้ประสบการณ์ที่ได้มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ในเครือข่าย ครูมีอะไรบ้าง

ไพศาลี : ความรู้ที่คิดว่า ประสบการณ์บางครั้งเราคิดว่าในเป็นเรื่องง่าย ๆ เรายังไม่ถึง พอไปดูงานเพื่อน ใอันนี้ทำได้ ใอันนั้นก็ทำได้ อย่าง อ่าเออสะเดา ของอาจารย์สุพจน์ ทำในเรื่องขยะ รับซื้อขยะ เรื่องง่าย ๆ แต่เรายังไม่ถึงว่าจะทำอย่างไรให้ขยะมันหมดไป ก็เลยใช้ความคิดของอาจารย์สุ พจน์มาทำ ในส่วนที่ทำอะไรใช้ไม่ได้ก็นำเอามาไปทำปุ๋ย ความคิดเหล่านี้ เราเอามาจากการแลกเปลี่ยนกัน

บันดาล : ตอนนี้ทำเรื่องน้ำอยู่ คือแหล่งน้ำในชุมชน ประมาณ 26 โรง พาเด็กไป ศึกษาแหล่งน้ำในชุมชน

สุพจน์ : มันมีเครือข่ายต่างท้องที่ เราจะมีกิจกรรมพัฒนาบุคลากรอยู่เรื่อย ๆ เช่น บริษัทบ่อน้ำมัน ยูโนแคลไทยแลนด์ จะมีองค์กรซื้อมิตรภาพสู่ท้องถิ่น เขาจะมีการอบรมสัมมนา เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น พื้นฐานการดับเพลิง เป็นต้น เราก็ส่งคนของเราไปอบรม กลับมาถ่ายทอดให้ เพื่อนพอดิวแทนเราไปแล้วเอามาเล่าสู่กัน มาอภิปรายกัน ไม่ใช่จะเป็นในลักษณะทางการมากนัก นั่งกิน น้ำชา 5-6 คนก็เล่ากันไป

ประสิทธิ์ : ความรู้ที่ได้มานำไปสู่ภาคปฏิบัติมากกว่า การรวมกลุ่มกลุ่มที่แน่นเรารวมกลุ่มกันอย่างไร เทคนิคกระบวนการที่นอกเหนือจากระบบราชการ เทคนิคเครือข่าย เป็นค้น

สุขชัย : ก็มีในเรื่องของสะเคาที่อาจารย์สุพจน์ทำมีหลายเรื่อง เรื่องขยะ ใกล้เคียง อาจารย์ณรงค์เรื่องหลักสูตรท้องถิ่น

มนตรี : มันได้ประสบการณ์ในการมาสอนวิชาชีพที่เราสอนอยู่ อย่างปีที่แล้วไปที่จังหวัดพะเยา ที่ทีมงานพาไปดูงาน กลุ่มของอาจารย์มุกดา อินตะสาร ที่เอาเด็กชาวเขา เรียกว่าโครงการกันการปลูกข้าว เอาเด็กชาวเขาลงมาจากบ้าน ชาวเขาจัดเป็นบ้าน ๆ ให้อยู่กันเอื้อเฟื้อกัน แล้วประสบการณ์ตรงนี้ผมได้นำมาเล่าให้เด็กฟัง ในเรื่องการเรียนรู้ที่ดี การที่ว่าเด็กได้เรียนหนังสือ การที่เด็กค่อยโอกาส เด็กตรงนั้นค่อยโอกาสมากมาย แต่อาจารย์แกเอามาให้เด็กได้รวมกลุ่มได้อยู่กัน เขาเรียกว่าจัดสรรทุนให้แกอยู่ ผมก็พูดไปเพราะมันมีอยู่ในหลักวิชาที่ผมกำลังสอนอยู่

ดวงใจ : ความรู้ที่ได้มาจากเครือข่าย ไม่ใช่สิ่งแวดล้อมอย่างเดียว เป็นการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การออมทรัพย์

มนูญ : มีมากเราได้ความรู้จากผู้รู้ท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกเราเรื่องสหกรณ์จากน้ำหลักย์ รู้เรื่องการเลี้ยงโคจากน้ำคั่วนี้คือในวงแคบ นอกเหนือจากนั้นคือเราได้รับจากการสัมมนาไปกลุ่มอื่นเราก็ได้ความรู้อีก การเรียนรู้จึงไม่หยุด ชาวบ้านคนหนึ่งครูคนหนึ่ง เราไปก็ให้ชาวบ้านพูด เราก็สนับสนุน เราไม่ต้องพูด สร้างชาวบ้านเปิดตัวชาวบ้านให้เป็นครูในท้องถิ่น

ภิญญา : เรื่องขยายเครือข่ายให้มากขึ้นกว่าเดิม เมื่อมีเครือข่ายแล้วจะจัดกิจกรรมใหม่เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมเดิม กิจกรรมที่เพิ่มก็คือเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ เรื่องโครงการปลูกป่า เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องขยะ กิจกรรมก่อนหน้านั้นคือเรื่องการปลูกป่า และอนุรักษ์แม่น้ำนาทวี

นิตย์ : ความรู้ทั่ว ๆ ไปเป็นความรู้เกี่ยวกับชุมชน เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจบ้าง แม้กระทั่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันเราเองก็ทั่ว ๆ ไปทุกเรื่อง

สุชาติ : ความรู้คือความเข้มแข็งของชุมชน มันทำให้เกิดพลังในการต่อรองอะไร โดยการจับกลุ่มรวมกลุ่ม โดยที่มีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ แนวคิด หรือกระบวนการของเรามันจะมีพลังคิดอะไรจะสำเร็จ

อาคม : กล่าวว่ามันมากผมคิดว่ามันเป็นประโยชน์ที่ได้เข้ามา เช่น ความรู้เรื่องวิสัยทัศน์ครู ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของชุมชน ในการพัฒนาบทบาททางการศึกษาจะเปิดวิสัยทัศน์กว้างขึ้นเราก็รับมาในวงจำกัดแล้วก็เอาไปสัมพันธ์กับเครือข่าย วิสัยทัศน์ด้านการศึกษากว้างขวางขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นพูดกันอยู่ตลอด เพราะเราไม่ค่อยประทับใจกับหลักสูตรที่เป็นของกรมวิชาการ แต่ถ้าหลักสูตรท้องถิ่นเหมือนแกที่เราปรุงเองที่บ้าน เราอยากกินเปรี้ยวเราก็ได้กิน อยากกินหวานก็เติมน้ำตาลปรุงเองกินเอง น่าจะมีความประทับใจมากกว่า ได้ประโยชน์มากกว่า

สนิท : คือการแลกเปลี่ยนความคิดในเรื่องของสหกรณ์ เราเอามาศึกษาเพื่อเป็นทรัพยากรบุคคล สวนยาง นาปริง จัดสร้างและจัดทำอะไรตรงนั้น เมื่อได้สื่อก็ก็นำมาวิเคราะห์ วิจัย

กัน เพราะแต่ละหมู่บ้านมีวิธีการไม่เหมือนกัน แต่ว่าผลสรุปออกมาก็คือทำอะไรให้ประชาชนอยู่ดีกินดี

ความรู้ที่ได้รับในเครือข่ายมีมากมายหลากหลาย ความรู้ที่ได้รับไม่ได้จำกัดอยู่ที่การเรียนการสอนเพียงอย่างเดียวแต่มีการบูรณาการสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งความรู้ที่นำมาเสริมในวิชาชีพครู ความรู้ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ตลอดจนความรู้ที่ส่งเสริมทำให้ครูเกิดวิสัยทัศน์ ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

- 1) ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอน อาทิเช่น การจัดหลักสูตรท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม เทคนิคการเรียนการสอน บทบาทของชุมชนต่อการศึกษาศึกษา
- 2) ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ เช่น การทำสวนยาง การทำสหกรณ์ร้านค้า กลุ่มออมทรัพย์
- 3) ความรู้ในเรื่องกระบวนการคิด เช่น เรื่องเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ครู พลังกลุ่ม เทคนิคกระบวนการที่นอกเหนือจากระบบราชการ

ข. การแลกเปลี่ยนทรัพยากร

ผู้วิจัย : ทรัพยากรที่มีการแลกเปลี่ยนในเครือข่ายมีอะไรบ้าง

ไพศาลี : ทรัพยากรที่แลกเปลี่ยนเป็นความคิดระหว่างบุคคลต่อบุคคล

บันดาล : ได้รับมาครั้งแรกเป็นเงินจำนวน 2,000 บาท จากโครงการศึกษาแหล่งน้ำชุมชน นอกจากนั้นก็จะเป็นฟิล์ม ดั้งขยะ ได้มาหลายครั้ง ส่วนใหญ่ได้มาจากพี่สุพจน์ เป็นตัวประสานหามาให้ บางครั้งก็พาไปคุยกับชาวบ้านในชุมชนอื่น ที่เป็นภูมิปัญญา ทำให้เรารู้กระบวนการที่จะเข้าด้วยกัน

สุพจน์ : บุคลากรที่เราได้เพิ่ม ๆ จากองค์กรต่าง ๆ ที่เราสัมพันธ์ เช่น ยูโนแคล เขาให้ดั่งขยะ ประชาสงเคราะห์ พอรวมกลุ่มกันไปพูดตรงไหนก็มีเสียงดัง เพราะมันได้ข้อมูลที่แท้จริง เขาสนับสนุนเงินเรื่องการศึกษา สนับสนุนเรื่องเสื้อผ้าแล้วจะให้ข่าวสารให้ผ่านกลุ่มเรา เราได้รับความเชื่อถือ คนที่ให้มี 1. ตัวบุคคล 2. เป็นคณะบุคคล 3. องค์กร

ประสิทธิ์ : พอมีทุนมาเราก็แจกจ่ายกันตลอด ส่วนใหญ่เราปรึกษาหารือ แล้วไปทำกันเองมากกว่า ในส่วนรวมจะมีการรวมเด็กปีละครั้ง ปรึกษาเรื่องงานหน้าที่ กำลังใจเราเต็มที่อยู่แล้ว

มนตรี : ทุนได้จากทักษิณคดีศึกษา เมื่อ 2 ปีที่แล้ว ระยะเวลาหลังมันเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ทรัพยากรบุคคลเรามีของพวกเรา หมายความว่า ถ้ามีการอบรมสัมมนาด้านวิทยากรเราไม่ขัดเลย จะหาได้ ส่วนใหญ่จะเป็นบุคลากรในท้องถิ่นพูดง่าย ๆ ว่าบุคลากรที่ชอบด้านนี้มีเยอะ

ดวงใจ : ทรัพยากร เป็นเงิน เอกสารความรู้ต่าง ๆ อุปกรณ์ เช่นดั่งขยะ

มณูญ : ส่วนใหญ่เป็นความรู้ ที่ซัดก็คือถ้าใครเข้ามาในเครือข่าย ถ้าต้องการอยากรู้เรื่องอะไรก็จะส่งผู้รู้ของเราไปให้ความรู้เต็มที่ สงขลาอาจจะไปถึงกระบี่ก็ได้ ถ้าต้องการรู้เรื่องกลุ่มออมทรัพย์ ใครอยากเรียนรู้เรื่องวัว มาดูที่นาหว่า อยากรู้เรื่องสหกรณ์ก็ไปที่สหกรณ์หาดใหญ่ อยากรู้เรื่องยางก็ไปที่บ้านพรุ ไม่สะดวกที่จะมาให้เราไปก็ได้ ไปจัดตั้งที่ประชุมให้ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ให้

ภิญโญ : ส่วนมากจะเป็นคนมากกว่า ร่วมจัดสัมมนาในเรื่องเขาน้ำค้าง คนผู้รู้เรามีบุคลากรครูและกักกลุ่มแม่บ้าน นักเรียน

นิศย์ : ส่วนใหญ่ช่วยกันหากันเอง บางครั้งต้องลงทุนกันเองในชุมชนเรา มีที่ทำกราร้านค้าโดยการเอากำไรจากผลร้านค้า นอกนั้นเมื่อก่อนไม่ค่อยได้รับอะไร

อากม : ถ้าเกื้อหนุนทรัพยากรที่ได้มาจากองค์กรเอกชนภายนอก เช่น มูลนิธิหมู่บ้าน UNDP ยูโนแคล ฯ สนับสนุนด้านวัสดุ เช่น ถังขยะ วัสดุในการทำโรงเรียน ทรัพยากรที่มีการแลกเปลี่ยนภายในเครือข่ายและทรัพยากรบุคคล เราได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตัวแทนของกลุ่มจะมีการไปสัมมนาประชุมต่างเครือข่ายระดับประเทศอยู่เสมอ เช่น ถ้าปีน ด้านนี้ให้คนนี้ไป ถ้าเป็นด้านนั้นให้คนที่มีความชำนาญความถนัดในแต่ละด้านไป บุคลากรเหล่านี้จะมีความเด่นในด้านหลักสูตรวิชาการ ด้านชุมชนชน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านองค์กรวิชาชีพ ครูเองก็มีบุคลากรที่ชัดเจนในด้านนี้อยู่ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มครูในเครือข่าย สิ่งแวดล้อมคืออาจารย์สุพจน์ ด้านวิชาการคืออาจารย์สุภาพ ด้านการประสานงานคืออาจารย์สุชาติ

สุภาพ : ผมมองภาพรวมว่าครั้งแรก ๆ รวมโครงการกันทั้ง 5 อำเภอที่ชัดเจนเมื่อปี 2539 ตรงนี้เป็นประสบการณ์เรียนรู้ของผมมากเลย ในกลุ่มนี้ปี 2538 ช่วยเหลือกันในเรื่องบุคลากรสำคัญมาก เพราะเราอยู่ในระยะการเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้งานด้วย

จะเห็นได้ว่าทรัพยากรที่มีการพึ่งพาหรือเกื้อหนุนกันในเครือข่ายได้แก่

1) ทรัพยากรด้านบุคคล เป็นทรัพยากรที่เกื้อหนุนกันได้มากที่สุด เพื่อให้ความรู้หรือคำแนะนำที่จำเป็น ได้แก่ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความชำนาญ ในแต่ละด้าน เช่น ด้านการออมทรัพย์ ด้านวิชาการ ด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจเป็นทั้งครู ชาวบ้าน

2) ทรัพยากรด้านเงินทุน ซึ่งหาได้จากองค์กรภายนอก อาจเป็น สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน UNDP และ UNICEF หรือคณะบุคคล ซึ่งเงินทุนเหล่านี้จะมีการกระจายไปสู่สมาชิก คมกิงกรรมที่สมาชิกได้ดำเนินการ

ค. ด้านอื่น ๆ

ผู้วิจัย : นอกจากความรู้ ทรัพยากรแล้ว สิ่งที่มีการแลกเปลี่ยนเกื้อหนุนพึ่งพากันในเครือข่ายยังมีด้านอื่นบ้างหรือไม่

ไพศัลย์ : ได้เพื่อน ได้สมาชิกมาได้มีการเชื่อมโยงกัน มีกิจกรรมอะไรก็ได้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บันดล : เป็นลักษณะของความรู้สึกมากกว่า ความรู้สึกที่ดี พี่สุพจน์แก้วรู้จักคุณ เอกคนโน้นมาทำงาน เอกคนนี้อย่างไร

สุพจน์ : ด้านอื่น ๆ ที่ได้รับมาคือการประกอบอาชีพ ปรึกษากันในเรื่องอาชีพ ปรึกษากันเป็นพี่เป็นน้องมาผูกใจกัน ส่วนตัวที่เราพูดกับคนอื่นไม่ได้ เราพูดได้กลุ่มนี้ให้กำลังใจกัน กลุ่มนี้มีความเอื้ออาทรกันจริง

สนิท : ได้หาวิธีการที่จะชักนำหมู่บ้าน หาวิธีการที่จะส่งเสริมให้เกิดความคิดจะจัดกลุ่มเด็กอนุรักษ์เคยทำแล้วครั้งหนึ่ง

สุภาพ : ส่วนที่ได้จากการจัดการในกลุ่มครู เราซึ่งกลุ่มครู อำเภอนาทวี อำเภอสะเดา อำเภอหาดใหญ่ คือเรื่องการจัดการกลุ่มของเราในบางส่วน ส่วนหนึ่งคือความคิด เรื่องแหล่งความรู้ แหล่งทุนสนับสนุนให้เราทำกิจกรรมได้ เรื่องพลังกลุ่มนี้เป็นจุดสำคัญที่เราได้รับ หมายถึงเมื่อเราสัมพันธ์กับกลุ่มหลายกลุ่มนี้ จากที่เราอยู่คนเดียวแล้ว เรารวมกับเพื่อนหลายคนเป็นกลุ่มจากกลุ่มเดียว ไปรวมกับหลายกลุ่มทำให้มีพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรม หรือทำโครงการ ทั้งในส่วนของภาครัฐและเอกชน ด้านอื่น ๆ งบประมาณด้านได้รับการสนับสนุนจากสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ซึ่งมีกลุ่มครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งมีอาจารย์ณรงค์ อาจารย์มัญญู นำอยู่ในตรงนั้น

ภิญโญ : ส่วนมากก็พึ่งพาเรื่องการเอาบุคคลที่ประสบความสำเร็จ ในด้านกลุ่มออสม์ ทรัพย์ เชิญมาบรรยายให้อีกที่หนึ่งฟัง ส่วนมากมาจากนาปรัง บ้านลุ่มเอามาเล่าให้อีกหมู่บ้านหนึ่งฟัง

นิศย์ : ได้พบปะกันเพื่อนต่างอำเภอ เป็นการขยายเครือข่ายได้รู้จักกันมากขึ้น

อาคม : ด้านกำลังใจให้กันอยู่ตลอด เราต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล บางครั้งมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน แล้วเราจะละลายพฤติกรรมนี้ละลายพฤติกรรมให้มาทำกิจกรรมนี้ร่วมกัน ละลายโดยการกิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่ก็ได้เงินสนับสนุนมา เราก็ต้องดึงเนื้อตัวเองเหมือนกัน แต่ว่าการดึงครั้งนี้ เราทำความเข้าใจร่วมกันว่า ช่วยตามสถานการณ์ ตามอัตภาพคือไม่ต้องมาแข่งกันเอาหน้า

การพึ่งพาเกื้อหนุนกันในเครือข่าย นอกจากเรื่องความรู้และทรัพยากรแล้ว ยังมีเรื่องของกำลังใจ ซึ่งกล่าวว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำงานได้สำเร็จ กลุ่มครูได้พบปะเพื่อนมากขึ้น ได้วิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ ในการดำเนินงาน นอกจากนั้นยังเป็นเรื่องของความรู้สึกที่อบอุ่น ทำให้ครูเหล่านี้รู้สึกไม่โดดเดี่ยว มีพวกพ้องร่วมอุดมการณ์ มีกำลังใจที่จะทำงานมากขึ้น

2.3) ลักษณะความสัมพันธ์ของครูในเครือข่าย

ผู้วิจัย : กลุ่มครูในเครือข่ายมีลักษณะความสัมพันธ์กันแบบใด

ไพศาลี : น่าจะเป็นในลักษณะของงาน เมื่อมีกิจกรรมนี้แล้วก็ได้มีความสัมพันธ์กัน

บันดาล : เป็นแบบเพื่อนแบบพี่น้อง

สุพจน์ : เป็นแบบวัฒนธรรมไทย คนที่เป็นพี่น้องกันก็น้อง ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการเป็นแบบบ้าน ๆ สนิทแนบแน่น

ศุภชัย : เป็นลักษณะเพื่อนกัน

มนตรี : ลักษณะความสัมพันธ์ เป็นแบบเครือข่ายก็มี เพื่อนก็มี เพื่อนจะมากกว่าเป็นแบบเพื่อนร่วมอุดมการณ์

ดวงใจ : เป็นแบบช่วยเหลือกัน มีงานก็ช่วยกัน เป็นแบบเพื่อน ทุกคนเท่าเทียมกัน

มณูญ : เป็นญาติ เป็นเพื่อน พี่ ๆ น้อง ๆ

ภิญโญ : ส่วนมากเป็นแบบเพื่อน มีหัวหน้ากลุ่มเราจึงได้พบกันบ่อยครูก็เข้าร่วมกิจกรรมนั่งวางแผนช่วยแก้ปัญหาช่วยวางแผน เพิ่มกิจกรรมอะไรบ้างมานั่งวางแผน

นิศย์ : เป็นแบบกันเองรู้สึกดีมาก เป็นความสัมพันธ์แบบพี่น้องอยู่กันแบบง่าย ๆ สบายใจกัน ไม่มีหลักเกณฑ์

อาคม : มันมีหลายระดับ ถ้าเอก ก็จะเป็นแบบเพื่อน ก็กำหนดกันแบบเพื่อน ระดับจังหวัดจะเป็นแบบทางการ นอกจากว่าบางคนจะมีความสัมพันธ์ส่วนตัวในระดับจังหวัด ส่วนใหญ่จะไม่เป็นเครือข่าย แต่จะมีแนวคิดตรงกัน เป็นคนที่มีลักษณะเด่น มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ทำให้มีชื่อติดอยู่ในระดับแนวหน้า พอเอ่ยชื่อเพื่อนรู้จัก กว้างขวาง

สุภาพ : ลักษณะความสัมพันธ์ เป็นแบบแนวราบ ตรงนี้เรามีความสบายใจ เราคำนึงถึงว่าทุกคนที่เกิดความคิดดีศรี เรารวมกลุ่มกัน ไม่ใช่เพื่อหนุนให้ใครใหญ่ แต่เรารวมกลุ่มกันเพื่อทำงานร่วมกัน ไม่ใช่เป็นเครื่องมือของใคร เรามีเพียงศูนย์กลางเพื่อการประสานงาน ไม่ใช่ลักษณะของการบังคับบัญชา สมาชิกมีความสมัครใจ เราใช้ลักษณะเป็นพันธมิตร คือมีความใกล้ชิดกัน แต่ในกิจกรรมใดที่ไม่สามารถลงได้เราก็ไม่เกี่ยวข้อง ไม่ฝืนความรู้สึกกันว่าจะต้องเข้าร่วมกิจกรรม ให้ร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ กิจกรรมไหนร่วมได้ก็ร่วม กิจกรรมไหน ร่วมไม่ได้ก็อยู่เฉย แต่ความสัมพันธ์ยังคงอยู่

จากการรวบรวมคำสัมภาษณ์ จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ในเครือข่ายเป็นไปในลักษณะเพื่อนร่วมอุดมการณ์ ซึ่งมีหลากหลายลักษณะ เช่น เครือญาติ พี่น้อง เป็นความสัมพันธ์แบบง่าย ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ เป็นความสัมพันธ์แบบส่วนตัว ผูกพันกันด้วยงานหรือกิจกรรม ทุกคนมีเกียรติและศักดิ์เท่าเทียมกัน ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์แบบแนวราบ ไม่มีคำสั่งให้ทุกคนปฏิบัติ แต่เข้าร่วมด้วยความสมัครใจ

คอยเกื้อหนุนช่วยเหลือกัน อยู่ร่วมกันอย่างพันธมิตร จึงมีผลทำให้ครูมีความสบายใจในการทำงาน เป็นผลทำให้สมาชิกมีความรู้สึกที่อบอุ่น แม้ไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้ทั้งหมดแต่ความสัมพันธ์นั้นยังคงอยู่

2.4) ระยะเวลาความสัมพันธ์

ผู้วิจัย : กลุ่มครูในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันยาวนานเท่าใด

ชัชววัฒน์ : อย่างน้อย 4-5 ปี เริ่มที่อาจารย์ณรงค์ มารณรงค์เรื่องนี้ เอากิจกรรมเป็นสื่อ และมีความสัมพันธ์กันก่อน

ไพศัลย์ : ตั้งแต่เริ่มโครงการประมาณ 5 ปี

จรรย์ : เริ่มตั้งแต่เข้าไปในเครือข่าย

บันดาล : ระยะเวลาความสัมพันธ์ ปี 2539

มนตรี : ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ตรงนี้มีมานาน ผมเอง 2-3 ปี บางคนเพิ่งเข้ามา

ดวงใจ : รู้จักกันมาก่อน อาจารย์สุพจน์ แกจะหาคนที่ร่วมงานกับแก

มณูญ : รู้กันมานานแล้ว รู้จักเป็นการส่วนตัวก่อนแล้วก็ดึงกันมา

ภิญโญ : ระยะเวลาที่มีความสัมพันธ์กันกับ อาจารย์นิศย์พีทำอยู่ 3 ปี

อาคม : คิดว่านานกว่าการเข้าร่วม เพราะมันมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวก่อนแล้ว จึงเป็นองค์กรประมาณ 5 ปีที่ผมรู้จักกับคนกลุ่มนี้

สุภาพ : กลุ่มที่ยาวนานที่สุด ก็ประมาณ 4 ปี ทำงานกันมา 2-3 ปี เป็นรุ่น ๆ เข้ามาไม่เท่ากัน เพราะเราทำงานกันครั้งแรกก็เอาคนที่สนิทกัน พวกกันรู้เรื่องได้ง่ายก่อน ครั้งที่ 2 กลุ่มเพื่อนที่พอรู้จักกันก่อน ระยะเวลาที่ 3 ตอนนั้นเราคิดว่าคงพอมีคนรู้จักเรามากแล้วจึงเปิดกว้าง ใครที่สนใจร่วมกิจกรรมก็ให้สมัครเข้ามา พวกนี้มีอายุประมาณ 1 ปี

จากการให้สัมภาษณ์ครูในเครือข่าย ทำให้สามารถแบ่งจัดระยะเวลาความสัมพันธ์ได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) ระยะเวลาเริ่มแรก ตั้งแต่เริ่มมีเครือข่าย เป็นระยะความสัมพันธ์ที่ยาวนานที่สุดประมาณ 3-8 ปี
- 2) ระยะเวลาปัจจุบัน เป็นระยะที่เครือข่ายเริ่มขยายตัว สมาชิกเข้ามาตามกิจกรรมและตามความสมัครใจ ซึ่งระยะเวลาความสัมพันธ์อาจเป็น 1-2 ปี

3. การพบปะติดต่อสื่อสาร ประสานงานในเครือข่าย

3.1) วิธีการที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร

ผู้วิจัย : กลุ่มครูในเครือข่ายใช้วิธีการใดบ้างติดต่อสื่อสาร หรือว่าประสานงานในเครือข่าย

ชัชววัฒน์ : บอกกันก็มี ส่งหนังสือ เอกสารก็มี ส่วนใหญ่จะเป็นทั้งสองอย่าง

ไพศาลี : มีอยู่ 2-3 วิธี คือระบบราชการที่ผ่านมายังหน่วยงานทาง สำนักงานการ
ประถมศึกษาคำเภอ ด้านนอกเวลาราชการวันเสาร์วันอาทิตย์ เราก็ติดต่อโดยโทรศัพท์ ปากต่อปาก

จรรย์ : จะใช้จดหมายเป็นส่วนใหญ่ ใช้หนังสือ บอกต่อ โทรศัพท์

สุพจน์ : มีการโทรศัพท์เป็นส่วนใหญ่ ใจพวกเรามากันแน่นมาก มีของอะไรเราจะ
แบ่งกัน

บันดาล : โทรศัพท์ใช้กันมาก ส่วนหนึ่งก็จะมีการนัดพบกัน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย
เดือนละ 2 ครั้ง หรือ 2 สัปดาห์ ครั้ง เป็นการส่วนตัว ผู้หญิงมาเราก็ไม่วางเราพูดคุยกันไม่นานบางครั้ง
อาจารย์สุพจน์ก็ขับรถมาเอง

ประสิทธิ์ : บอกต่อ โทรศัพท์บ้าง พบกันประมาณเดือนละครั้ง แต่ว่าถ้ามีงานอะไร
มากี่มาถี่หน่อย

ศุภชัย : ส่งข่าว โทรศัพท์หมู่บ้าน

มนตรี : บางครั้งมีจดหมายจากแกนนำ คือ อาจารย์นิศย์ เสร็จแล้วก็ก็นำมาใส่ตู้
เอกสารแล้วก็นำมาใส่ที่โรงเรียน ส่วนหนึ่งก็คือบอกต่อ ๆ กัน เราส่วนหนึ่งจะอยู่ใกล้ ๆ กัน ส่วน
ใหญ่จะเป็นรูปแบบเพื่อนปากต่อปากมากกว่า

ดวงใจ : ใช้เวลาในอภราชการตอนเช้าบ้าง ตอนเย็นบ้าง บางครั้งก็เป็นโทรศัพท์ฝาก
ข้อความ บางครั้งก็ไปหากันเอง อาจารย์สุพจน์แกมีอะไรแกก็ขับรถมาเอง ที่มีกิจกรรมก็จะฝากไว้

มณูญ : ส่วนมากใช้หนังสือ ถ้าต้องการนัดประชุมแจ้ง ในที่ประชุมประจำเดือน
สมาคมจะพบกันทุกเดือนคือวันที่ 10 และวันเสาร์ ปลายเดือน แต่มันไม่ชัดเจนเราก็ขยับได้ แต่ที่
สมาคมจะมีทุกเดือน

ภิญโญ : ส่วนใหญ่เป็นหนังสือ อาจารย์นิศย์เป็นคนออก

นิศย์ : เป็นทางเอกสารบ้าง โทรศัพท์บ้างจดหมายบ้าง บางครั้งก็พบกันปากต่อปาก

อาคม : ถ้าเป็นระดับประเทศ ในสงขลา แกนนำก็ใช้จดหมายบ้าง มีการใช้เอกสาร
บ้าง และถ้าเป็นสมาชิกในเครือข่ายสงขลาอาจจะใช้ผ่านวารสารแลได้

สุภาพ : มีทั้งลักษณะถึงตัวจับเข้าคุยกัน การใช้สื่อทางโทรศัพท์ใช้หนังสือ อันนี้ค่อนข้าง
ข้างจะเป็นระบบราชการที่เราเชื่อมโยงอยู่ด้วย แต่เราต้องประสานกับหน่วยงานต้นสังกัด

จากการรวบรวมคำสัมภาษณ์ทำให้ได้ทราบถึงวิธีการ การพบปะ ติดต่อประสานงาน ในเครือ
ข่าย มีวิธีการดังต่อไปนี้

- 1) ใช้หนังสือราชการ หรือจดหมายราชการ
- 2) ใช้โทรศัพท์
- 3) การใช้การพบปะตัวต่อตัว หรือปากต่อปาก
- 4) การใช้วารสาร แลได้

วิธีที่ใช้มากที่สุดคือการ ใช้โทรศัพท์และการพบปะตัวต่อตัวหรือปากต่อปาก

3.2) ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร

ผู้วิจัย : เราใช้เวลาในการพบปะกันนานมากน้อยแค่ไหน

ชัชวรินทร์ : ไม่มาก ประมาณ 1 ชั่วโมง ความถี่ไม่บ่อย

จรินทร์ : ประมาณ ครึ่งวัน

ไพศลิป : ไม่แน่ ถ้าปากต่อปากคนนั้นก็แหวะบอก ระบบราชการก็ช้าหน่อย ก็แล้วแต่ความคล่องตัว

ดวงใจ : ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารประมาณ เดือนละ 2-3 ครั้ง เพราะพวกเราครูประถมมีงานเยอะ

บันดาล : ส่วนหนึ่งก็จะมีการนัดพบกัน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย เดือนละ 2 ครั้ง หรือ 2 สัปดาห์ ครั้ง เป็นการส่วนตัว ผู้หญิงมาเราก็ไม่ว่างเราพูดคุยกันไม่นานบางครั้งอาจารย์สุพจน์ก็ขับรถมาเอง

มณูญ : ประชุมประมาณ 2 ชั่วโมง ถ้ามีแขกมาเราอาจจะขยายเป็นพิเศษ ความสะดวกประชุมเดือนละ 1 ครั้ง

ภิญโญ : ไม่ค่อยบ่อย 2 เดือนยังไม่เจอ เมื่อก่อนเจอกันทุกเดือน

นิตย์ : เราพบกันเดือนละ 1 ครั้งแล้วแต่กิจกรรม

สุภาพ : ระยะเวลา ประมาณ 2 ชั่วโมง ในการพูดคุยในกลุ่มหลัก ๆ แล้วแต่โอกาส บางครั้งก็มีเรื่องคุยกันมาก แล้วแต่เนื้อหา เฉลี่ยหนึ่งประมาณ 30 นาที

สุพจน์ : สรุปไม่ได้ว่ากี่ชั่วโมง บางทีเรานั่งกินน้ำชาตั้งแต่ 1 ทุ่มถึงเที่ยงคืนก็มี สัปดาห์อย่างน้อย 2 ครั้ง เสาร์ อาทิตย์ กินน้ำชาด้วยกัน

จากการให้สัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า ระยะเวลาที่ใช้ในการพบปะ ติดต่อสื่อสาร การประสานงานของเครือข่าย จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาและกิจกรรม เฉลี่ยครั้งละ ประมาณ 30 นาที ซึ่งสามารถยืดหยุ่นและขยายเวลาได้ สมาชิกจะพบกันบ่อยโดยไม่เป็นทางการ ประมาณ 2 ครั้ง / สัปดาห์ แกนนำจะพบกันทุกเดือน ระยะเวลาที่แกนนำพบปะกันประมาณ 6 ชั่วโมง ถ้ามีคนมาศึกษาดูงานก็จะขยายเวลาซึ่งสามารถยืดหยุ่นได้แล้วแต่กิจกรรม

3.3) ความถี่ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร

ผู้วิจัย : กลุ่มครูในเครือข่ายพบปะหรือประสานงานกันบ่อยมากน้อยแค่ไหน

ชัชวรินทร์ : ไม่บ่อย เดือนละ 1 ครั้ง อย่างมากปีที่ผ่านมามีครั้งเดียว

ไพศลิป : เอาแน่ไม่ได้แล้วแต่เรามีความจำเป็นที่ต้องทำร่วมกันประมาณเดือนละครั้ง

จันทร์ : เมื่อก่อนเดือนละครึ่ง ตอนหลังห่างกันออกไปตอนแรกเป็นการวางแผนความคิด
วางแผนเนื้อหา

ประสิทธิ์ : พบกันประมาณเดือนละครึ่ง แต่ว่าถ้ามีงานอะไรมาก็มาถี่หน่อย

ศุภชัย : เมื่อก่อนพบปะกันเดือนละครึ่ง ตอนหลังไม่ได้ติดต่อกัน ถ้าเจอกันเขาก็เล่า
ให้ฟัง

มนตรี : ความถี่ไม่บ่อย เพราะช่วงหลังคุณนิศัยกับผมเป็นตัวแทนของครูจึงทำงานใน
ส่วนของราชการมากกว่า ตอนนี้ห่างเหินมากพอสมควร

ดวงใจ : ระยะเวลาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารประมาณ เดือนละ 2-3 ครั้ง เพราะพวก
เราครูประถมมีงานเยอะ

มณูญ : ความถี่ประชุมเดือนละ 1 ครั้ง

ภิญโญ : ไม่ค่อยบ่อย 2 เดือนยังไม่เจอ เมื่อก่อนเจอกันทุกเดือน

นิศัย : เราพบกันเดือนละ 1 ครั้งแล้วแต่กิจกรรม

เนื่องจากความสัมพันธ์ของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน เป็นความสัมพันธ์ที่ ไม่ได้เป็นจัดเป็น
องค์กรราชการ จึงไม่สามารถกำหนดความถี่ในการติดต่อสื่อสารได้ แต่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมหรือประเด็น
เนื้องานที่เกิดขึ้น แต่การพบปะของแกนนำเครือข่ายค่อนข้างแน่นอน คือใน 1 เดือนจะมีการประชุม
1 ครั้ง ที่สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ในด้านสมาชิกความถี่ในการพบกันของสมาชิกอาจเป็น
1-2 เดือนต่อครั้ง

3.4) เนื้อหา/ กิจกรรมของการติดต่อสื่อสาร

ผู้วิจัย : เนื้อหา/กิจกรรมในการติดต่อสื่อสารของกลุ่มครูในเครือข่ายเป็นเรื่องอะไรบ้าง

ชัยวัฒน์ : เป็นเรื่องงานที่ปฏิบัติกัน ว่าโรงเรียนไหนได้ทำงานอะไรบ้างตอนนี้ มี
โครงการอะไรที่จะทำ ต้องการความช่วยเหลือจากครูในเครือข่ายหรือไม่ หรือต้องการให้ นักเรียนไป
ร่วมกิจกรรมหรือไม่

ไพศลิปป์ : ส่วนมากจะเป็นเรื่องงาน

จันทร์ : เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิด หรือถ้าคุณวิจิตมาก็จะมาแจ้งข่าวคราว
ความเคลื่อนไหว ถ้าเราคุยกันเองในสงขลา ก็จะไปถามทุกข์สุขกัน ถ้ามางานก็นำงานมาช่วยด้วย งาน
ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการศึกษาอ้อม ๆ แต่มันก็ถึงเด็ก กิจกรรมที่ทำนี่ถึงเด็ก เช่น เป็นการปลูกฝังจิต
สำนึกเด็ก ในเรื่องของการพัฒนาท้องถิ่น รักท้องถิ่น ดูแลชุมชน ดูแลสิ่งแวดล้อม

สุพจน์ : มีเรื่องงานแน่นอน เราคุยกันทำครั้งที่มา การทำมาหากิน
เรื่องสังคม เรื่องการเมือง เรื่องเศรษฐกิจ ถ้าเรื่องการศึกษา ก็คือการจัดระบบการศึกษา

บันดล : เป็นเรื่องโครงการที่ทำทำอะไรแล้ว ผ่านแล้วนะ โครงการที่เสนอไปเขาอนุมัติแล้วนะ ได้เงินเท่าโน้นเท่านี้จะแบ่งกันเท่าโน้นเท่านี้

ประสิทธิ์ : กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ สหกรณ์ร้านค้า เรื่องใหม่คือปลูกผัก ที่นี้ส่วนใหญ่มีส่วน สวน สวนผลไม้บ้าง เกษตรผสมผสาน

มนตรี : ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการออมทรัพย์ และการทำกล้าไม้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน แล้วก็เกี่ยวกับเชิงวิชาการที่สอดคล้องกับการเรียนในหลักสูตร

ดวงใจ : จะเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ป่าไม้ ชยะ

มัญญ : เนื้อหาในการประชุมสัมมนา เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เราก็รับทุกเรื่องใครได้รับเชิญไปประชุมก็กลับมารายงาน มีแนวโน้มเรื่องข่าวคราวต่าง ๆ ทางการศึกษา สิ่งที่เราจะรับรู้อะไรทั้งหมด

ภิญญา : ส่วนใหญ่ที่เด่นก็คือกิจกรรมออมทรัพย์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นิศย์ : เป็นเรื่องของการประชุมเป็นงานของสมาคม มีงานออมทรัพย์ งานเกษตร งานปศุสัตว์ ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ส่วนมากก็เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ถ้ามีอะไรที่ดีก็นำมาเสนอกัน ไปต่างจังหวัดหรือไปรับเชิญเป็นวิทยากรก็มาแล้วสู่กันฟัง เรามีข่าวสารอะไรที่พอเป็นประโยชน์ก็นำมาเสนอกัน ได้รับรู้

สุภาพ : กลุ่มที่สะดวกทำอยู่คิดเรื่องการศึกษาแหล่งน้ำชุมชน ตอนนี้เราทำถึงรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งไปศึกษาแหล่งน้ำในชุมชนสะดวก เพื่อจะได้จัดทำเป็นเอกสารชุดความรู้ แหล่งน้ำชุมชนของอำเภอสะดวกเผยแพร่ และเป็นแหล่งความรู้ให้เด็กมาสืบค้นศึกษาต่อไป

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าวทำให้สามารถสรุป เนื้อหากิจกรรมที่มีการติดต่อสื่อสารในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ได้แก่เรื่องงาน และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความคิด รวมไปถึง เรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา เรื่องงาน เนื้อหาที่จะเน้นหนักที่สุดได้แก่เรื่องออมทรัพย์ เพราะเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดเครือข่าย เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับกลุ่มแกนนำจะมีเนื้อหาครอบคลุม งานทั้ง 7 ในสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลาซึ่งได้แก่ การออมทรัพย์ การอุปโภค บริโภคร่วมกัน ขางพารา สิ่งแวดล้อม การปศุสัตว์ เกษตรผสมผสาน การศึกษาเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ซึ่งจะเน้นหนักในเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มแกนนำจะนำความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของเครือข่าย มาบอกต่อกับเพื่อนสมาชิกในแต่ละอำเภอ

3.5) ศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสาร

ผู้วิจัย : ศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานในเครือข่ายมีการกำหนดหรือไม่อย่างไร

ชัชวพันธ์ : กำหนดเปลี่ยนกันไปเรื่อย ๆ เวียนกันไปตามอำเภอจะนะ ในอำเภอนาหม่อม 4-5 อำเภอ หรือสะดวก ไม่ซ้ำ บางที่เป็นที่โรงเรียนบางที่เป็นที่วัดแล้วแต่ความสะดวก

ไพศาลี แก้วมหากาฬ : ไม่ได้กำหนด

จรรย์ : ใช้ที่สถาบันทักษิณ จะมีอาจารย์จำนวนเป็นผู้ประสานงานระดับจังหวัดไป ส่วนกลาง ถ้าในอำเภอคืออาจารย์มัญญ อาจารย์ณรงค์เป็นแกนในการประสาน เป็นการแจ้งข่าวคราว เป็นผู้มีประสิทธิภาพในการประสานคนค่อนข้างสูง เพราะสองคนนี้เป็นแกนนำระดับชาติไปแล้ว

บันดาล : ที่สะเดา มีชมรมอนุรักษ์ไก่อีแต่น

สุพจน์ : ตอนนี้ที่เป็นแกน ใครมีอะไรคืบหน้าก็โทรศัพท์มาหาที่บ้าน ที่โรงเรียน

มนตรี : เมื่อก่อนไม่ได้กำหนด ภายหลังกำหนดคือที่ปลักหนูป่าเร็ด เป็นร้านค้า เป็น การนั่งคุย

ดวงใจ : ที่ชมรมอนุรักษ์ไก่อีแต่น

มัญญ : ประชุมถ้าประจำเดือนก็คลองหะ ประชุมต้องร่วมกับชาวบ้านด้วย ต้องเป็นที่คลองหะ เพราะสมาคมต้องระบุสถานที่ชัดเจน ที่คลองหะมีพี่ลักษ์ หนูประดิษฐ์เป็นประธาน สหกรณ์ เป็นศูนย์กลางมาจากสะเดาจากไหนก็ได้เป็นสถานที่ที่สะดวก

ภิญโญ : ตอนนี้กำลังหาที่เปิดเป็นศูนย์อยู่ เมื่อก่อนไม่มีนัดพบกันตามร้านตอนนี้ติดต่อโรงเรียนชุมชนวัดปากชะเมา ต.ฉาง อ.นาทวี

นิศย์ : เฉพาะกลุ่มก็โรงเรียน ถ้าเป็นการพบกันของกลุ่มใหญ่ก็คือที่ตำบลคลองหะ หรือไม่ที่โรงเรียน ชุมชน หมู่บ้าน

สุภาพ : กำหนดเป็นเฉพาะครั้ง ในชุดแกนนำซึ่งมีอยู่ ประมาณ 6-7 คน จะเป็นร้าน น้ำชา ชมรมอนุรักษ์ไก่อีแต่น ไม่ค่อยบ่อย มีที่แล้วชมรมบ่อย เราจะพบกันในช่วงภาคกลางคืน ซึ่งเป็นที่ ทำกิจกรรมด้วย ตอนนั้นเราก็นั่งร้านคุยในช่วงค่ำ ร้านน้ำชาจะประหยัดมากกว่า

ศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานมีการกำหนดเป็นครั้งคราว หน่วยงานหลัก คือ สถาบัน ทักษิณคดีศึกษา ซึ่งเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายรวมในจังหวัดสงขลา ตามอำเภอต่าง ๆ มีการกำหนด เป็นครั้งคราว เช่น สะเดา จะนะ นาทวี หาดใหญ่ บางครั้งใช้วัด โรงเรียน ตามร้านค้า ชมรม สำหรับศูนย์กลางพบปะประจำเดือนของแกนนำคือ สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ตั้งอยู่ที่โรงเรียนคลองหะ ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเป็น งานหนึ่งของสมาคมนี้

3.6) ปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร/ประสานงาน

ผู้วิจัย : ปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารประสานงานกันมีบ้างไหมคะ

จรรย์ : มีปัญหาด้านคั่นสังกัดมีงานซ้อนกัน เราก็ต้องไปงานราชการก่อน

ไพศาลี : ปัญหาก็มีคือ เราใช้เวลาราชการ ถ้าเป็นวันเสาร์อาทิตย์ คุณภาพของคนไม่ เหมือนกัน ครูผู้สอน กับผู้บริหารก็ต่างกันไปได้ไม่ค่อยคล่อง

บันดาล : ผู้หญิงจะมีภาระเยอะ

ประสิทธิ์ : ไม่มี เพราะเราอยากจะพบกันอยู่แล้ว

สุพจน์ : ไม่มี

มนตรี : ไม่มี มีหมอยุ่คนเดียวที่ไม่มีโทรศัพท์ ค่อนข้างติดต่อยาก

ดวงใจ : ระยะเวลาไกล ไม่ค่อยมีเวลา

มนูญ : ไม่ค่อยมีปัญหา ส่วนมากเราจะคุยจะแจ้งกันในที่ประชุม

ภิญโญ : ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีปัญหาแต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลา

นิศย์ : มีบ้างคือบางครั้ง มีภาระกิจที่ต้องทำ บางครั้งก็คิดธุระก็ไม่ว่ากัน

สุภาพ : ก็มีบ้าง เพราะในเครือข่ายของเราเป็นครูที่ทำงานในระบบราชการอยู่ด้วย

เวลาที่ประสานงานจึงเป็นเวลาที่ย้ำซ้อนกัน ระหว่างการทำงานราชการกับการทำงานให้เครือข่าย การที่จะออกไปติดต่อตัวต่อตัวก็เป็นไปได้ยาก ต้องว่างต้องใช้โทรศัพท์ บางโรงก็มี บางโรงก็ไม่มีบางทีก็เป็นหน่วยงานเงินงบของราชการ ก็มีความไม่ค่อยสบายใจอีกอย่างหนึ่ง เราทำงานบางทีเราว่าง สมาชิกเขาไม่ว่าง เพราะงานเป็นราชการเหมือนกัน เวลาที่เราพบกันจะเป็นช่วงบ่าย เวลาที่เราพบกัน จะได้ช่วงบ่าย เช่นบางที่ถึงมืด

จะเห็นได้ว่า ปัญหาในการพบปะติดต่อสื่อสารในเครือข่าย มีในเรื่องของเวลาที่มีความซ้ำซ้อนกับเวลาราชการซึ่งเป็นงานประจำ สมาชิกจึงใช้เวลาในช่วงว่างจากงานประจำคือ บ่าย เย็น กลางคืน เสาร์ อาทิตย์ สมาชิกบางคนมีปัญหาในเรื่องไม่มีเครื่องมือติดต่อสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ สมาชิกที่เป็นผู้หญิงจะมีภาระทางครอบครัวมากทำให้ไม่ค่อยมีเวลา อย่างไรก็ตามก็มีบางกลุ่มที่บอกไม่มีปัญหา เพราะทุกคนต้องการอยากพบเพื่อนอยู่แล้ว

4. ผลกระทบปฏิสัมพันธ์ภายในเครือข่ายที่มีต่อสมาชิก

4.1) พฤติกรรมด้านการจัดการศึกษาของสมาชิก

ผู้วิจัย : เมื่อเข้าสู่เครือข่ายการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ได้พัฒนาไปอย่างไรบ้าง

ประสิทธิ์ : จุดนี้สำคัญเพราะเรานำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมาก

เรื่องการอนุรักษ์ป่า ทำให้เด็กได้นำมาแบ่งกลุ่มกัน สวนป่าเป็นสวนหย่อม เพราะเด็กทำสวนป่าเป็นสวนหย่อม พอได้งบประมาณจะได้ทางเดินเพื่อให้เด็กได้ศึกษาป่า ซึ่งได้ภูมิปัญญาจากพ่อใหญ่วิบูลย์ สหกรณ์ออมทรัพย์เราได้มาจากเครือข่าย ออมทรัพย์จะมีอยู่แล้วในหมู่บ้าน แล้วมาได้ของพ่อคล้ายกับน้ำอัมพร ชัดเจนยิ่งขึ้น ของครูชบโครงการแกกกี ก็จะสามารถเลี้ยงตัวเองได้ เพราะถ้าเราจะอนุรักษ์อย่างเดียว มันก็หมดไปหมดไป

จรรย์ : จริง ๆ แล้วเปลี่ยนไปเยอะในลักษณะ เมื่อก่อนเราจำกัดสิทธิของเด็ก เราเป็นครู เมื่อเราเข้าไปร่วมกิจกรรมของกลุ่มนี้ เราไม่ใช่เป็นครู เราทำตัวเป็นเพื่อนของเขา แล้วกับนักเรียนการเรียนมันเรียนได้ทุกแห่งได้ค้นไม้ บนถนน นอกห้องเรียน ในห้องน้ำ เราเรียนได้หมด ไม่จำกัดสิทธิของเด็กเขาชอบนอนอ่านนั่งอ่านได้ทั้งนี้ แต่อิสระนี้ต้องอยู่บนขอบเขตของกติกา เช่น ถ้าจะนอนก็ได้ เพื่อนต้องไม่รำคาญ

สุภชัย : ก็มีเปลี่ยนในแง่เราปลูกฝังให้เด็กรักธรรมชาติ บางครั้งเราก็เอาหลักสูตรท้องถิ่นเข้าไป หลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องยางพารา

มนตรี : เด็กจะได้ดูจากผลการเรียน คือถ้าครูมีการพัฒนาเด็กก็ได้ไปด้วยส่วนหนึ่ง การเรียนการสอนพัฒนาขึ้นเยอะ หลังจากที่ผมได้ประสบการณ์ตรงนี้มา แทนที่จะได้อยู่บ้านนอก ไม่ได้เปิดหูเปิดตาอะไรเลย อยู่กับเด็กความรู้ก็เท่าเด็ก แต่ขณะนี้ผมได้ประสบการณ์นี้มาแล้ว ได้รูปแบบมาจัดประสบการณ์การเรียนการสอนดีขึ้นกว่าเดิม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กดีขึ้นเยอะ

มนูญ : เฉพาะตัวก็เปลี่ยน แต่เปลี่ยนทั้งระบบมันคือใช้เวลา เราเป็นผู้บริหารจะสะดวกหน่อย เราก็ทำเป็นโยบาย สามารถประสานหน่วยงานอื่น ๆ ได้ แนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้ก็นำมาใช้ได้ ครูมันรับทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ ไม่ได้ เพราะครูยังใช้ระบบเดิมอยู่ พอมันเป็นเรื่องใหม่ เขาก็กังวลว่าที่เราทำมันถูกต้องหรือไม่

กัญญา : เรื่องสิ่งแวดล้อมก็ดีขึ้นเรื่องขยะ เรื่องปลูกต้นไม้ เมื่อเด็กได้มีโอกาสรับผิดชอบเป็นกลุ่ม เปลี่ยนที่ตัวเด็กคือพาเด็กไปเข้าค่ายอนุรักษ์ไปดูหลาย ๆ ที่ไปดูความรู้แล้วนำมาใช้ที่บ้าน เครือข่ายไปเข้าร่วมกับสะเดา จะนะ นาทวี ไป 1 ปี 1 ครั้ง ที่นักเรียนได้พบกัน ใน อำเภอนาทวีเองปีที่แล้วก็จัดไป มีส่วนของอำเภอด้วยและก็ส่วนรวมด้วย

นิตย์ : พัฒนาขึ้นเด็กเขาชอบไปมีประสบการณ์บ้าง ไปเข้ากิจกรรมบ้างไปแลกเปลี่ยนความคิด อาจจะทำให้เกิดความเพลิดเพลินแล้วยังได้ความรู้ด้วย บางครั้งถ้าเป็นกิจกรรมเศรษฐกิจก็จะได้รวมกลุ่มกันทำให้เกิดความสามัคคี

สุชาติ : เรามองประเด็นว่าจุดต่อของหลักสูตร 2533 มาถึงจุดนี้เราอยากให้มันเกิด ถ้าการทำความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับผู้สอน ถ้าหากว่าผู้บริหารกับผู้สอนไม่ชัดเจนเข้าใจไม่ตรงกัน ปัญหามันก็เกิดขึ้น ลักษณะวิธีการ กระบวนการเรียนรู้ที่เราจัดให้สังคมผลกระทบที่จะเกิด การนำเด็กออกนอกสถานที่ระเบียบการศึกษานอกสถานที่ต้องนำมาใช้ ถ้าหากว่าผู้บริหารไม่เล่นด้วยตรงนี้ไม่เกิดชุมชนกับโรงเรียนความสัมพันธ์กันดีมาน้อยแค่ไหน ถ้าชุมชนไม่เข้าใจว่าโรงเรียนทำอะไรอยู่โรงเรียนไม่อธิบายว่าทำอะไร ตรงนี้คือประเด็นปัญหา ตรงนี้มันไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ชุมชนไม่คุ้นเคยผู้บริหารมองจุดนี้ยังไม่เห็น มันก็เป็นปัญหา

สุภาพ : เปลี่ยนไปมาก แต่ก่อนกิจกรรมจะเป็นลักษณะมันขึ้นอยู่กับสภาพการ ซึ่งจะ เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางเป็นส่วนใหญ่ การนำเอากิจกรรมในโรงเรียนออกสู่ชุมชน จะมีน้อยแต่จะเป็นลักษณะการดึงชุมชนเข้าสู่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ แต่ตอนหลังมาเราก็ใช้กิจกรรมโรงเรียนออกสู่ชุมชน

จน ออกพื้นที่ออกนอกห้องเรียนมากขึ้น โดยให้เด็กไปพบไปเห็นของจริงมากขึ้น ให้เขาได้สัมผัสของจริงมันจะทำให้เกิดการกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดได้ดีกว่าเรา เราเชื่อว่าอย่างนั้น การที่เด็กได้เห็นเพียงรูปภาพไม่เท่ากับการได้เห็นของจริง

ชัชวพันธ์ : มันพัฒนาขึ้น ทำให้เด็กมีจิตสำนึก ได้ปลูกจิตสำนึกให้กับเด็ก การรักท้องถิ่นของตนเอง และงานที่ผู้ปกครองของเด็กที่ทำอยู่ก็อยากให้เด็กทำงานนี้เป็นด้วย อาชีพของผู้ปกครองไม่ให้เด็กลืม ถึงแม้เด็กจะไปอยู่ที่อื่นแล้วก็ตาม ก็จะทำให้เด็กกลับมาประกอบอาชีพที่ตนเองทำอยู่ เปลี่ยนไปในลักษณะที่เด็กได้มีการเรียนรู้ ได้นำมาปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะป็นภายในโรงเรียนหรือข้างนอก เด็กมีความกระตือรือร้น อยากที่จะเรียนที่เขา กำลังเรียนรู้ เครือข่ายได้พัฒนา สำหรับตัวครู เราก็พยายามประชุมครูในเครือข่าย ในอำเภอสะเตาะบ้าง หาดใหญ่บ้าง อำเภอจะนะบ้าง อำเภอนาทวีบ้างจากการประชุมของแต่ละเดือน แต่ละอำเภอ ทุกอำเภอ ที่อยู่ในเครือข่าย เขาให้ความสนใจหรือความร่วมมือดี พร้อมทั้งโรงเรียนอื่นที่เขาไม่เคยทำตรงนี้มาก่อน เมื่อเขามาเจอในที่ประชุมก็ก็อยากจะทำไปปฏิบัติกับโรงเรียนเขามาก่อน เขาเห็นว่ามันได้ผลจริง ๆ จากการสอบถามหรือจากการสัมภาษณ์จากเด็กหรือเรา ได้เห็นของจริง

ผลกระทบจากการที่ครูเข้าไปสู่เครือข่าย ในด้านการจัดการเรียนการสอน สิ่งที่ชัดเจนที่สุดคือ ครูได้กระบวนการคิด ทำให้ครูได้พัฒนารูปแบบและวิธีการสอน เช่น จากที่เคยสอนในห้องเรียน ก็เปลี่ยนรูปแบบให้เด็กมีมีโอกาสได้สัมผัสกับของจริงมากขึ้น นำกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนมากขึ้น กลุ่มครูในเครือข่ายมีการร่วมมือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบการจัดค่าย เกิดขึ้น เช่น ค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งครูกับเด็กต่างมีความพอใจในผลที่เกิดขึ้น ผลที่ตามมาคือเด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความสุข มีความตระหนักมีจิตสำนึกมากขึ้น ครูเริ่มเข้าใจในการสอนที่มีประโยชน์สูงสุด เปลี่ยนจากบทบาทผู้สอน เป็นเพียงผู้เสนอแนะและผู้สนับสนุน

4.2) ผลกระทบต่อการจัดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน

ผู้วิจัย : การจัดกิจกรรมหลักสูตรท้องถิ่นได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่

ไพศาลี : บางทีมันก็ชัด บางทีมันก็ไม่ชัด เช่น หลักสูตรท้องถิ่นเข้าหลาย ๆ อย่าง ที่นี่ ช่วงแรกที่อาจารย์มโนญทำอยู่ ตลาดนัดนักเรียนที่ทำมาก่อน มีสถานเลี้ยงปลา มีการนำชาวบ้านนักเรียนไปร่วมกันปล่อยปลา บำรุงรักษาบ่อน้ำ พอปลาในโดก็ประกาศให้คนมาจับโดยเสียเงินให้บ่อ เขียววิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ มีกลุ่มหลาย ๆ กลุ่มที่พอจะยกมาคือกลุ่มเลี้ยงแพะ กลุ่มเลี้ยงเป็ดไข่ กลุ่มจักสาน กลุ่มผ้าบาติก มาอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้าน

ประสิทธิ์ : พาเด็กไปเที่ยวที่วัด เกี่ยวกับไทยคดีศึกษา อีกอย่างก็พวกจักสานบูรณาการเข้ากับรายวิชา ส่วนใหญ่จะเป็นการบูรณาการ

สุพจน์ : เปลี่ยนแน่นอน เราไม่อยู่นิ่ง หลักสูตรท้องถิ่น ด้านความรู้สึกรู้ใจของเด็ก เปลี่ยนไปแน่นอน เด็กมีความสุขมีความกระตือรือร้น เพราะว่าที่แล้วมาการศึกษาของเราจัดเด็ก เข้าไป อยู่ในคอก การศึกษาของเราเดี๋ยวนี้ ครูเพียงแนะนำ แล้วก็ปล่อยเด็กให้เขาค้นพบความรู้เอง แล้วมานำเสนอ การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการป้องกันเด็ก และเด็กมีความสุขมากกว่า คนไหนที่จู้จี้จิกจิกมันจะ โดนเก็บไปที่ละคน ทีละคน ไปเห็นอะไรหลาย ๆ อย่างแล้วก็มาวิพากษ์วิจารณ์กัน ได้วิธีการสอน 1) ไปเห็นของคนอื่นแล้วเอามาพัฒนา 2) คนในกลุ่มเราคิดสร้างสรรค์ แต่ทั้งนั้นทั้งนี้จากเมื่อก่อน เราอยู่ในโลกแคบ ๆ สอนสอน การได้ไปพูดคุยไปคุยการได้รับฟัง มันเหมือนกับการจุกประกายความคิด สรุปรว่าจุกประกายความคิด การไปพูดคุยกับผู้ใหญ่วิบูลย์ ดร.เอกวิทย์ เราได้เปลี่ยนแนวคิด

มนตรี : มีอยู่ในแผนการสอน คือเรื่องบุคคลสำคัญในท้องถิ่น คือคิงบุคคลสำคัญอย่าง เช่น คุณลุงอัมพร ที่เคยเป็นนักบรรยายระดับประเทศ ผมก็ดึงเข้ามาบรรยายไว้ในหลักสูตร เพื่อให้เด็กได้มองเห็นคุณงามความดีของแก คนใกล้ตัวคนบ้านเราท่านได้ทำความดี

กัญญา : หลักสูตรท้องถิ่นคือโครงการหารายได้ระหว่างเรียน เป็นโครงการ สนับสนุนของเกษตรอำเภอให้เงินมา 40,000 บาทให้นักเรียนปลูกผักสวนครัว ปลูกยางโคยปิดตา และ พันธุ์ไม้เพื่อจำหน่าย แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มตามความสมัครใจ เป็นไม้ประดับบ้างเพื่อออกจำหน่าย ทำมาก่อนเข้าร่วมเครือข่าย เกษตรเขาให้ทำมานานแล้ว ผลสำเร็จของกิจกรรมก็ได้มีส่วนสนับสนุน ส่วนหนึ่งเอาไปนำไปปรับปรุที่ที่บ้าน พันธุ์ไม้เอาไปปลูกที่สถานที่สำคัญ เอาไปจำหน่าย ทำเป็นงาน เลือกร้าน ป 5-6 มัธยมก็อยู่ใน สรง. 1 สัปดาห์จะทำอยู่จะทำอยู่ 2 คาบ

นิศย์ : เห็นได้ชัดสภาพบริเวณโรงเรียนได้ปรับปรุงมีสีสันขึ้นเยอะ เกี่ยวกับกิจกรรมการรวมกลุ่มเด็ก ๆ ได้ใช้ความคิดหลาย ๆ คนมาแก้ปัญหา

สุภาพ : มีเรื่อย ๆ มีทุกปีเป็นการพัฒนาหลักสูตร ไม่ใช่จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้ สอดคล้องกับท้องถิ่นในเรื่อง ตอนเริ่มแรกเป็นเรื่องศิลปวัฒนธรรม มาตอนหลังเป็นการศึกษาสิ่งแวดล้อม ชุมชน หลังจากนั้นก็เริ่มชัดเจนเรื่องเป็นการศึกษาป่าชุมชน เรื่องแหล่งน้ำชุมชน เรื่องอาชีพในท้องถิ่น ความจริงแล้วมันแยกออกจากกันชัดเจนไม่ได้ มันเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่ว่า เราไปจับเอาจุด ไหนเป็นหลักแล้วเอามาเชื่อมโยงกันเนื้อหา

จะเห็นได้ว่าผลต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน เมื่อครูมีโอกาสได้พบปะกับผู้รู้ เช่น ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง หรือแม้แต่ครูในเครือข่าย ผู้รู้ในท้องถิ่น ครูก็เกิดความคิดใหม่ ๆ ในเรื่องของการศึกษา ครูบางคนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ในท้องที่ตนได้ ที่น่าสนใจคือเกิดการคิดสร้างสรรค์หลักสูตรท้องถิ่นด้วยตนเอง เช่น โครงการหารายได้ระหว่างเรียน กลุ่ม เลี้ยงสัตว์ กลุ่มผ้าบาติก นำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาบรรจุในเรื่องบุคคลสำคัญ เพื่อให้เด็กเกิด ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นคน หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ครูในเครือข่ายได้ให้ความสำคัญอยู่เสมอ เพราะ เป็นการเรียนการสอนที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างเด็กกับชุมชนได้

4.3) ผลดีที่ได้รับจากเครือข่ายครู

ผู้วิจัย : เมื่อเข้าสู่เครือข่ายผลดีที่ท่านได้รับมีอะไรบ้าง

ชัชวรินทร์ : เด็กไม่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียน หรือห้องแคบ ๆ การที่เด็กได้ ออกไปอยู่ข้างนอกทำให้เด็กได้มีความสบายใจมากขึ้น เด็กอยากรู้ อยากเรียน อยากเห็น กล้าถามกล้า แสดงออกมากขึ้น จากการสังเกต ตัวผมเองก็ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนกับเพื่อน พัฒนาแนวคิด

ไพศัลย์ : เด็กมีโอกาสโดยเฉพาะ เด็กมีความสนใจเรียนจบไปแล้วก็สามารถใช้วิชาเหล่านี้ได้บ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นความภาคภูมิใจอย่างหนึ่งของโรงเรียน ที่สามารถจะทำในจุดนี้ได้ กับตัวเองมีผลดีคือ สามารถที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่มีอุดมการณ์เดียวกันสามารถที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมกันได้ แลกเปลี่ยน ความรู้ ความคิดเห็น เพื่อจะนำมาพัฒนางาน ส่วนของโรงเรียนก็คือได้นำส่วนของสิ่งเหล่านี้มาใช้

ถภ : ผลสำเร็จของกิจกรรมที่ได้จากกิจกรรมต่าง ๆ มาจากการเข้าสู่เครือข่าย เพราะเราได้รับความรู้มาจากหลาย ๆ ที่พัฒนาตนเอง

จรินทร์ : คือแนวคิดมันเปลี่ยน ในเรื่องของเราจัดกิจกรรมให้เด็ก ความคิดเดิมมันอยู่ในกรอบในระเบียบ ในกติกาของส่วนมากจะเป็นไปตามหลักสูตร เด็กเขามีความสุขในกิจกรรมมากขึ้น

สุพจน์ : ตัวเองสอนไม่เบื่อได้แนวคิดมาใช้กับเด็ก เราต้องตื่นตลอดเวลา

ประสิทธิ์ : ที่ภูมิใจมาก ๆ คือเครือข่ายเราเป็นผู้เสียสละ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยไม่ปิดบัง

ศุภชัย : ได้ประสบการณ์ โรงเรียนห้องที่ได้ปรับสภาพจากโรงเรียนท่ามาหากิน สภาพพื้นที่ของเราอย่างนี้ ได้แนวคิดใหม่ที่จะประยุกต์ใช้ในโรงเรียนของเรา

มนตรี : ได้กล่าวถึง ผลดีที่ได้รับจากเครือข่ายว่า 1) เรามีเพื่อนปรึกษา เพื่อนคุย 2) ดีในเรื่องประสบการณ์มาพูดคุยกับเด็ก 3) ดีในเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เช่น การสอนนอกสถานที่ นอกห้องเรียน แต่ก่อนนั้นสอนในห้องสี่เหลี่ยม เดิมนี่ไปสอนตามคันทุเรียนเขาบ้าง ไปสอนใต้ต้นมังคุดเขามั่ง เป็นธรรมชาติของเด็กไปเลย แต่ก่อนรูปแบบนี้ก็เคยทำเมื่อครั้งเป็นเด็กใหม่ ๆ ระยะเวลาหลังก็ค่อยหมดไป แต่เดิมนั้นมันเกิดขึ้นเพราะประสบการณ์ที่เราได้จากตรงนี้

ดวงใจ : ความรู้ที่เรารับมาใหม่ ๆ และเราได้รับรู้รับฟังอะไรใหม่ ๆ เราอยู่ในที่กันดาร เราออกไปก็ได้รับการแลกเปลี่ยนความรู้ตลอด เช่น จากครูจบ แวะไปกรุงเทพบ่อยได้ความรู้ใหม่ ๆ มาบ่อย

มณูญ : มีเพื่อนมากขึ้นอบอุ่นขึ้น แล้วพอหลายคนเข้ามามีคนรับรู้มากขึ้น แนวคิดของเราที่เริ่มเผยแพร่เป็นที่ยอมรับ ในเรื่องของเอกสารต่าง ๆ ก็เผยแพร่ออกไป พอนำเสนอเขาก็เข้าใจได้ง่าย

ภิญโญ : ผลดีที่เข้าสู่เครือข่ายเพื่อต้องการพัฒนาสังคมชุมชนในหมู่บ้านได้ผล เพราะ
ว่าเด็กเข้าไปดูแลมาอยู่ที่บ้านที่อื่นมันสบาย แล้วทำไมของเรานั้นไม่สบาย ต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ไปเห็น
แบบอย่างที่ดีก็นำมาประยุกต์ใช้

นิตย : 1) ประสบการณ์ตัวเองได้เยอะแล้วแต่เราจะนำประสบการณ์นั้นไปปฏิบัติ
จริงหรือไม่ 2) เรามีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนกับคนที่มีความรู้ความคืดดี ๆ หลากหลายเราได้พัฒนาตน
เองขึ้น นอกจากนั้นเราสามารถรวมกลุ่มขึ้นจะทำให้ตัวเองมีความคล่องตัวขึ้น ไม่ว่าจะเป็
การอบรมทรัพย์เกี่ยวกับเศรษฐกิจ

สุภาพ : เครือข่ายตรงนี้เราได้พบครูที่ทำหน้าที่ครู ทั้งที่ครูที่เป็นข้าราชการและทั้งครูที่
เป็นชาวบ้าน ที่เป็นข้าราชการมีหลายสังกัด

บันดาล : ผลกระทบมองโลกได้กว้างขึ้น เข้าใจอะไรหลายอย่าง ได้พัฒนาตนเอง

ผลดีที่ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาได้รับ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผลดีทางด้านจิตใจ จากการทำเครือข่ายครูรวมกันเป็นกลุ่มทำให้เกิดความอบอุ่นมากขึ้น มอง
โลกได้กว้างขึ้น ทำให้ได้พัฒนาโลกทัศน์ของตนเอง

2) ผลดีต่อวิชาชีพ จากการทำมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างสม่ำเสมอ จากผู้
รู้บ้าง จากครูชาวบ้านบ้าง ทำให้ครูได้รับความรู้มาปรับปรุงวิชาชีพของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ด้านเทคนิค
การสอน ด้านรูปแบบและวิธีการ ซึ่งจากการสัมภาษณ์จะเห็นว่ากลุ่มครูได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลง
ของเด็กเป็นไปในทางที่ดีขึ้น กล้าถาม กล้าแสดงออก ตัวครูเองก็มีความสุขในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน มีความตื่นตัวอยู่เสมอ เด็กก็เรียนรู้อย่างมีความสุข

3) เกิดความคล่องตัวในการทำงาน เห็นได้จากกลุ่มครูได้รับการตอบรับมากขึ้น เป็นที่ยอมรับ
ในระดับต่าง ๆ การทำงานการขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้รับการตอบรับและให้การ
สนับสนุนมากขึ้น

4.4) ผลกระทบด้านอื่น ๆ

ผู้วิจัย : นอกจากผลกระทบในทางที่ดีแล้วมีทางที่ไม่ดีบ้างหรือไม่

ชัชวพันธ์ : โรงเรียนอื่นที่เขาไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม หรือโรงเรียนที่เขาไม่ได้ทำโครง
การนี้ เขาอาจจะคิดว่าเราจะไม่ออกหลักสูตรไปก็ได้ แต่เดี๋ยวนี้นี่ไม่ว่าจะเป็นสถานีวิทย์ โทรทัศน์ โครงการ
ระดับชาติ ระดับประเทศเขากำลังพูดถึงโครงการตรงนี้ เราไม่ได้ทำตอนนี เราทำมาก่อน เราเริ่มเป็นที่
ยอมรับ ในเพื่อนครูที่เขาไม่ได้ทำเขาอาจจะต่อต้านว่าเราทำอะไรกัน มันเรียนอะไรกัน แท้ที่จริงมันอยู่
ในงานเลือกอยู่ในหลักสูตรไม่ได้ยื่นออกเหนือไปจากไหนจะเลือกวิชาอะไรก็ได้ เราก็เลือกเอางานอื่นที่มัน
หลากหลายที่นี้

ไพศาลี : หน่วยงานค้นสังกัด ถ้าเขาไม่เข้าใจว่ากิจกรรมที่เราทำเพื่อเด็กเพื่อชุมชน แต่ถ้าเขาไม่เข้าใจบางครั้ง เราต้องใช้เวลาราชการ บางครั้งเราไม่ได้อยู่ในโรงเรียน ใครมาติดต่อแล้วเราไม่อยู่มาถึงไม่พบไม่อยู่ทั้ง ๆ ที่เราไปทำงาน มันกระทบกับเราโดนมองไปในแง่ลบ เขาไม่ได้มองในแง่บวกที่ว่าเรานำความรู้มาพัฒนาโรงเรียนพัฒนาชุมชน

ศุภชัย : ก็มีบ้างเพื่อนครูบางคนเขาไม่เข้าใจว่าเราทำอะไรอยู่ เขาหาว่าเราเจ้ากี้เจ้าการ ในบางเรื่อง เขาไม่อยากจะให้ทำ เขาไม่เข้าใจ

จรรย์ : ระยะเวลาแรก ๆ มันจะได้รับการกระหน่ำกระแหน จากโรงเรียนว่า เราทำอะไรกันอยู่ เช่น ให้เด็กเล่น เช่น เล่นจักรยาน เลี้ยงไก่ ไปสังเกตพฤติกรรมไก่ คูการเจริญเติบโตของไก่ มันก็มีความสุขเป็นสภาพจริง ๆ ของพื้นบ้าน บ้านแกอยู่อย่างนั้น พอเราจัดโรงเรียนให้เหมือนบ้านเด็กเขาก็มีความสุข เด็กมีความสุขก็อยากมาโรงเรียน ผลที่ได้ตามมาเด็กก็ได้วิชาอื่น ๆ โดยอัตโนมัติ ถ้าเราจัดโรงเรียนไม่เหมือนบ้านเด็กไปไม่ชอบ ปัญหาเด็กขาดเรียนเยอะ

มนตรี : จะใช้เวลาไปประชุมไปราชการบ่อย เพื่อนครูก็จะไม่พอใจ ตัวเองไปราชการบ่อย เช่น ไปสัมมนา เรียกว่าเพื่อนอิจฉา

สุพจน์ : ผลกระทบด้านไม่ดีไม่มีผลเสียเลย

ดวงใจ : ด้านไม่ดีไม่มีเพราะเราทำงานกันด้วยใจรัก ไม่มีใครถูกบังคับถ้าไม่พอใจเราก็คสามารถออกมาได้

มนูญ : กระทบแน่เพราะเป็นเรื่องใหม่ หน่วยศึกษานิเทศก์ต้องจัดใหม่ เขาต้องยึด

กรอบ

ภิญโญ : ไม่ค่อยมี ส่วนครอบครัวก็เข้าใจ

นิตย์ : ด้านหน้าที่การงานบางครั้งผู้บังคับบัญชาก็มองว่าเราทำงานนอกเหนือ อันที่จริงมันก็เกี่ยวข้องกันทั้งเด็กและชุมชนก็เกี่ยวเนื่องกัน เรามองว่าถ้าเราฝึกเด็กแล้วใครจะรองรับเด็กถ้าเราไม่ฝึกชุมชน บางครั้งโอกาสการเรียนต่อของเด็กไม่มี เราก็ต้องให้เด็กสามารถอยู่ในชุมชนได้ มีงานพัฒนาอาชีพเพื่อไม่ให้เขามีเวลาว่าง

สุภาพ : ไม่มี สิ่งหนึ่งที่เราคำนึงอยู่คือเรื่องครอบครัว แต่ครั้งนี้เราสามารถผ่านการเรียนรู้แล้ว เราสามารถป้องกันได้ เพราะเพื่อนครูที่เราทำงานพวกนี้เขาพบปัญหา ครอบครัวถูกละเลยไปสักหน่อย เพื่อเอาเวลาไปทำกิจกรรมกับกลุ่มมวลชน ซึ่งครั้งนี้เราก็เรียนรู้ว่า จะต้องให้ครอบครัวเข้าใจว่าเราทำอะไรอยู่

บันดาล : ผลกระทบด้านไม่ดีไม่มีเพราะเราไม่ได้เรียกร้องอะไรจากใคร จะเป็นฝ่ายให้รู้สึกว่าเขาจะยอมรับกัน ผลเสียนี้ไม่มี

จากการสัมภาษณ์ครูในเครือข่ายทำให้ทราบว่า ผลกระทบจากการรวมตัวกันทางด้านที่เป็นอุปสรรค จะเห็นได้ว่าระยะแรก ๆ วิธีคิดและวิธีปฏิบัติ ของกลุ่มครูในเครือข่ายค่อนข้างสร้างความไม่

เข้าใจให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมในเครือข่ายด้วย รูปแบบความร่วมมือแบบเครือข่ายยังเป็นเรื่องใหม่อยู่ในระดับเริ่มต้นการเรียนรู้ร่วมกับ ผลกระทบที่มีเครือข่าย สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ปัญหาในเรื่องความไม่เข้าใจในการทำงานจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน
- 2) ปัญหาเรื่องระยะเวลาทำงานต้องเบียดบังเวลาทำงานประจำ

การดำเนินงานในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน

1. กิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้

1.1) การประชุมสัมมนา / การศึกษาดูงาน

การประชุมสัมมนารวมทั้งการศึกษาดูงานของเครือข่ายมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้สมาชิกในเครือข่ายได้มีประสบการณ์ตรง ได้ความรู้เพื่อจะนำมาพัฒนางาน / กิจกรรมที่ได้ทำ
- 2) เพื่อต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทักษะความรู้เพิ่มเติม เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

- 3) เพื่อสนับสนุนเชื่อมโยงบรรดาครูในเครือข่ายให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

เนื้อหาที่มีการประชุมสัมมนา / ศึกษาดูงาน

เนื้อหาที่มีการประชุมสัมมนา / ศึกษาดูงานมีหลากหลาย เพราะเครือข่ายครูเป็นส่วนหนึ่งกับเครือข่ายชาวบ้านในสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา เนื้อหาจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้จากชาวบ้าน ชุมชน และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง อันได้แก่ เรื่องออมทรัพย์ เกษตรกรรมต่าง ๆ เช่น ขางพารา เรื่องสหกรณ์ร้านค้า ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน ลังแคว ล้อม การอนุรักษ์ หลักสูตรท้องถิ่น เกษตรแบบผสมผสาน การจัดสวัสดิการชุมชน การทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในการประชุมสัมมนาศึกษาดูงาน จะผสมผสานกันระหว่างความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ประกอบอาชีพการค้าชีวิต และนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้แก่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หลักสูตรท้องถิ่น การจัดสวัสดิการชุมชน การทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ เนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ เกษตรผสมผสาน เรื่องสหกรณ์ร้านค้า การจัดตั้งกลุ่มรับซื้อยาง

วิธีการประชุมสัมมนา/ศึกษาดูงาน

1) การประชุมสัมมนา/ศึกษาดูงานในพื้นที่ มักไม่มีรูปแบบ เช่นอาจไปนั่งอภิปรายคุยกันที่วัด หรือที่โรงเรียน สมาคม ชมรม เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ เพราะครูจะใช้งบประมาณของตนเองเป็นส่วนใหญ่

2) การประชุมสัมมนา/ศึกษาดูงานนอกพื้นที่ ลักษณะการดำเนินการมักไปร่วมกับกลุ่มเครือข่ายชาวบ้าน ในงานคนดีศรีสังคมที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ หรือ จัดประชุมสัมมนาเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ รูปแบบจะเป็นในลักษณะเชิญผู้รู้มาอภิปราย แบ่งกลุ่มย่อยตามความสนใจ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมที่เขาได้ทำ เมื่อได้ข้อสรุปผลก็ส่งตัวแทนไปสรุป ความถี่ที่จัด ปีละ 1-2 ครั้ง งบประมาณส่วนใหญ่จะใช้ส่วนตัว และในบางครั้งได้รับจาก สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือเข้ามาประสานในกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดสงขลาคือ สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา หน่วยงานนอกพื้นที่คือ สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ผลหรือความสำเร็จของกิจกรรม

จากการที่เครือข่ายได้มีโอกาสประชุมสัมมนา/ศึกษาดูงาน มีโอกาสพบกับผู้รู้ นักวิชาการ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ครูแกนนำที่มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการทำงานที่หลากหลาย ทำให้สมาชิกในเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนปัญหา ทักษะ ตลอดจนความรู้ที่เกิดการปฏิบัติทำให้เครือข่ายมีความเข้าใจตรงกัน มีการเชื่อมประสานสามัคคี ผลโดยตรงก็คือสมาชิกมีการพัฒนากระบวนการคิด ได้เรียนรู้ประสบการณ์เกิดการพัฒนาแนวคิด ได้แนวทางปฏิบัติในการทำงาน ผลโดยอ้อมก็คือเป็นการประชาสัมพันธ์และขยายเครือข่ายไปในตัว สมาชิกในเครือข่ายได้เพื่อนร่วมอุดมการณ์ไว้คอยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คำแนะนำตลอดจนแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ แก่กันและกัน

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคปัจจุบันไม่ค่อยมี เพราะสมาชิกมีความต้องการอยากจะไปพบปะกันอยู่แล้วถึงแม้จะใช้งบประมาณของตัวเองก็ตาม แต่เมื่อก่อนมีในเรื่องความไม่เข้าใจของเพื่อนร่วมงานว่าทำงานให้กับองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เมื่อเครือข่ายได้รับการยอมรับมากขึ้นจากระดับนโยบายปัญหานี้ก็ลดลง

2 กิจกรรมการหาทรัพยากรให้กับครูในเครือข่าย

วัตถุประสงค์

เพื่อให้สมาชิกทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทรัพยากรที่จัดหา

ส่วนใหญ่ทรัพยากรที่มีการจัดหาจะเป็นเงินทุน ส่วนด้านอุปกรณ์จะมีบ้างเล็กน้อย เช่น เอกสาร
ถึงขยะ อาหาร

วิธีดำเนินการ

การหาทรัพยากรค่อนข้างดำเนินการน้อย จะดำเนินการในลักษณะดังต่อไปนี้

1) ใช้ผู้ประสานงาน คืออาจารย์จ่านงค์ แรกพินิจ นักวิจัยจากสถาบันทักษิณคดีศึกษา และ คุณ
วิจิต นันทสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้านประสานงาน กับหน่วยงานที่จัดสรร
งบประมาณตามโครงการหรือตามโอกาสเป็นครั้งคราว เช่น สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ ยูนิ
เซฟ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

2) นำสมาชิกเข้าไปหาทรัพยากร

3) ทำโครงการเพื่อของบประมาณ

4) ดำเนินการในรูปการทอดผ้าป่าพันธ์ไม้ ซึ่งเครือข่ายจะมาจากทั่วทุกภูมิภาคสมาชิกเครือข่าย
ที่มาจากต่างถิ่นจะนำเงินมาแทนต้นไม้ เป็นลักษณะการบอกบุญ เมื่อได้เงินก็นำไปทำประโยชน์กับเครือ
ข่ายได้ใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ วิธีการทอดผ้าป่าจะมีการปลูกต้นไม้ตามที่สาธารณะและมีเงินจากชาว
บ้านร่วมกันทำบุญ เครือข่ายที่ทำการทอดผ้าป่าจะมีทั้งชุมชน กลุ่มชาวบ้าน ครู นักเรียน และองค์กร
อื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หลังจากนั้นก็มีกรอภิปรายให้ความรู้กับสมาชิกเครือข่าย ซึ่งการทอดผ้าป่าพันธ์
ไม้จะทอดตามโรงเรียนและวัด

ความถี่ในการจัดหาทรัพยากร

การจัดหาทรัพยากรความถี่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้งหรือตามกิจกรรมที่ได้ที่ดำเนินการ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์กรเอกชนที่มีส่วนในการหาทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นด้าน คน เงินทุน อุปกรณ์ คือสถาบัน
พัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน ซึ่งจะมีบทบาทอย่างมากต่อเครือข่าย ถือเป็นหน่วยงานหลัก ที่สนับสนุน
เครือข่าย บางครั้งก็มีหน่วยงานของราชการของท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง เช่น สภาตำบล สาธารณ
สุข พัฒนาชุมชน เกษตร สำนักงานการประถมศึกษา

ความถี่ของกิจกรรม

ผลโดยตรงก็คือสมาชิกได้รับทรัพยากรในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น บุคลากรในด้านวิชาการ
ทำให้ครูได้รับความรู้เพื่อจะได้นำมาประยุกต์ใช้ได้ ได้งบประมาณในบางส่วนในการทำกิจกรรม ใน
ส่วนของจิตใจสมาชิกได้รับความอบอุ่น สร้างความตระหนักของตนในเรื่องของการรักชุมชน รักท้องถิ่น
และทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหาและอุปสรรค

มีบ้างในเรื่องการเดินทางเพราะสมาชิกในเครือข่ายต้องใช้งบประมาณ และการติดภาระกิจของ
สมาชิกไม่สามารถไปร่วมกิจกรรมได้

3. กิจกรรมการจัดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

- 1) ให้ชุมชนกับโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 2) เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตในชุมชน

วิธีการดำเนินการ

1) ครูในเครือข่ายร่างหลักสูตรแล้วเสนอ เช่น อาจารย์สุพจน์ แสงจันทร์ในเรื่องหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน อาจารย์ณรงค์ พลันสังเกต ในเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน อาจารย์มณู ศรีสุทธาสินี ในหลักสูตรตลาดนัดนักเรียน ซึ่งหมายความว่าครูที่เสนอหลักสูตรต่าง ๆ เหล่านี้ได้ทำการทดลองทำที่โรงเรียนของคนแล้วนำมาบอกเล่าแก่สมาชิก เมื่อใครสามารถประยุกต์ใช้หลักสูตรใดได้ก็นำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนของคน หรืออาจเกิดแนวคิดใหม่ ๆ แล้วสร้างสรรค์กิจกรรมเองตาม มา หลักสูตรที่เครือข่ายทำโดยมีการร่วมมือกันเป็นเครือข่าย คือหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชน ซึ่งโรงเรียนที่ดำเนินการ ได้นำเด็กออกไปศึกษาสิ่งแวดล้อมให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นคนแล้วขยายผลไปสู่การเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากร การกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชนในเรื่องของสิ่งแวดล้อม เรื่องขยะ สมุนไพร ปีนต้น

2) เชิญวิทยากรมาเสนอรูปแบบของตนเอง ผลที่ได้รับจากการเชิญวิทยากรมาเสนอรูปแบบครูในเครือข่ายได้กล่าวว่า “มันได้ผลเพราะเราได้รู้อะไรหลายอย่าง ไปเห็นแนวทางของเพื่อน เกิดความกระฉ่างทันที ส่วนมากก็ได้นำไปใช้ เขาก็เสนอแต่ว่าเป็นขอบข่ายหรือรูปแบบวิธีการอะไรต่าง ๆ เราก็นำไปใช้ได้”

3) อภิปรายและเสวนา เนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่นต้องคำนึงสภาพของท้องถิ่นเป็นหลัก เครือข่ายจึงใช้รูปแบบการปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในการทำกิจกรรม ซึ่งผลที่ได้แล้วแต่ว่าใครจะนำไปประยุกต์ใช้อย่างไร หรือมีการช่วยเหลือกิจกรรมตามความสามารถที่จะเอื้อกันได้

ความถี่และระยะเวลาในการจัด

ไม่มีการกำหนดเวลาเพราะถือว่าเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

ผลสำเร็จของกิจกรรม

ครูในเครือข่ายจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลัก ได้แนวทางในการประยุกต์ใช้ในโรงเรียนของคน นักเรียนมีความสุขในการเรียนมีผลสำเร็จโดยอ้อมคือ คนรู้จักบทบาทของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนมากขึ้น ครูที่ทำงานอยู่ก็เกิดความสบายใจมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค

การจัดทำหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่พบปัญหา แต่จะพบบ้างในการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะเกิดความไม่เข้าใจในหลัก และวิธีปฏิบัติของหลักสูตรท้องถิ่น หรือความเข้าใจในหลักการของหลักสูตรท้องถิ่นที่ไม่ตรงกัน

4. กิจกรรมเพื่อขยายและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

ผู้วิจัย : กิจกรรมเพื่อสร้างหรือขยายเครือข่ายมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

ไพศิลป์ : เขาก็มีอยู่เรื่อย ๆ เช่น การหาสมาชิกใหม่ ในลักษณะที่ว่า สมมุติว่าที่นี่ทำกิจกรรมอะไรขึ้นมา ถ้าทางกลุ่มใหญ่เขาต้องการที่จะขยายเครือข่ายเพิ่มสมาชิกต้องการทำอะไร ๆ ในจุดนั้น เราก็ดำเนินการขยายเครือข่าย ออกไปได้แบบนี้ ถ้าเราทำกับคนมาก ๆ มันไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เราต้องอาศัยคนที่มึนใจด้านนี้ เสียสละ ใจรัก แล้วก็ก็เป็นคนที่ต้องทุ่มเท ถ้าว่าทำไปด้วยตัวใครตัวมันก็ได้ก็ไม่ประสบผลสำเร็จกับการบริหารเครือข่ายเหมือนกัน เราต้องพยายามหาคนที่มึนใจอะไรเหมือน ๆ กับเราชอบเหมือนกัน เราไปไหนไปกัน คุยกันได้ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ดีกว่าที่เราจะต้องการคนมาก ปริมาณให้มันมาก เอาคุณภาพดีกว่าปัญหาอยู่กับคนเราต้องเอาคนที่มีความตั้งใจ

ลก : ทำตลอด ของอาจารย์จังกค์ แรกพินิจ ส่วนใหญ่ก็สร้างงาน เรามีการสร้างตัวสหกรณ์ เขาเพียงมีการสัมมนากัน เขาจะทำในลักษณะช่วยให้ความรู้ กิจกรรมทุกกิจกรรมเราจะไม่แยกมันจะอยู่รวมกัน ส่วนมากก็จะเป็นการประชุมสัมมนาของกลุ่มอนุรักษ์แหล่งน้ำประชุมกันทุกเดือน ทำอยู่ 7 โรง และขยายไป ควนจง พรหมประดิษฐ์ มัชฌมธรรมโมยิต วัดทุ่งค้อ ทำตั้งแต่ปี 2538

มนูญ : มีกิจกรรมอนุรักษ์ ถ้าระดับประเทศก็มีการทอดผ้าป่าพันธ์ไม้ ภาคเหนือบ้าง อีสานบ้าง ปีที่แล้วก็มาทอดสงขลา เครือข่ายครูก็มีบทบาท ได้มีโอกาสประชุมประสานกันในจุดนี้ วัตถุประสงค์ คือให้มีกิจกรรมร่วมกัน คือคนในเครือข่ายมีโอกาสมีโอกาสมิโอกาสพบปะ แลกเปลี่ยนกัน นี่ก็เนื่องใจของการทอดผ้าป่าเป็นหลัก มีเรื่องการศึกษาด้วย ครูกับชาวบ้าน เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นข้อตกลงของเครือข่ายชาวบ้าน เครือข่ายครูเป็นเครือข่ายเดียวกัน เราตกลงกันว่าทุกปีเราจะทอดผ้าป่าพันธ์ไม้หมุนเวียนกันไป ปีนี้ภาคใต้ ปีหน้าภาคกลาง

จรรย์ : จริง ๆ แล้วไม่มี ถ้าขยายด้วยความสมัครใจผู้นำถ้าไม่สมัครใจ ถ้าเขาเห็นว่ากิจกรรมมีประโยชน์

ประสิทธิ์ : มีการประชุมกันในเครือข่ายของเรา มีการตามข่าวว่าเราไปถึงไหน โครงการอนุรักษ์จะมีมาก ทุกโรงเรียนจะมีสวนป่า โครงการสิ่งแวดล้อม ครั้งแรกคือเราเจออนุรักษ์ป่า ก็ได้เงินมาก่อนหนึ่ง สร้างสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับป่าก่อน แล้วอีกอย่างหนึ่ง การอนุรักษ์น้ำเราก็คิดกัน เรื่องอนุรักษ์น้ำที่นาทิวส่งไปแล้วแต่ไม่ผ่าน เรามีเครือข่ายกันตลอดเวลาโครงการไปมันหล่นซึ่งมันเกี่ยวกับเศรษฐกิจ

มนตรี : เมื่อปีที่แล้ว เราพูดคุยกันอีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมว่า เราจะดำเนินการอย่างไรให้เพื่อนครูเข้ามาสมทบให้มันมากขึ้นกว่านี้ แต่ว่าหยุดไปไม่คืบหน้า มันไม่คิดตรงที่ไม่ชอบ

ภิญโญ : ทำกันอย่างต่อเนื่อง มักรวมอยู่กับกิจกรรมอื่น ๆ

สุภาพ : เราใช้งานเป็นเครื่องมือในการหาสมาชิกให้กับเครือข่าย คือความเข้มแข็งของเราคือ เราร่วมกันทำงาน เพราะจะใช้เวลาที่เราวมกลุ่มกันเพื่อทำงาน ทำในสิ่งที่เราอยากจะทำร่วมกัน แต่เราไม่รวมกลุ่มเพื่อไปแสดงพลังสนับสนุนบุคคล เราไม่ทำแบบนั้น

จากคำสัมภาษณ์ของครูในเครือข่าย ทำให้ทราบว่า กิจกรรมการขยายและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อให้สมาชิกมีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้สมาชิกมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

วิธีการดำเนินการ

1) ใช้กิจกรรมเป็นตัวหาสมาชิก เช่น กิจกรรมทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ อาจารย์ไพศัลย์ได้กล่าวถึงวิธีการว่า การหาสมาชิกก็มีอยู่เรื่อย ๆ ถ้าทางกลุ่มใหญ่เขาต้องการขยายเครือข่ายก็เพิ่มสมาชิก ต้องการทำอะไร ในจุดนั้นก็ดำเนินการขยายเครือข่ายกิจกรรมที่มีการขยายหาสมาชิกเพิ่ม โครงการหลักสูตรสิ่งแวดล้อมชุมชนของสะเดา มีสมาชิกถึง 26 โรงเรียน เนื่องจากการขยายเครือข่ายต้องอาศัยคนที่มีความสนใจ อุดมการณ์ที่ใกล้เคียงกัน มีความเสียสละเป็นอย่างมาก การขยายจึงทำได้แบบค่อยเป็นค่อยไป การขยายและสร้างความเข้มแข็งในเครือข่ายพบว่า กิจกรรมดำเนินการโดยร่วมกับกิจกรรมอื่น โดยไม่ได้แยกกิจกรรมออกจากกันโดยเด็ดขาด เช่น กิจกรรมการทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ ที่เครือข่ายได้ทำปีละครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้พบปะ แลกเปลี่ยน แนวคิด ประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน ยังเป็นการหาสมาชิกหรือขยายเครือข่ายโดยอ้อม

2) ใช้วิธีการเข้าไปในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด กระตุ้น หรือสร้างเครือข่ายกับชาวบ้านที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้

ปัญหาและอุปสรรค

เครือข่าย ต้องการคนที่มีใจรักและเสียสละ ถ้าไม่มีใจชอบ ก็เป็นไปได้ยากที่จะทำงานได้สำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย การศึกษากระบวนการพัฒนาเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาในด้านวิธีการสร้างเครือข่าย โครงสร้างเครือข่าย การดำเนินงานของเครือข่าย ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาเครือข่าย มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. วิธีการสร้างเครือข่าย จากการเกิดเครือข่าย เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เครือข่ายเกิดจากการจัดตั้ง คือองค์กรของเอกชนซึ่งได้แก่ สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน องค์กรรัฐบาลคือสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่เป็นค้นพบว่า

ครูในจังหวัดสงขลามีศักยภาพ ความพร้อม ความต้องการที่จะรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายอยู่ก่อน เพียงแต่ไม่มีเวทีให้พวกเขาได้พบปะรู้จักกัน หน่วยงานทั้งสองจึงได้ประสานให้เกิดเป็นเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับ สัมพันธ์ เศรษฐกิจ และคณะ (2533) ที่ได้ข้อสรุปจากการทำวิจัยเรื่องศักยภาพของเครือข่าย ผู้นำท้องถิ่นว่า การเกิดเครือข่ายอาจเกิดได้ 2 แบบ คือ เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ หรือ เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง เป็นเครือข่ายที่เกิดจากความพร้อมและความต้องการของผู้นำและเครือข่ายเอง บางกรณีเกิดจากความพร้อมความต้องการของผู้นำและเครือข่ายประสานงานกับการหนุนช่วยจากองค์กรภายนอก

ในเรื่องพัฒนาการของเครือข่าย จะเห็นได้ว่าเครือข่ายมีพัฒนาการมาจากความร่วมมือกันของครูกับชาวบ้าน ครูกับครู โดยผ่านกลุ่มออมทรัพย์ในแต่ละพื้นที่ หาวิธีการจัดการโดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบพื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา จึงเกิดเครือข่ายการพัฒนาชุมชนโดยใช้กิจกรรมการออมทรัพย์เป็นหลัก เมื่อก่อตั้งสมาคมพื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจึงชัดเจนขึ้น จึงกล่าวได้ว่าพัฒนาการของเครือข่ายมาจากการเรียนรู้ระหว่างคน-คนคือ ครูกับครู และครูกับชาวบ้าน คน-กลุ่ม คือ ครู-สมาคม และกลุ่ม-กลุ่ม คือ เครือข่ายครูในแต่ละอำเภอกับเครือข่ายเรียนรู้ระดับประเทศ ซึ่งเป็นลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัยของเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จคือ เครือข่ายที่พัฒนามาจากคน-คน ไปสู่คน-กลุ่มและกลุ่ม-กลุ่ม วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2540) พัฒนาการของเครือข่ายซึ่งเริ่มแรก มาจากความสัมพันธ์ของคนที่อยู่คน-คน และหลักการจัดการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน ที่ต้องการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และที่น่าสังเกต ครูกับครู ครูกับชาวบ้านมีความเอื้ออาทรต่อกันอย่างสูง จึงถือว่าเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาเป็นเครือข่ายเชิงพึ่งพาในเรื่องของ คน ความรู้ และทรัพยากรได้อย่างหลากหลาย

ในเรื่องบุคลากรของเครือข่าย เครือข่ายมีผู้นำในการเชื่อมประสานที่ประสานงานทั้งระดับล่างและระดับบนได้เป็นอย่างดี และยังมีแกนนำในการประสานงานในแต่ละอำเภอที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับ และมีความเข้าใจสภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง สมาชิกมีเป้าหมายร่วมกันคือ จัดการศึกษาเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาการศึกษาที่ไม่ตอบสนองต่อท้องถิ่น เชื่อมประสานความรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หรือระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และต้องการรวมพลังผลักดันให้การดำเนินงานเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเป็นที่ยอมรับ มาตราการในการดำเนินงานพบว่าใช้หลักการประสานงานโดยใช้ผู้นำในแต่ละอำเภอ ใช้การพึ่งตนเองกับการเสาะสละเป็นหลัก และยังพบว่ามีการขยายฐานไปสู่เวทีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชาติ

ปัจจัยการสนับสนุนอย่างอื่นของเครือข่ายที่มีลักษณะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง คือมีบุคลากร ประชาชนชาวบ้าน องค์กรภายในชุมชน โดยเฉพาะองค์กรภายในชุมชน คือสมาคมพื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งระดมความคิด ความรู้ ทรัพยากร บุคคล ที่สมบูรณ์ซึ่งประกอบไป

ด้วย ประชาชนชาวบ้าน ผู้รู้ นักวิชาการ ครู เป็นเวทีที่สร้างองค์ความรู้ให้กับครูเป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถรับข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และการศึกษา ตลอดจนนโยบายของรัฐค่อนข้างรวดเร็ว เพราะมีการเชื่อมโยงกับสถาบันพัฒนาหมู่บ้าน มูลนิธิหมู่บ้าน พร้อมกับเครือข่ายอื่น ๆ ตามโอกาส เช่น เครือข่ายองค์กรพัฒนาชุมชน เครือข่ายกลุ่มองค์กรเอกชน ซึ่งเครือข่ายได้ทำหน้าที่ในการวิเคราะห์วิจารณ์ ร่วมกัน วางแผนเพื่อรับมือกับปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อสมาชิก ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถประยุกต์ ความรู้ รูปแบบ และวิธีการให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตน จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงกล่าวได้ว่าเครือข่ายเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนสงขลาค่อนข้างมีปัจจัยที่จะสร้างความสำเร็จให้แก่เครือข่ายได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพวงพิน เอี่ยมคง (2538) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการสร้างเครือข่าย ซึ่งประกอบไปด้วย 6 ปัจจัย คือ การมีเป้าหมายร่วมกัน หลักการร่วมกัน ทัศนคติในความจำเป็นจะต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โอกาสที่จะได้เรียนรู้ร่วมมือกัน ระบบข้อมูลเพื่อบริการสมาชิกและประชาชน และผู้นำและกลไกที่เชื่อมประสาน หลักการสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความยืดหยุ่น หลากหลาย ความอิสระ เพื่อให้สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคล ท้องถิ่น และชุมชน

สภาพโดยรวมของเครือข่าย จะเห็นได้ว่า เครือข่ายไม่ได้จัดองค์กรอย่างเป็นทางการใช้ความผูกพันส่วนตัวและช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งถือว่าเครือข่ายได้ใช้รูปแบบเครือข่ายสังคมในการดำเนินกิจกรรม และมีการพบปะทำกิจกรรมร่วมกันตลอด โดยเฉพาะกลุ่มแกนนำใน 5 อำเภอ จะใช้ความผูกพันทางเครือข่ายสังคมกันอย่างค่อนข้างแน่นแฟ้น ความเกี่ยวพันในเครือข่ายที่มีเหนียวแน่น แต่มีความเป็นอิสระในการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัย ของปาน กิมปี (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน แล้วพบว่า มีการใช้เครือข่ายสังคมเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานในการประสานงาน ในด้านกิจกรรมของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา มีกิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ พบว่ามีทั้งกิจกรรมด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และการแก้ปัญหา และกิจกรรมที่พัฒนาความคิด กิจกรรมพัฒนาการเรียนการสอน ด้านพัฒนาข่าวสารข้อมูล ด้านการพัฒนาทักษะและอาชีพ ซึ่งทำให้เครือข่ายมีความหลากหลายยืดหยุ่น การเรียนรู้ของเครือข่ายจึงเป็นองค์รวมไม่ได้แยกออกจากกัน

ในด้านศักยภาพของเครือข่าย พบว่า การมีผู้นำที่รวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็ง การรวมตัวกับของสมาชิกด้วยอุดมการณ์ร่วมกัน โดยไม่หวังปัจจัยอื่น ๆ สิ่งสำคัญคือมีการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่เสมอใน 1 เดือน กลุ่มแกนนำของเครือข่ายจะมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และมีการพบกันอยู่อย่างสม่ำเสมอของเครือข่ายย่อย ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นกลไกในการดำเนินงานของเครือข่ายที่ค่อนข้างสมบูรณ์เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ กระบวนการของเครือข่ายหัวใจของกระบวนการสร้างเครือข่าย คือต้องมีการปฏิบัติ และการสรุปประสบการณ์ จากการปฏิบัติร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เอกวิทย์ ณ ถลาง (2539)

ได้กล่าวถึงเรื่องแนวทางการการสร้างเครือข่ายที่สำคัญประการหนึ่งว่า การสร้างเครือข่ายระหว่างคนกับคนว่า มนุษย์ต้องขัดกับมนุษย์ การเห็นหน้ากัน การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) โดยการเห็นอกเห็นใจกัน ฟังพาทอาศัยกัน มีสุขมีทุกข์ร่วมกันยังเป็นสิ่งจำเป็น

2. ด้านโครงสร้างความสัมพันธ์ในเครือข่าย พบว่า ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลาเป็นความสัมพันธ์แบบแนวราบ (Horizontal) ซึ่งหมายถึง คนทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีหัวหน้าไม่มีลูกน้อง สมาชิกเครือข่ายแสดงบทบาทในการให้คำปรึกษา แนวคิดซึ่งกันและกัน และเครือข่ายครูมีกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้านในชุมชน มีขนาดกลุ่มที่พอเหมาะไว้คอยปรุงแต่งประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การพบปะกันในเครือข่าย การค่อนข้างมีความเหนียวแน่น เนื้อหาที่พบปะ มีความครอบคลุมในเรื่อง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การประกอบอาชีพ การเรียนรู้ในเครือข่ายยืดหยุ่นหลากหลายและกว้างขวาง ซึ่งจะทำให้สมาชิกสามารถสร้างทางเลือกในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ปัญหา ความต้องการกับศักยภาพของตน หรือของชุมชน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดี อันจะทำให้เครือข่ายมีกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านเครือข่ายสังคมอย่างต่อเนื่อง

ในเรื่องผลของโครงสร้างปฏิสัมพันธ์ จากการที่ครูมีความสัมพันธ์กับครูกับชาวบ้านในชุมชน โดยทุกคนเป็นเครือข่ายสังคมกัน อันหมายถึง มีการติดต่อ บอกข้อมูล ข่าวสาร ทรัพยากร ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจกัน ประสานกิจกรรม ประสานความสัมพันธ์กันทุกเรื่อง ตลอดจนให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสมาชิกเครือข่าย ในด้านที่เกิดประโยชน์กับสมาชิกทั้งในเรื่องการจัดการศึกษาก็ดี หรือแม้แต่เรื่องของการประกอบอาชีพ ผลกระทบที่มีคุณค่าต่อครูอย่างมากก็คือ ทำให้ครูสร้างกระบวนการคิด การเรียนรู้ ผ่านเพื่อน การถ่วงทรงประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้ครูได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แสดงให้เห็นว่าเครือข่ายได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ครู ซึ่งพิจารณาได้จาก การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้-ความคิด ความรู้สึก การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่าหรือทั้งหมด (Bloom, 1971) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูที่แสดงว่าครูเกิดกระบวนการเรียนรู้ เช่น ตระหนักถึงบทบาทของการจัดการศึกษาที่เกิดประโยชน์สูงสุด เปลี่ยนบทบาทจากผู้สอน ผู้บอกความรู้ เป็นเพียงผู้เสนอแนะ และผู้สนับสนุนสอนโดยใช้เด็กเป็นศูนย์กลางมากขึ้น ผลกระทบที่ว่ามีไม่ได้เกิดกับครูอย่างเดียวยังส่งผลไปถึงเด็กทำให้เขามีความสุขกับการเรียนมากขึ้น ครูนำกระบวนการเรียนรู้สู่ชุมชนมากขึ้น ครูในเครือข่ายทั้งหมดกล่าวว่าตนเองได้พัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างเด่นชัด ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการพบปะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่

3. ในด้านการดำเนินงานของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา กิจกรรมที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ คือการประชุมสัมมนาศึกษาคูงาน กิจกรรมการจัดหาทรัพยากร กิจกรรมการจัดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กิจกรรมการขยายและสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายพบว่า กิจกรรมเหล่านี้ได้ดำเนินอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินงานใช้หลักการประสานเชื่อมโยง คน ความรู้ ทรัพยากร เช่น ประสานกับคน ซึ่งได้แก่ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สนับสนุนเครือข่าย ประสานหน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุน คือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประสานกับเครือข่ายการเรียนรู้กลุ่มอื่น ทรัพยากร คือเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ ความรู้ประกอบไปด้วยความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา และความรู้วิทยาศาสตร์ ซึ่งนำมาบูรณาการแล้วแต่ความต้องการ และศักยภาพของสมาชิก

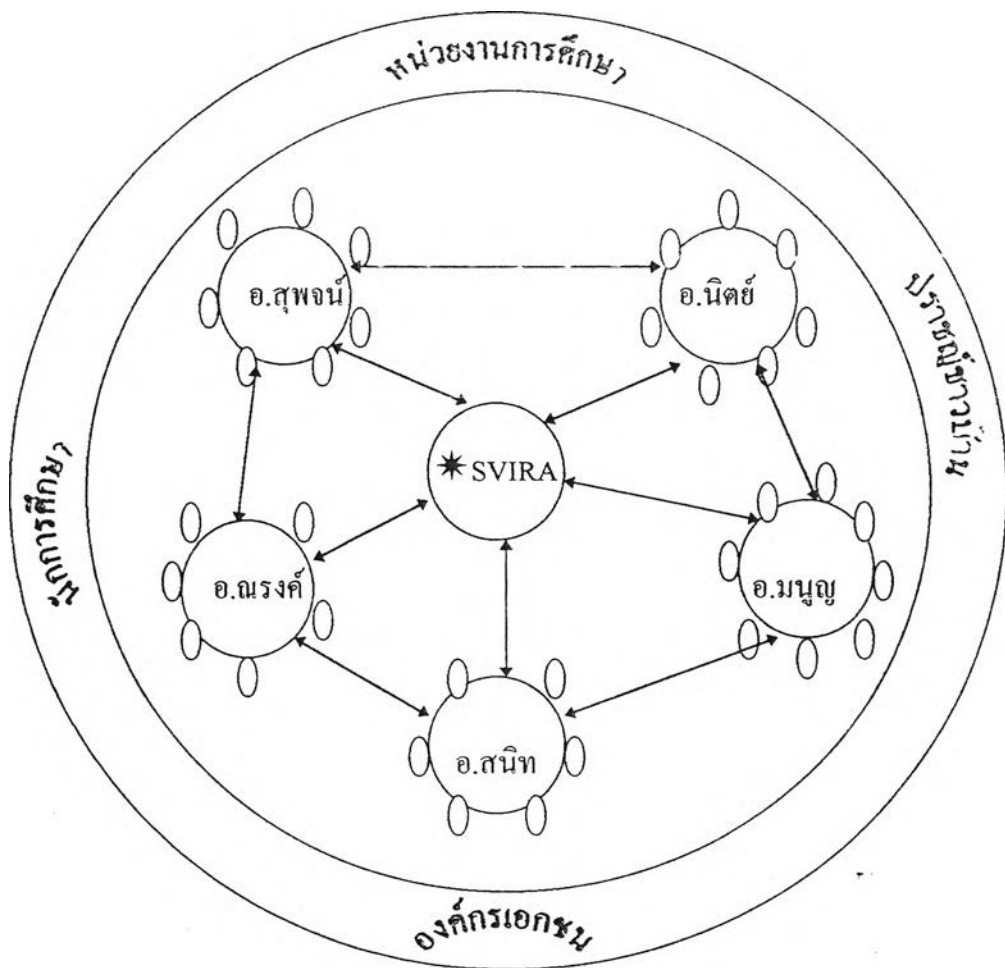
4. ด้านปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาเครือข่าย พบว่า ในระยะเริ่มแรกความสัมพันธ์ของเครือข่ายได้สร้างกระแสในด้านการได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ เพราะผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมในเครือข่ายไม่เข้าใจ ว่ารูปแบบเครือข่ายเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ดีอีกวิธีหนึ่ง และการทำงานของสมาชิกจะเน้นไปในการพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับโรงเรียนจึงถูกมองว่าทำนอกเหนือหน้าที่ ในเรื่องโครงสร้างความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายไม่ปรากฏปัญหาเพียงแต่มีอุปสรรคบ้างในเรื่องเวลา และระเบียบราชการที่เข้มงวดมากเกินไป ทำให้การดำเนินกิจกรรมของครูค่อนข้างต้องใช้ความเสียสละเวลาและงบประมาณส่วนตัวในการพบปะ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสพการณ์ซึ่งกันและกัน ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่โรงเรียน สปอ. สปจ. ควรมีการผ่อนปรนให้กับครู โดยอาจมีการสนับสนุนในด้านงบประมาณ และเปิดโอกาสให้ครูสามารถทำกิจกรรมได้สะดวกและง่ายขึ้น เพิ่มแรงจูงใจในการทำกิจกรรมแก่ครูมากยิ่งขึ้น

เพื่อให้การวิเคราะห์เครือข่ายมีความสมบูรณ์และครอบคลุมมากยิ่งขึ้นผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายในประเด็นของเครือข่ายโดยโดยใช้แนวคิดของ Bosissevain มีประเด็นต่อไปนี้

- 1) ใครเชื่อมโยงกับใคร
  - 2) อะไรคือเนื้อหาที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยง
  - 3) แบบแผนของการเชื่อมโยงในเครือข่าย
  - 4) ความสัมพันธ์ ระหว่างแบบแผนกับพฤติกรรมของสมาชิก
  - 5) ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนกับปัจจัยอื่น ๆ ทางสังคม
- มีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1) การเชื่อมโยงในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

การเชื่อมโยงของเครือข่าย เกิดจากการเชื่อมโยงบุคคลที่มีแนวคิดในการจัดการศึกษาที่คล้ายคลึงกันคือให้ความสำคัญกับการศึกษาที่ต้องเอื้อถึงท้องถิ่น เกิดจากกลุ่มครูที่ต้องการแก้ปัญหาทางการศึกษาเพื่อตอบสนองท้องถิ่น ต้องการให้เด็กนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ และยังจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชาวบ้านในชุมชน การเชื่อมโยงจึงเน้นที่ครู ชาวบ้าน และมีนักวิชาการมาคอยสนับสนุนคงจะแสดงได้ดังนี้

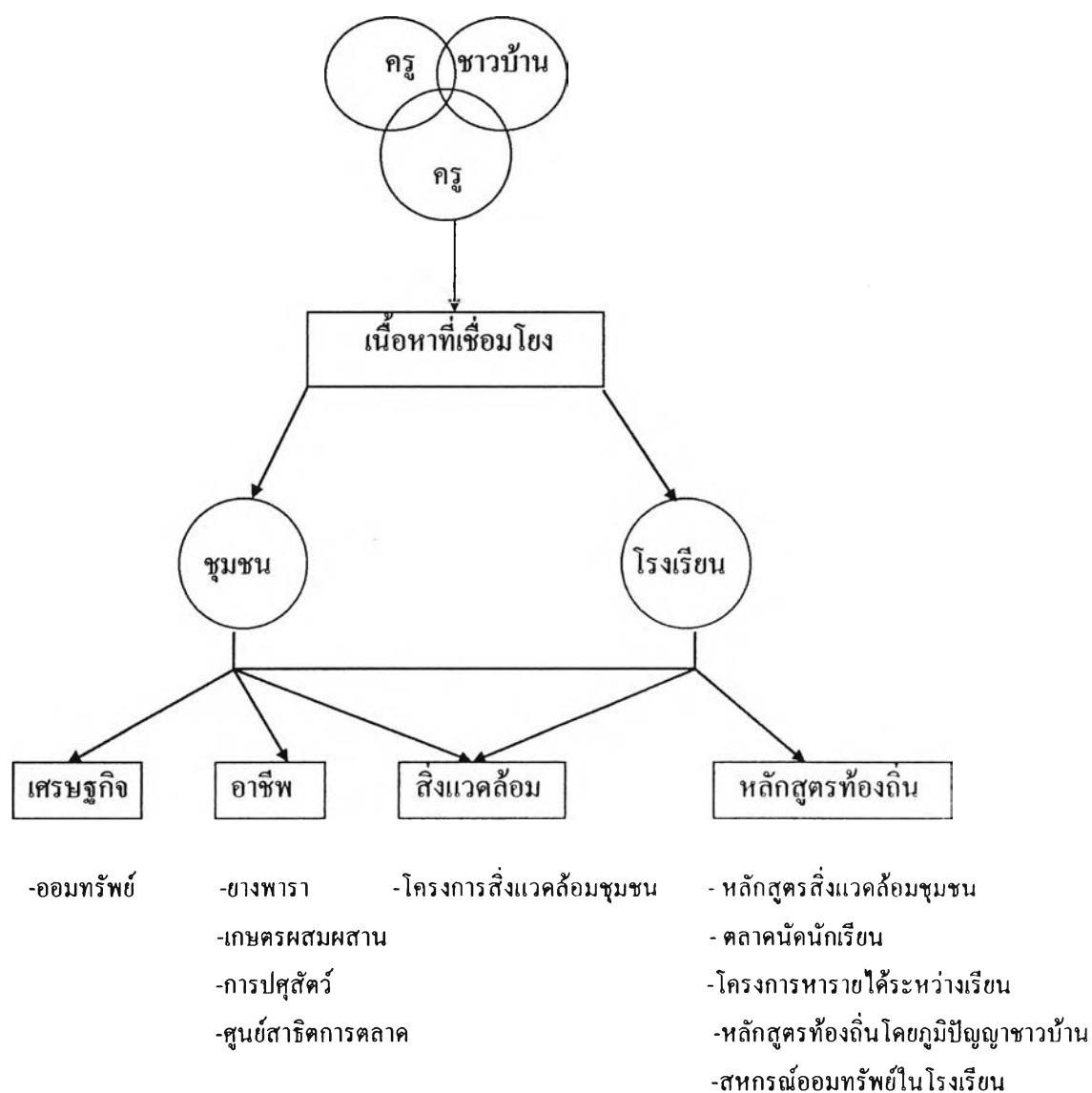
* สมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา

จะเห็นได้ว่าการเชื่อมโยงในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่หลากหลายระดับ คือ ครูกับครู ครูกับชาวบ้าน ครูกับนักวิชาการ การเชื่อมโยงในเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ในแนวนราบ (horizontal) ทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน เป็นความสัมพันธ์ที่ระหว่างคนที่อยู่ในสถานภาพเดียวกัน ภายใต้การเชื่อมโยงที่หลากหลายของสมาชิกเครือข่ายกลายเป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร และการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างสมาชิก การเรียนรู้จึงเกิดขึ้น การเชื่อมโยงของเครือข่ายซึ่งยึดท้องถิ่นเป็นฐาน และสร้างจากเบื้องล่างขึ้นไป จะทำให้เครือข่ายมีฐานที่เข้มแข็งซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าจะสามารถนำไปสู่การพึ่งตนเอง และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่ชุมชนได้

2. เนื้อหาที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงของเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

เนื้อหาที่เชื่อมโยงของเครือข่ายครูสิ่งที่ค้นพบคือ เกิดจากการนำเอากิจกรรมคอมมูนิตี้เป็นสื่อทำให้ครูรู้จักกันมากขึ้น และนำไปสู่กิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการศึกษาที่เน้นท้องถิ่นเป็นฐาน ออกมาในรูปแบบการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างเด็กกับชุมชน การเรียนรู้ที่ฟังฟังมาจากชีวิตจึงเกิดขึ้น เนื้อหาในการเชื่อมโยงของเครือข่ายจึงประกอบไปด้วย แนวคิดการจัดการศึกษาอันมีพื้นฐานมาจากท้องถิ่น โดยใช้กิจกรรมการอบรมทรัพยากรเชื่อมโยงครูกับชาวบ้าน ใช้กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นเชื่อมโยงครูกับครู

แผนภาพเนื้อหาที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา

3. แบบแผน (pattern) ของความเชื่อมโยงในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ความเกี่ยวพันหรือความเชื่อมโยงในเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเกิดจาก

- 1) บุคคลที่มีแนวคิดการจัดการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน
- 2) กลุ่มเพื่อนร่วมอุดมการณ์มีการแลกเปลี่ยน พบปะกัน เพื่อให้ได้มาซึ่ง ความรู้สึกที่ไม่โดดเดี่ยว การได้รับการยอมรับจากเครือข่ายระดับชาติ การพบปะกันในเครือข่ายใช้กิจกรรมการอบรมทรัพย์สินเป็นสื่อในการพบปะกัน
- 3) ครูใช้ความสัมพันธ์กับชาวบ้าน เพื่อศึกษาสภาพความพร้อม ความต้องการ และศักยภาพของชุมชน เพื่อให้การจัดการศึกษาของเด็กกับชุมชนเอื้อต่อกัน ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับชีวิตของเด็ก ขณะเดียวกันก็สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนให้สอดคล้องกันได้
- 4) ครูใช้การเชื่อมโยงกับผู้สนับสนุนเครือข่าย เพื่อขยายและสร้างความเข้มแข็งในเครือข่ายให้เป็นที่ยอมรับ กับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และเครือข่ายระดับชาติ ซึ่งเห็นได้จากทุกปีเครือข่ายจะเข้าร่วมสัมมนากับเครือข่ายระดับชาติที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติร่วมกับมูลนิธิหมู่บ้านได้จัดขึ้น

จะเห็นได้ว่าแบบแผนการเชื่อมโยงของเครือข่ายค่อนข้างเป็นระบบที่สามารถขับเคลื่อนให้กิจกรรมการเรียนรู้มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ประเด็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่งที่เครือข่ายสามารถดำรงอยู่ได้เพราะพื้นฐานการเรียนรู้ของเครือข่ายมาจากชุมชน มาจากเรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นตัวเชื่อมโยงทำให้เครือข่ายมีการพบปะกันอยู่ตลอด การเรียนรู้ของเครือข่ายจึงไม่หยุดนิ่ง ซึ่งนอกเหนือจากการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของชุมชน อันได้แก่ คน ความรู้ ทรัพยากรแล้ว สมาชิกในเครือข่ายยังได้รับผลประโยชน์จากการจัดการร่วมกันคือในเรื่องของอบรมทรัพย์สิน และในเรื่องการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายจึงมั่นคง และส่งผลให้การเรียนรู้นั้นยั่งยืน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนกับพฤติกรรมของสมาชิก

เนื่องจากแบบแผนของเครือข่ายเกิดจากการรวมกลุ่มของเพื่อนร่วมอุดมการณ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบแนวนราบ เป็นความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นสูง ซึ่งความสัมพันธ์ลักษณะนี้จะทำให้การเรียนรู้ของเครือข่ายเกิดขึ้นได้ดี เครือข่ายไม่ได้ปิดตัวเอง เปิดรับกลุ่มอื่นอยู่เสมอ เครือข่ายเป็นระบบเปิดและสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้ตลอดเวลา เป็นผลให้เครือข่ายสร้างสรรค์ความคิดใหม่และหลากหลาย เครือข่ายจึงมีเรียนรู้ของเครือข่ายจึงไม่หยุดนิ่งส่งผลให้สมาชิกมีแบบแผนพฤติกรรมดังนี้

- 1) ใช้ความสัมพันธ์กับชาวบ้านร่วมกับชุมชนร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อศึกษาชุมชนซึ่งจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างครูกับชุมชน กิจกรรมที่ครูกับชาวบ้านได้สร้างร่วม

กัน เช่น กิจกรรมการออมทรัพย์ การทำกิจกรรมทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้ โครงการสิ่งแวดล้อมชุมชน กิจกรรมการศึกษาดูงานร่วมกัน

2) ครูในเครือข่ายใช้เวลาวันเสาร์-อาทิตย์ในการทำงาน หรือกลางคืน เพราะยังมีงานประจำในหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ และใช้การพบปะกับเพื่อนสมาชิกในเวลาที่มีการอบรมหรือสัมมนา ไปพบปะติดต่อสื่อสารกันในช่วงเย็น กลางคืน หรือเสาร์-อาทิตย์

3) ใช้ความชอบและความเสียสละส่วนตัวอย่างมากในการทำงาน เช่น เสียสละเวลา เงิน ถึงแม้ว่าฐานะทางเศรษฐกิจไม่ร่ำรวยมาก แต่ครูก็สามารถทำได้ด้วยใจรัก แต่อย่างไรก็ตามครูในเครือข่ายค่อนข้างมีความพร้อมในเรื่องฐานะที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมเพื่อเด็กเพื่อชุมชนได้

5. ความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนกับปัจจัยอื่น ๆ ทางสังคม

จากการรวมตัวกันของครูที่มีแนวคิดการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อแก้ปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครูกลุ่มนี้ได้เรียกกลุ่มตัวเองว่าครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน เมื่อรวมตัวกันเป็นเครือข่ายพวกเขาได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมดังต่อไปนี้

1) การจัดการกลุ่มครูในรูปเครือข่ายช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำงานของครู

เห็นได้จากอดีต เมื่อครูที่ทำกิจกรรมที่มีลักษณะตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยนำเอาสภาพปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาแก้ไข เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องขยะมูลฝอย เรื่องเศรษฐกิจ ครูเข้าไปคลุกคลีกับชาวบ้าน จัดกระบวนการศึกษาร่วมกับชาวบ้าน หรือเข้าไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ในเรื่องการออมทรัพย์ จัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาดร่วมกับชาวบ้าน เป็นต้น เมื่อครูต่างคนต่างทำ จึงทำให้ครูรู้สึกโดดเดี่ยว โคนวิพากษ์วิจารณ์จากผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานบ้าง ทำให้ไม่เป็นที่ยอมรับ เพราะถูกมองว่าทำนอกเหนือหน้าที่ เกิดความไม่เข้าใจว่าครูที่ทำงานตามแนวนี้ทำงานออกนอกกลุ่มทางที่กำหนด เมื่อสังคมไทยประสบกับปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่ตอบสนองกับสภาพของท้องถิ่น หรือสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนไป เด็กที่จบการศึกษาออกมาไม่สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในภูมิลำเนาตนเองอย่างมีความสุข ไม่สามารถทำงานอยู่ในท้องถิ่นของตน เข้าไปสู่งานเมือง ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ในสถานการณ์เช่นนี้ การจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่นจึงได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น ประกอบกับเมื่อกลุ่มครูได้รวมตัวกันเป็นเครือข่าย กิจกรรมที่พวกเขาจัดได้ไปตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่น และมากกว่านั้นเครือข่ายครูยังมีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน ดึงปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กระแสการกระจายอำนาจเพื่อให้ชุมชนมีอำนาจในการจัดการศึกษาก็เป็นแรงผลักดันทำให้เครือข่ายเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น

เมื่อเครือข่ายก่อตั้งอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2534 โดยรวมเอาผู้มีแนวคิดอุดมการณ์ในการจัดการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน กิจกรรมต่าง ๆ ขับเคลื่อนจากการพัฒนาชุมชนไปสู่การจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่สำคัญเมื่อเกิดการรวมตัวสมาชิกมีความรู้สึกที่อบอุ่นไม่โดดเดี่ยว เกิดพลังในการดำเนินกิจกรรมมากยิ่งขึ้น เมื่อมีหน่วยงานทางนโยบาย เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ สถาบันพัฒนาชนบท มูลนิธิหมู่บ้าน มาทำการศึกษาเพื่อรวบรวมประสบการณ์ของครูให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน จึงทำให้เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา เริ่มได้รับการยอมรับมากขึ้น หน่วยงานต่าง ๆ เริ่มให้ความสำคัญ การขอความร่วมมือก็ง่ายขึ้น สิ่งที่เครือข่ายได้รับการยอมรับว่าสิ่งที่เครือข่ายทำมันไม่ได้นอกกลุ่มนอกทาง แต่เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคมและการศึกษาได้ ระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกไม่ได้จำกัดอยู่แค่การศึกษา แต่ขยายไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ การเกษตร การออมทรัพย์ ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งการเรียนรู้ในเรื่องเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนที่เพิ่มศักยภาพแก่สมาชิกเครือข่ายโดยส่วนรวมทั้งสิ้น การเรียนรู้ภายในเครือข่ายครูไม่ได้มุ่งเฉพาะตัวความรู้หรือเทคนิค แต่ได้รวมไปถึงแนวคิด คีลธรรม และจริยธรรม หรือเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้รู้ ผู้นำชุมชน ซึ่งเรียกได้ว่าเครือข่ายเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม จึงเกิดเป็นผลดีแก่เครือข่ายคือสมาชิกเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีความรู้ ความคิดและระบบคุณค่า ที่จะนำไปแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับ เอนก นาคนบุตร ที่กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของเครือข่ายอยู่ที่ *people wear* (ทัศนคติ แรงจูงใจของประชาชนที่อยากจะเรียนรู้) คือมีการให้วิถิตคิด วิธีการจัดการของเขาเองได้

2) เครือข่ายการเรียนรู้ของครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา เป็นต้นแบบเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าเครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา ได้ขยายรูปแบบ ออกไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ เช่น ภาคเหนือที่ พะเยา น่าน เชียงราย อุตรดิตถ์ ภาคอีสานที่ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ขอนแก่น บุรีรัมย์ ชัยภูมิ นครราชสีมา ภาคกลางมี ฉะเชิงเทรา อุดรธานี เป็นต้น ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากเครือข่ายครูในจังหวัดสงขลา ชุมชนสงขลาค่อนข้างมีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ศักยภาพของชุมชนแสดงออกมาในรูปแบบ กลุ่ม สมาคม และเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย อาทิ เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ เวทีเครือข่ายในรูปศูนย์กลางผู้บริโภคน และพัฒนา เป็นสมาคมฟื้นฟูหมู่บ้านชนบทสงขลา จะเห็นได้ว่าเครือข่ายได้พัฒนาจนเกิดระบบการจัดการด้วยชุมชน โดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน ในภาพรวมของเครือข่ายจะมีครูได้แทรกตัวเข้ามา เพื่อจับประเด็นสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน ตลอดจนคำนึงถึงอนาคต ครูเหล่านี้ได้จับประสบการณ์การเรียนรู้ของชาวบ้าน เชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาในโรงเรียน หรือเมื่อครูร่วมกับชาวบ้านทำงานต่าง ๆ ก็จะมองเห็นปัญหาและแนวทางแก้ไข ครูก็จะแนะนำชาวบ้านได้เช่นกัน ครูในเครือข่ายจึงไม่ได้แยกตัวเองออกจากชุมชน ครูจึงมีสถานภาพเป็นตัวขับเคลื่อนประสานกิจกรรมระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียน หรือ

ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ลักษณะการทำงานของครูจึงมีความพิเศษ เพราะครูต้องเกิดสภาวะเป็นอย่างมากและทำด้วยใจรัก กิจกรรมจึงจะเกิดขึ้นจริงและประสบผลสำเร็จได้ ประสบการณ์ของครูในลักษณะนี้จึงเด่นชัดขึ้นมา เครือข่ายครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชนจังหวัดสงขลา จึงได้รับการยอมรับ และมีการขยายรูปแบบไปทั่วภูมิภาคในประเทศ เครือข่ายครูในจังหวัดต่าง ๆ ที่กล่าวมาจะเป็นเครือข่ายกันอีกทอดหนึ่ง ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระดับชาติ การรวมตัวกันของเครือข่ายในระดับต่าง ๆ มีองค์กรของรัฐและองค์กรของเอกชนเชื่อมประสานอยู่ ซึ่งถือเป็นมิติทางเครือข่ายสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความร่วมมือ ในการพบปะปะทะสัมพันธ์กัน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ ความคิด การเรียนรู้ เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างไม่หยุดนิ่ง ในที่สุดเป็นบ่อเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ของครู ซึ่งจะเป็ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในภาพรวม

3) เครือข่ายครูสามารถเป็นตัวเชื่อมระดับ จุลภาค (micro) กับระดับมหภาค (macro) ในระบบการศึกษาได้

ในระบบการศึกษาของไทยเราจะพบว่าโรงเรียน และครูไม่สามารถเชื่อมแนวคิดของคนกับกับระดับนโยบายได้โดยเป็นเพียงผู้รับคำสั่ง ซึ่งเป็นการสั่งงานแบบระดับ top-down เป็นการสั่งจากบนลงล่าง ระบบการศึกษาไทยยังไม่เกิดโอกาสให้ครูผู้สอนกำหนดแนวคิด แนวปฏิบัติ เพื่อไปสู่การกำหนดนโยบายได้ รูปแบบของเครือข่ายได้ทำหน้าที่ในการประสานระหว่างระดับจุลภาค (micro) คือครูกับโรงเรียน และระดับมหภาค (macro) ซึ่งหมายถึงระบบการศึกษาในระดับนโยบาย เมื่อครูรวมเป็นเครือข่าย ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ หันมาสนใจ หรือแม้แต่หน่วยงานทางการศึกษา เช่น สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เข้ามาเรียนรู้ มาศึกษาแนวคิด แนวปฏิบัติของครู ซึ่งจะเป็โอกาสที่ครูสามารถเชื่อมประสานกับหน่วยงานระดับนโยบายได้ บทบาทของเครือข่ายครูจึงปรากฏให้เห็นในฐานะตัวเชื่อมประสานครู โรงเรียนกับหน่วยงานในระดับนโยบาย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นมิติที่ดีในการดำเนินงานการจัดการศึกษาที่หลายฝ่ายอยากเห็นการกระจายอำนาจการศึกษาไปสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งครูจะสามารถนำสภาพความเป็นจริงไปไปเชื่อมกับนโยบาย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูจึงจะเกิดขึ้นอย่างสะดวก สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ความต้องการของชุมชน อันจะเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณค่าสูงสุด การรวมกันเป็นเครือข่ายจะเป็นการให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับหน่วยงานที่มีอำนาจ อันจะทำให้ครูมีอำนาจต่อรอง หรือสร้างสรรค์งานได้อย่างอิสระ เป็นธรรม และสมคูลต่อไป